

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jiří Mačát

Soukromoprávní důsledky dohod omezujících
hospodářskou soutěž v právu Evropské unie

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Pavel Svoboda, DEA, Ph.D.

Katedra evropského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 4. 11. 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. listopadu 2013.

Jiří Mačát

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. Svobodovi za vstřícnost, odborné vedení a cenné postřehy, které mi poskytoval během tvorby této diplomové práce.

Obsah

1. Předmluva.....	1
I. ÚVOD DO PROBLEMATIKY DOHOD OMEZUJÍCÍCH HOSPODÁŘSKOU SOUTĚŽ, JEJICH ZAKÁZANOSTI, NEPLATNOSTI A DŮSLEDKŮ	
2. Dohody omezující hospodářskou soutěž, jejich zakázanost a neplatnost.....	5
2.1. Právní úprava dohod omezujících hospodářskou soutěž.....	5
2.2. Typy dohod omezujících hospodářskou soutěž.....	7
2.3. Zakázanost dohod omezujících hospodářskou soutěž jako nutný předpoklad důsledků.....	11
2.4. Neplatnost dohod omezujících hospodářskou soutěž.....	14
2.4.1. Význam institutu neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž	14
2.4.2. Interpretace článku 101 odstavce 2 SFEU	15
2.4.3. Přechodnost a absolutnost neplatnosti	17
2.4.4. Oddělitelnost.....	25
2.4.5. Shrnutí	26
3. Důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž.....	28
3.1. Úvod do problematiky.....	28
3.2. Pojem soukromoprávních důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž.....	30
3.3. Výčet možných důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž. 30	
3.3.1. Hmotné soukromoprávní důsledky zakázanosti	31
3.3.2. Hmotné soukromoprávní důsledky neplatnosti	33
3.3.3. Procesněprávní důsledky	34
3.3.4. Veřejnoprávní důsledky.....	36
A. Veřejnoprávní prosazování soutěžního práva.....	36
B. Neplatnost.....	36
3.4. Hierarchické uspořádání důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž.....	37

II. SOUKROMOPRÁVNÍ DŮSLEDKY DOHOD OMEZUJÍCÍCH HOSPODÁŘSKOU SOUTĚŽ, SOUKROMOPRÁVNÍ PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA

4. Soukromoprávní prosazování soutěžního práva.....	39
4.1. Definice pojmu <i>private enforcement</i>	40
4.2. Úvod do problematiky.....	42
4.3. Vztah soukromoprávního a veřejnoprávního prosazování soutěžního práva EU .	44
4.3.1. Funkce soutěžního práva a jeho prosazování	45
4.3.2. <i>Enforcement gap</i>	46
4.3.3. Aktuální stav	47
4.4. Problematika předchozího a následného soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.....	48
4.5. Vývoj soukromoprávního prosazování	50
4.5.1. Činnost SDEU	51
4.5.2. Činnost orgánů EU (ES).....	52
A. Před Zelenou knihou.....	52
B. Zelená kniha	55
C. Bílá kniha.....	56
D. Návrh směrnice.....	58
5. Obecná právní úprava soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU .	59
5.1. Právní úprava vyplývající z judikatury SDEU	61
5.1.1. Aktivní žalobní legitimace.....	62
5.1.2. Aplikace vnitrostátních předpisů	63
5.2. Fragmenty práva EU relevantní pro soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU.....	65
5.3. Kolektivní soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU.....	67
6. Hmotněprávní nároky vyplývající ze soukromoprávního prosazování soutěžního práva kromě náhrady škody.....	72
6.1. Negativní nárok.....	72
6.2. Odstranění závadného stavu.....	74
6.3. Přiměřené zadostiučinění	75

6.4. Nárok na určení neplatnosti dohody omezující hospodářskou soutěž podle článku 101 odstavce 2 SFEU	77
6.5. Bezdůvodné obohacení.....	79
7. Zvláštní úprava náhrady škody	81
7.1. Právní úprava vyplývající z judikatury SDEU	81
7.1.1. Aktivní žalobní legitimace.....	82
7.1.2. Přístup k důkazům	83
7.1.3. Určení rozsahu škody	85
7.2. Návrh směrnice o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody	86
7.2.1. Cíle návrhu směrnice	87
7.2.2. Působnost směrnice	88
7.2.3. Aktivní žalobní legitimace.....	89
7.2.4. Přístup k důkazům	89
7.2.5. Účinky vnitrostátních rozhodnutí	91
7.2.6. Promlčení nároku na náhradu škody	92
7.2.7. Společná a nerozdílná odpovědnost	93
7.2.8. Přenesení navýšených (snížených) cen.....	94
7.2.9. Vyčíslení škody	96
7.2.10. Řešení sporů dohodou.....	97
7.3. Náhrada škody	98
8. Některé procesněprávní důsledky	99
8.1. <i>Shield defence</i>	99
8.2. Předběžná opatření	100

III. ZÁVĚREČNÁ ČÁST, ZHODNOCENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY SOUKROMOPRÁVNÍHO PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA EU, NÁVRH PRÁVNÍ ÚPRAVY

9. Kritické zhodnocení současného právního stavu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.....	103
10. Návrhy právní úpravy	108

11. Závěr: V půli cesty.....	110
Seznam zkratek.....	113
Seznam použité literatury	113

1. Předmluva

Ochrana hospodářské soutěže na vnitřním trhu EU je jedním ze základních poslání orgánů EU. Její úprava se poprvé objevila již ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství v roce 1957.

Tuto ochranu od počátku zajišťovala Komise. Její široké pravomoci jsou v současné době kromě SFEU upraveny zejména v nařízení 1/2003¹, které zakládá silné postavení veřejnoprávního (prováděného veřejnoprávními subjekty) prosazování soutěžního práva EU. To značí zásadní rozdíl ve vývoji kontinentální a *common law* ochrany hospodářské soutěže. Zejména v USA je totiž zakotvena tradice soukromoprávního prosazování soutěžního práva, kterým soukromoprávní subjekty vymáhají svá z protisoutěžního jednání vzniklá subjektivní práva a zároveň plní úkoly ochrany hospodářské soutěže.

Uzavření a plnění zakázané dohody omezující hospodářskou soutěž² totiž nemá vliv pouze na veřejnoprávní sféru, tedy na poškození hospodářské soutěže na relevantním trhu. Pravidelně z těchto dohod vznikají (jak vyplývá i z praxe *common law* výše) i soukromoprávní subjektivní práva konkrétních osob. Naplnit tato práva ze své podstaty nedokáže ani seberozvinutější systém veřejnoprávního prosazování, jelikož jeho nástroje budou vždy veřejnoprávního charakteru. Navíc se ukazuje, že Komise již svými možnostmi nestačí na vzrůstající počet protisoutěžních jednání a stížností na ně, a proto se prohluboval problém mezery v prosazování.

Z těchto důvodů se v posledních desetiletích i na půdě EU začalo soukromoprávní prosazování soutěžního práva rozvíjet tak, aby bylo reálně možné vymoci tyto soukromoprávní důsledky zakázanosti³ dohod omezujících hospodářskou soutěž a rozšířit tak okruh prosazujících subjektů, od čehož si Komise zároveň slibovala zaplnit

¹ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

² Pro přehlednost v dalším textu tato práce bude subsumovat pod pojem „dohoda omezující hospodářskou soutěž“ i jednání ve shodě a rozhodnutí sdružení podniků tak, jak je chápé článek 101 odstavec 1 SFEU.

³ Srov. kapitolu 2.3. této práce

*enforcement gap*⁴. Tento institut bohužel ve většině členských zemí (stejně jako v EU samotné) neměl tradici, a proto bylo třeba k ochraně vnitřního trhu vytvořit jeho harmonizovanou úpravu.

V současnosti se EU nachází právě v procesu tvorby unijní úpravy soukromoprávního prosazování soutěžního práva. Proto autor této práce chápe zvolené téma jako aktuální a přínosné z pohledu shrnutí dosavadního vývoje soukromoprávních důsledků a jejich prosazování, popsání současného stavu jejich právní úpravy a případně nalezení jejich slabin.

Pro naplnění svého tématu si tato práce stanovila tři základní cíle:

- 1) Identifikovat, systematizovat a popsat soukromoprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž včetně nalezení jejich příčin a uvážení jejich využitelnosti v praxi;
- 2) Popsat možnosti vymáhání těchto soukromoprávních důsledků (neboli soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU⁵) s důrazem na právní úpravu tohoto prosazování;
- 3) Kriticky zhodnotit právní úpravu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU a případně navrhnout změnu nebo doplnění stávající právní úpravy.

Tuto práci lze členit dvěma způsoby. Ten první je v práci naznačen formou dělení na části I. až III. a jednotlivé kapitoly podle předmětů, kterých se týkají. Druhé dělení z práce přímo nevyplývá; je ale vhodné uvést, že zatímco kapitoly 2. až 4. mají spíše teoretický charakter, následující kapitoly byly vytvořeny s ambicí mít význam i pro právní praxi.

Nyní k technickým. Předně je třeba zdůraznit, že tato práce vychází z práva EU a celou problematiku zkoumá z jeho perspektivy. Exkurzy do jiných (národních) právních systémů proto budou jen velice výjimečné, a to zejména v místech, kde tak autor učiní z důvodů reference.

⁴ Srov. kapitolu 4.3.2. této práce.

⁵ Srov. kapitolu 4. této práce.

Co do použitých odborných metod v této práci se autor opírá zejména o metodu analytickou, a to ze dvou hlavních důvodů. Zaprvé je přesvědčen, že použití této metody zaručuje, že tato práce dostojí svým cílům. Druhý důvod je pak čistě pragmatický. Problematika, která je předmětem této práce, je z velké části nepopsána, nebo popsána, ale nikoliv systematicky. Proto v těchto místech autor nemůže deskriptivní metodu použít. Deskriptivní metoda je poté uplatněna zejména v částech, kde dochází k popisu aktuální právní úpravy, faktického stavu, již dobře teoreticky zpracovaných oblastí a v místech, kde autor stanovuje teoretická východiska pro použití analytické metody. Při porovnávání jednotlivých jazykových verzí dokumentů EU pak byla rovněž použita metoda komparativní.

Diplomová práce byla zpracována podle právního stavu k 1. 9. 2013.

I.

ÚVOD DO PROBLEMATIKY DOHOD OMEZUJÍCÍCH HOSPODÁŘSKOU SOUTĚŽ, JEJICH ZAKÁZANOSTI, NEPLATNOSTI A DŮSLEDKŮ

2. Dohody omezující hospodářskou soutěž, jejich zakázanost a neplatnost

Tato kapitola má za úkol ve svých prvních dvou částech poskytnout základní úvod do problematiky dohod omezujících hospodářskou soutěž. Už vzhledem k jejímu rozsahu je zřejmé, že se nemůže jednat o jakkoliv podrobný výklad; to ani nebylo autorovým záměrem. Smyslem této části je umožnit její studium tématu této práce i osobám s nekompletní znalostí soutěžního práva (a zejména úpravy dohod omezujících hospodářskou soutěž), a to alespoň poskytnutím základních vodítek.

V druhé půlce této kapitoly – podstatně rozsáhlejší, detailnější a nepopíratelně důležitější, práce podrobně rozebere zakázanost dohod omezujících hospodářskou soutěž podle článku 101 odstavce 1 SFEU, která je – jak bude popsáno dále⁶ – příčinou všech důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž. V závěru se pak bude zabývat zkoumáním neplatnosti zakázaných dohod, která vyplývá z článku 101 odstavce 2 SFEU, je sama veřejnoprávním důsledkem zakázanosti a zprostředkovává několik dalších soukromoprávních důsledků, pro jejichž správné a úplné popsání je nezbytné zjistit, jakého charakteru tato neplatnost je.

2.1. Právní úprava dohod omezujících hospodářskou soutěž

Dohody omezující hospodářskou soutěž právně upravuje a definuje článek 101 odstavec 1 SFEU skrze stanovení jejich zakázanosti. Výslovně se vztahuje na dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, pokud nespádají pod režim článku 101 odstavce 3 SFEU⁷, a to za podmíněk:

⁶ Srov. kapitolu 3. této práce

⁷ Článek 101 odstavec 3 SFEU upravuje výjimky ze zákazu stanoveném v odstavci 1 téhož článku. Tato práce se jimi zabývat nebude. Podrobněji například MUNKOVÁ, Jindřiška, Jiří KINDL a Pavel SVOBODA. *Soutěžní právo*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, strany 191-229. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4004-247.

- a) že by tyto mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy; a zároveň
- b) že je jejich účelem nebo důsledkem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu.

Odstavec 1 dále poskytuje demonstrativní výčet dohod omezujících hospodářskou soutěž.

Komise pak ve svém vyjádření k rozhodnutí ESD *Manfredi*⁸ prohlásila, že:

„[...] článek 81 ES⁹ musí být vykládán v tom smyslu, že zakazuje kartelovou dohodu nebo jednání ve vzájemné shodě mezi podniky, které omezují hospodářskou soutěž, pokud je na základě celkového skutkového a právního stavu možné mít s dostatečným stupněm pravděpodobnosti za to, že dotčená kartelová dohoda nebo dotčené jednání ve vzájemné shodě mají přímý, nebo nepřímý, skutečný, nebo potenciální vliv na obchod mezi členskými státy.“¹⁰

K tomu ještě ESD tamtéž dodal, že *„tento vliv nesmí být zanedbatelný.“¹¹*

Vztah mezi touto úpravou unijní a úpravami členských států (které ale zpravidla do značné míry unijní úpravu kopírují¹²) vyplývá z pojmů „ovlivnit obchod mezi členskými státy“ a „narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu“. To nicméně neznamená, že k použití unijního soutěžního práva je nutný nějaký nadnárodní prvek (například strany dohody z různých členských států). Může se jednat o dohodu vnitrostátní, která i přes to svými účinky a důsledky obchod mezi členskými státy ovlivní (případně na vnitřním trhu naruší hospodářskou soutěž). Celková problematika vztahů mezi soutěžními autoritami členských států a Evropské unie je samozřejmě podstatně složitější.

Tato právní úprava je velice vágní a ponechala velké množství neurčitých pojmů k interpretaci (při jejich aplikaci Komisi, při soudním přezkumu SDEU). Patří mezi ně

⁸ Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*

⁹ Nyní článek 101 SFEU

¹⁰ Ibid 8, *Manfredi*, para 36

¹¹ Ibid 8, *Manfredi*, para 42

¹² Což je patrné například v českém zákoně č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže ve znění pozdějších předpisů.

víceméně veškeré právní pojmy, které tato právní úprava používá, například pojem podniku¹³ (*undertaking*). Pro základní představu o problematice je nutné vědět, že ESD judikoval, že „*koncepte podniku zahrnuje všechny entity¹⁴, které se podílí na nějaké ekonomické aktivitě bez ohledu na jejich právní status a způsob jejich financování¹⁵*, přičemž ekonomickou aktivitou se rozumí „*jakákoliv aktivita spočívající v nabízení zboží nebo služeb¹⁶ na daném trhu¹⁷*“, ale nikoliv „*aktivita, jejíž cíl a pravidla, kterými je upravena, nenáleží do sféry ekonomické aktivity [...], nebo činnost, která je spojena s výkonem veřejné moci¹⁸*“. Toto vymezení ukazuje, jak širokého okruhu osob (zejména pasivně legitimovaných v případě soukromoprávního prosazování soutěžního práva) se budou soukromoprávní důsledky popsané v této práci dotýkat.

Definicí dalších pojmů se tato práce nebude zabývat, jelikož to není nutné ani z hlediska jejího meritů, ani z důvodu úvodu do problematiky.

2.2. Typy dohod omezujících hospodářskou soutěž

Typ kartelové dohody obecně nemá vliv na její posouzení co do její zakázanosti, jelikož článek 101 SFEU výslovně nerozlišuje mezi jejími jednotlivými druhy. Nicméně, v aplikační praxi Komise se objevila nutnost rozdělení kartelových dohod do několika skupin z důvodu zavedení úpravy takzvaných bagatelních kartelů¹⁹, u kterých platí

¹³ Tato práce bude nadále používat pojem „podnik“ (ve významu „undertaking“) a nikoliv český výraz soutěžitel.

¹⁴ Je třeba zdůraznit, že se nejedná o subjekt v právním smyslu. Pojem entita je širší a zahrnuje veškeré „osoby“ bez ohledu na to, zda jim právní řád přiznává právní subjektivitu.

¹⁵ Rozsudek ESD C-41/90, *Höfner and Elser v Macrotron GmbH*, para 21

¹⁶ Bez ohledu na skutečnost, zda tato činnost byla motivována dosažením zisku. Jedná se tedy o širší pojem, než pouhé podnikání. Srov. WHISH, Richard a David BAILEY. *Competition law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, strana 84. ISBN 978-019-9586-554.

¹⁷ Rozsudek ESD C-180/98, *Pavlov*, para 75

¹⁸ Rozsudek ESD C-309/99, *Wouters v Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten*, para 57

¹⁹ Srov. např. *Ibid* 7, strany 157-165

rozdílná pravidla (limity) pro různé typy dohod, a to z důvodu, že dopad jednotlivých typů dohod na vnitřní trh EU je odlišný²⁰.

Kritériem výše uvedeného dělení je vzájemné postavení stran dané dohody na trhu v rámci hospodářské soutěže. Z tohoto hlediska se dohody omezující hospodářskou soutěž dělí na dohody horizontální, vertikální, smíšené a diagonální^{21, 22}.

Horizontální dohody jsou ty dohody, jejichž strany stojí na stejné úrovni výrobního řetězce, tedy mezi vzájemnými konkurenty. Hospodářskou soutěž ovlivňují přímo tím, že na určeném trhu omezují konkurenční prostředí. Horizontální dohody můžeme dále dělit na takzvané tvrdé kartely²³ a ostatní kooperační dohody. Primárním účelem²⁴ tvrdých kartelů je ovlivnit soutěž na vymezeném trhu, zatímco ostatní horizontální dohody, které mají znaky dohod omezujících hospodářskou soutěž, mají svůj základní účel jiný (nikoli protisoutěžní) a pod režim článku 101 SFEU se dostaly na základě dalších okolností²⁵.

Tvrdými kartely jsou zejména ty typy dohod, které jsou demonstrativně vyjmenované v článku 101 odstavci 1 SFEU, a dále například takzvaný kolektivní bojkot, neboli jednání účastníků kartelové dohody tak, aby zabránili vstupu nových podniků na daný trh. U tvrdých kartelů se podle judikatury²⁶ presumuje jejich negativní účinek na trh, což vylučuje, aby se její strany s úspěchem hájily argumentací, že daná dohoda nenarušuje hospodářskou soutěž podle článku 101 odstavce 1 SFEU. Nicméně, bylo by nesprávné (ačkoliv to sama Komise označuje za velmi nepravděpodobné) se domnívat, že tvrdé kartely nemohou být předmětem výjimek podle článku 101 odstavce 3 SFEU. U

²⁰ Srov. např. Ibid 7, strany 231-246

²¹ V Oznámení Komise o dohodách menšího významu, které výrazně neomezují hospodářskou soutěž podle článku 81 odstavce 1 SES (de minimis), Úř. věst 2001 C 386/07, s. 13 – 15, používá lehce jinou metodiku dělení na „dohody uzavřené mezi konkurenty“ a „dohody uzavřené mezi nekonkurenty“. Ačkoliv je toto dělení terminologicky odlišné od toho, které je uvedeno v této práci, není mezi nimi v rovině jejich reálných dopadů znatelnějšího rozdílu. Tomuto novějšímu přístupu však nelze upřít jednoduchost a lepší výstižnost. Srov. rovněž Ibid 7, strany 165-172

²² Srov. např. Ibid 7, strany 230-270

²³ Neboli hard-core cartels.

²⁴ Posuzovaným nikoli podle subjektivních hledisek (tedy úmyslu stran), ale na základě hledisek objektivních, tedy podle jejich objektivního významu pro trh v jeho právním a ekonomickém kontextu.

²⁵ Srov. např. Ibid 7, strany 231-246

²⁶ Rozsudek ESD 56 a 58-64, *Consten and Grundig v. Commission*, para 39

tvrdých kartelů se proto soutěžní autority zabývají otázkou, zda daný kartel existuje, zatímco ostatní horizontální dohody se posuzují podle jejich dopadu na hospodářskou soutěž.

K ostatním horizontálním dohodám je třeba zmínit Pokyny Komise k použitelnosti článku 101 SFEU na dohody o horizontální spolupráci²⁷. Tento dokument je systematicky členěn na následující typy včetně stanovení základních pravidel pro jejich posouzení:

- a) Výměna informací;
- b) Dohody o výzkumu a vývoji;
- c) Dohody o kooperaci v oblasti výroby včetně specializačních dohod;
- d) Dohody o společném nákupu;
- e) Dohody o obchodním využití;
- f) Standardizační dohody

Bagatelními horizontálními kartely jsou ty, u nichž ani jedna ze stran nemá na relevantním trhu větší tržní podíl než 10%.²⁸

Druhým typem dohod omezujících hospodářskou soutěž jsou dohody vertikální (dohody mezi podniky na různých stupních výrobního procesu). Jak bylo již naznačeno výše, při jejich posuzování se postupem času vyvinula odlišná praxe spočívající zejména v podstatně větší schovávavosti Komise²⁹ vůči těmto dohodám. Tato skutečnost pramení zejména ze dvou faktů. Zaprvé, z pohledu soutěžněprávního, vertikální dohody mají znatelně menší tendenci narušovat hospodářskou soutěž, a to z důvodu, že se netýkají substitutů (zaměnitelného konkurujícího si zboží či služby), ale komplementárních produktů (ve výrobním procesu na sebe navazujících) a tedy nejsou uzavírány mezi konkurenty. Z tohoto důvodu mohou mít dokonce pro soutěž pozitivní charakter, kdy je

²⁷ Pokyny Komise k použitelnosti článku 101 SFEU na dohody o horizontální spolupráci, Úř. věst. 2011 C 11/01, s. 1

²⁸ Ibid 21

²⁹ Srov. Pokyny Komise k vertikálním omezením, Úř. věst. 2010 C 130/01 nebo Nařízení Komise č. 330/2010 o použití čl. 101 odst. 3 SFEU na kategorie vertikálních dohod a jednání ve vzájemné shodě, Úř. věst. L 102, 23. 4. 2010, strany 1–7

v zájmu podniků zúčastněných na vytváření komplementárních produktů, aby ostatní takto propojené podniky své produkty poskytovaly za co nejnižší ceny³⁰.

Zadruhé, Komise si je vědoma nutnosti ponechání adekvátní míry ekonomické svobody podnikům. Vertikální dohody se typově vyskytují ve vztahu k subdodavatelům a distributorům a je i v zájmu hospodářské soutěže, aby byla podnikům zachována taková ekonomická volnost, aby mohly uzavřít vertikální dohodu, která je pro ně nejvýhodnější³¹.

Vertikální dohoda může mít protisoutěžní dopady v případě, že se její účinky projeví i v horizontální úrovni, tedy pokud dojde v jejím důsledku k uzavření trhu nebo oslabení horizontální cenové konkurence. K těmto případům může dojít pouze tehdy, kdy má alespoň jedna ze stran výrazné tržní postavení nebo dohoda obsahuje takzvaná tvrdá omezení³². Výrazným tržním postavením se v případě vertikálních dohod³³ rozumí alespoň 15% tržní podíl na relevantním trhu (pod tuto hranici se jedná o bagatelní kartely)³⁴.

Dalším typem dohod podle výše uvedeného dělení jsou dohody smíšené, tedy dohody, které mají znaky jak dohod horizontálních tak vertikálních. Novější terminologie Komise však smíšené dohody (ani žádnou obsahově obdobnou skupinu dohod) nezná. Tyto dohody spadají podle logiky věci pod dohody mezi konkurenty³⁵. Z tohoto důvodu s nimi Komise zachází jako s dohodami horizontálními. Oproti předchozímu stavu se však nejedná o rozdíl, protože dříve Komise u těchto dohod nejprve zkoumala, zda dohoda nenaplňuje znaky zakázané horizontální dohody, a pokud nikoli, zda není

³⁰ Pro ilustraci je možné uvést výrobce zboží, pro kterého je přínosné, když mu jeho dodavatel surovin tyto poskytne za nižší cenu, nebo výrobce, který profituje z toho, že jiný výrobce prodává příslušenství k jeho výrobkům za nižší cenu, než je tomu u konkurence. V obou dvou případech je patrné, že se nižší ceny promítnou do zvýšení spotřebitelského blahobytu.

³¹ Toto tvrzení volně vychází z tzv. Coaseho věty.

³² Srov. např. Ibid 7, strany 161-164

³³ Neboli dohod mezi nekonkurenty.

³⁴ Nařízení Komise č. 330/2010 o blokové výjimce pro vertikální dohody (Ibid 29) v jí upravených případech dokonce tento tržní podíl zvyšuje až na 30%.

³⁵ Jedná se zpravidla o vertikální dohody uzavřené mezi konkurenty.

zakázána jako vertikální³⁶. S tímto systémem však někteří autoři³⁷ nesouhlasí a poukazují na nutnost zkoumat dopad dohod komplexně v souhrnu všech jejich dopadů, v čemž je podporuje i judikatura ESD (SDEU)³⁸.

Posledním typem jsou dohody diagonální, tj. mezi podniky, jejichž produkty nejsou ani substituty, ani nejsou k sobě ve vztahu komplementárním. Tyto dohody byly až do adopce nové terminologie problematické, nyní se na ně ale aplikuje úprava pro dohody mezi nekonkurenty (jako v případě vertikálních dohod). Obecně tyto dohody však na hospodářskou soutěž velký vliv nemají.

2.3. Zakázanost dohod omezujících hospodářskou soutěž jako nutný předpoklad důsledků

Předchozí kapitolou byl završen velmi stručný exkurz do základů kartelového práva. Nyní přichází na řadu další instituty, které mají již přímou souvislost se soukromoprávními důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž, tedy meritem této práce.

Nutným základem pro všechny navazující veřejnoprávní a soukromoprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž je institut jejich zakázanosti.

Článek 101 odstavec 1 SFEU zakázanost vztahuje na dohody, jednání ve shodě a rozhodnutí sdružení podniků, které mohou ovlivnit obchod mezi členskými státy a (kumulativně) které mají za svůj účel vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu EU (dohody omezující hospodářskou soutěž). Tato definice ale není jasná natolik, aby se dala sama o sobě aplikovat v praxi, tedy aby se podle ní dalo

³⁶ Srov. odstavce 152 – 154, 195 a 226 – 227 Pokynů Komise k použitelnosti článku 101 SFEU na dohody o horizontální spolupráci (Ibid 27)

³⁷ Ibid 7, strana 269

³⁸ Rozsudek ESD 23-67, *SA Brasserie de Haecht v Consorts Wilkin-Janssen*

s přesností posoudit, zda je určitá dohoda omezující hospodářskou soutěž podle tohoto článku zakázána, či nikoliv.

Proto tuto problematiku dále řešil a vyjasnil ESD. K výsledku dospěl v jednom z nejdůležitějších rozsudků v oblasti soutěžního práva EU v kauze *Delimitis*³⁹. Předtím se obdobnou otázkou zabýval i v jiných případech, například *Haecht I.*⁴⁰

Ve starším rozhodnutí *Haecht I.* ESD řešil zejména otázkou, v jak širokém kontextu mají být jednotlivé dohody omezující hospodářskou soutěž při aplikaci článku 85 odstavce 1 SEHS posuzovány. Dospěl k závěru, že musí být kumulativně splněny tři podmínky, aby byla daná dohoda omezující hospodářskou soutěž zakázána:

- 1) „[...] *konstitutivní prvky všech těchto dohod, rozhodnutí a jednání [prohlášených za zakázané by] měly být posuzovány společně jako celek.*“⁴¹
- 2) „[...] *pozornost musí být kladena na důsledky [těchto dohod, rozhodnutí a jednání] v kontextu, ve kterém se vyskytly [...]*“⁴²
- 3) „[...] *dohody, rozhodnutí a jednání jsou zakázané pouze v tom rozsahu, v jakém jsou schopny trh ovlivnit.*“⁴³

Dohody omezující hospodářskou soutěž tedy musí být posuzovány v celém svém kontextu, tedy kontextu svého objektu (cíle), kontextu právního prostředí a kontextu ekonomické situace trhu. Zdůraznil, že posouzení, zda má dohoda zkoumaný dopad na trh, není možné učinit, aniž by se daná dohoda zkoumala v kontextu tohoto trhu. Dohody omezující hospodářskou soutěž jsou také zakázané v celém rozsahu, v jakém odporují článku 85 odstavci 1 SEHS⁴⁴, ale zároveň striktně pouze v tomto rozsahu. A to jak věcně (v částech a rozsahu důsledků dohody, které splňují podmínky zakázanosti), tak časově (pouze v okamžicích, kdy jsou tyto podmínky splněny). Tento poznatek je velmi důležitý pro další úvahy obsažené v této práci.

³⁹ Rozsudek ESD C-234/89, *Stergios Delimitis v Henninger Bräu AG*

⁴⁰ Ibid 38

⁴¹ Ibid 38, strana 415

⁴² Ibid 41

⁴³ Ibid 41

⁴⁴ Nyní článek 101 odstavci 1 SFEU.

V případě *Delimitis*⁴⁵ ESD na své rozhodnutí *Haecht I.* navazuje a dále jeho myšlenky rozvíjí:

„Dohoda [omezující hospodářskou soutěž] je zakázána podle článku 85 odstavce 1 SEHS, jestliže jsou kumulativně splněny dvě podmínky. Zaprvé, vezmeme-li v potaz ekonomický a právní kontext předmětné dohody, je pro ostatní podniky, které by mohly na trh vstoupit nebo na něm zvýšit svůj podíl, ztížené získat přístup na národní trh [...]. Skutečnost, že na tom samém trhu je předmětná dohoda jednou z mnoha podobných dohod majících společně kumulativní dopad na tržní soutěž, tvoří pouze jeden z faktorů při posuzování, zda je přístup na daný trh opravdu ztížený. Druhou podmínkou je, že daná dohoda musí významně přispět k efektu zapečetění trhu, který přivodil souhrn všech obdobných dohod v jejich ekonomickém a právním kontextu. Míra přispění dané dohody závisí na postavení stran dohody na relevantním trhu a na délce trvání této dohody.“⁴⁶

ESD svůj názor v rozhodnutí *Delimitis* podstatně zestručnil a vytvořil podmínky k jeho aplikaci v praxi díky tomu, že jasně stanovil dvě kritéria, podle kterých se zakázanost dohod posuzuje. Když se z jeho rozhodnutí odeberou fakta konkrétního soudního sporu a ponechají jen obecné myšlenky, vzniknou dvě obecně aplikovatelná pravidla:

Dohoda omezující hospodářskou soutěž je zakázána, pokud:

- 1) Při posouzení ekonomických a právních souvislostí této dohody je pro ostatní podniky ztížené vstoupit na daný relevantní trh; a zároveň
- 2) Daná dohoda sama o sobě významným způsobem přispívá k zapečetění trhu, tedy podstatnou mírou ztěžuje přístup na daný trh.

Z těchto dvou rozsudků vyplývá, že zakázaná je dohoda omezující hospodářskou soutěž, která v komplexu svých vztahů na relevantní části vnitřního trhu EU, na kterou je pro ostatní subjekty – po posouzení veškerých skutečností, které na tento trh mají vliv – ztížený přístup, sama významnou měrou ke ztížení tohoto přístupu přispívá; a to ve

⁴⁵ Ibid 39

⁴⁶ Ibid 39, para 1

věcném a časovém rozsahu, v jakém přístup na trh podstatnou mírou ztěžuje a v jakém platí, že je na daný trh ztížený přístup.

2.4. Neplatnost dohod omezujících hospodářskou soutěž

Pro vytvoření úplného a správného systému důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž je nutné definovat institut jejich neplatnosti, který vyplývá z článku 101 odstavci 2 SFEU.

Neplatnost dohod omezujících hospodářskou soutěž je ze své podstaty veřejnoprávním důsledkem jejich zakázanosti. Neplatnost je rovněž základem pro skupinu soukromoprávních důsledků odlišných od těch, jejichž vznik je navázán na zakázanost. Z důvodu zkoumání těchto důsledků je nutné se zastavit nad samotnou povahou této neplatnosti. Jen exaktní zjištění vlastností a povahy této neplatnosti dovolí zkoumat její důsledky.

Tato kapitola se proto vypořádá s několika zásadními otázkami. Nejdříve se samotnou interpretací článku 101 odstavce 2 SFEU, která není zcela jasná; dále pak s povahou předmětné neplatnosti, její absolutností a oddělitelností od ostatních ustanovení.

2.4.1. Význam institutu neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž

Neplatnost podle článku 101 odstavce 2 SFEU je vedle pokut a soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU třetí svébytným typem sankce, které jsou vystaveny strany dohod omezujících hospodářskou soutěž⁴⁷. Její význam nespočívá – jak uvádí R. Whish – v boji proti tvrdým kartelům, jejichž strany by jen těžko mohly zvažovat možnost, že by svou kartelovou dohodu mohly chtít vůči některé protistraně vynutit soudní cestou (v čemž by jim neplatnost bránila). Závažnost této sankce míří podstatněji na dohody, které nemají porušení soutěžního práva za svůj účel, ale přesto k němu dojde.

⁴⁷ Ibid 16, strana 319

Pro ně bývá často podstatnější újmou než pokuty (nebo hrozba soukromoprávního prosazování) fakt, že určité (mnohdy klíčové) části daných dohod jsou z důvodu naplnění článku 101 odstavce 2 SFEU neplatné, a tudíž v případných sporech mezi stranami nevynutitelné.

V předchozím odstavci zmíněný autor jako nejčastější příklady závažnosti dopadu sankce neplatnosti uvádí licenční smlouvy k patentům (např. pokud se neplatným ukáže ujednání o výhradním prodeji na určitém území) nebo smlouvy o výhradních dodávkách a prodeji (frekventovaně je jejich předmětem dodávka piva nebo pohonných hmot).⁴⁸

Institut neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž však mohou jejich strany (včetně 3. osob) využít i ve svůj prospěch. Více o *euro-defence* či *shield defence* v kapitole 8.1.

2.4.2. Interpretace článku 101 odstavce 2 SFEU

V článku 101 odstavci 2 SFEU je stanoveno, že dohody zakázané podle odstavce 1 téhož článku jsou automaticky neplatné. Ustanovení v anglickém a českém znění vypadají takto:

„2. Any agreements or decisions prohibited pursuant to this Article shall be automatically void.“⁴⁹

„2. Dohody nebo rozhodnutí zakázané podle tohoto článku jsou neplatné od počátku.“⁵⁰

Nicméně, i přesto, že by obě dvě ustanovení měla mít po své interpretaci stejný význam, už při jejich výkladu jazykovou metodou vzniká rozpor, se kterým se tato práce musí vypořádat. Konkrétně se jedná o termín „od počátku“ přítomný v české verzi, který z textu anglické verze nevyplývá. Vyřešení tohoto rozporu je podstatné z důvodu určení

⁴⁸ Ibid 16, strany 319-320

⁴⁹ Článek 101 odstavec 2, Treaty on the Functioning of the European Union, Úř. věst. 2012 C 326

⁵⁰ Článek 101 odstavec 2, Smlouva o fungování Evropské unie, Úř. věst. 2012 C 326

míry absolutnosti této neplatnosti⁵¹. Podle článku 55 SEU jsou si všechny jazykové verze dokumentů EU rovnocenné. SDEU je pak článkem 19 odstavcem 1 SEU pověřen: „*It shall ensure that in the interpretation and application of the Treaties the law is observed*“. V případě *CILFIT*⁵² proto ESD stanovil postup při interpretaci práva ES v případě rozporů jeho jednotlivých jazykových verzí. Jestliže se znění několika jazykových verzí obsahově rozchází, stanovil tři pravidla řešení tohoto rozporu:

- 1) „[...] rozdílné jazykové verze jsou si rovny co do své autentičnosti. Interpretace ustanovení práva Společenství proto zahrnuje porovnání různých jazykových verzí.“
- 2) „[...] i když jsou různé jazykové verze navzájem v dokonalé shodě, právo Společenství používá svou specifickou terminologii. [...] konkrétní právní pojmy nemusí mít stejný význam v právu Společenství a právu jednotlivých členských států.“
- 3) „[...] každé ustanovení práva Společenství musí být ponecháno ve svém kontextu a vykládáno ve světle ostatních ustanovení práva Společenství jako celku s ohledem na cíle Společenství a na stav vývoje tohoto ustanovení k datu, kdy se má aplikovat.“⁵³

Aby bylo možné význam ustanovení článku 101 odstavce 2 správně pochopit, musí být interpretováno ve výše zmíněných třech krocích.

Pro potřeby komparativního výkladu podle prvního kroku stanoveného v rozhodnutí *CILFIT* byla vybrána anglická, francouzská, německá, polská, slovenská a maďarská jazyková verze. První tři z důvodu významnějšího postavení daných zemí v rámci Evropské unie, druhé tři z důvodu spojitostí těchto států s Českou republikou ať už geografických, politických, jazykových nebo historických.

V anglické jazykové verzi (jak je uvedeno již výše) je uvedeno „...*shall be automatically void*.“ (jsou automaticky neplatné), ve francouzské „...*sont nuls de plein droit*“ (jsou neplatné ze zákona), v německé „...*sind nichtig*“ (jsou nicotné), v polské

⁵¹ Srov. kapitolu 2.4.3. této práce.

⁵² Rozsudek ESD 283/81, *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health*

⁵³ *Ibid* 52, para 18-20

„...są nieważne z mocy prawa“ (jsou neplatné ze zákona), ve slovenské „...sú automaticky neplatné“ a v jazykové verzi maďarské „...semmis“ (jsou neplatné). Ačkoliv jednotlivé jazykové verze používají různé termíny pro ustanovení neplatnosti, z žádné z nich nevyplývá, že by tato neplatnost nutně musela platit od počátku tak, jak je to určeno v české jazykové verzi⁵⁴. Z komparativního výkladu tedy plyne, že na slovní spojení „od počátku“ uvedené v české jazykové verzi nemusí být brán zřetel.

Z komparativního výkladu je možné dále zjistit, že všechny jazykové verze různým způsobem popisují neplatnost absolutní tak, jak ji chápe české právo, tedy platící od počátku (*ex tunc*) a automaticky, bez dalších specifických rozhodnutí. Tady je nicméně třeba vzít v zřetel druhý krok z rozhodnutí *CILFIT*, který ve zkratce stanovuje, že i když je jazykový i komparativní výklad některého ustanovení práva Evropské unie jasný a bezrozporný, mohou mít některé instituty práva EU jiný význam nebo obsah, než jak je chápou právní řády jednotlivých členských států. Povahu neplatnosti podle článku 101 odstavce 2 SFEU rozebere tato práce podrobně níže, nicméně tento druhý krok z rozhodnutí *CILFIT* dokazuje, že i přesto, že se na základě standardních interpretačních metod zdá být význam vykládaného ustanovení jasný, je možné (zejména za splnění podmínek v kroku 3 z rozhodnutí *CILFIT*, viz níže) v konečném důsledku chápat institut jiným způsobem.

Nakonec stručně k třetímu kroku z rozhodnutí *CILFIT*. Ten určuje, že všechna ustanovení musí být interpretována ve svém kontextu, ve světle ostatních ustanovení práva EU, tedy „eurokonformě“. Navíc dovoluje, aby se interpretace ustanovení měnila v souvislosti s vývojem evropského práva a společnosti.

2.4.3. Přechodnost a absolutnost neplatnosti

Při určení, zda je neplatnost podle článku 101 odstavce 2 SFEU povahy absolutní, relativní nebo specifické právu EU, činí největší potíže fakt, že tato její vlastnost není

⁵⁴ Z této skupiny dále vybočuje jazyková verze německá, která používá termín *nicotnost*, jehož obsah je podle právní vědy odlišný od institutu neplatnosti. Nicméně, ani tato jazyková verze nenachází oporu při komparativním výkladu.

v právu EU výslovně vyřešena. SFEU si vystačí s jejím pouhým konstatováním⁵⁵ a nařízení 1/2003⁵⁶, které tento článek SFEU provádí, povahu neplatnosti naprosto vynechává. Její určení je tedy ponecháno právní praxi a zejména judikatuře SDEU. Ten nicméně zatím neměl příležitost tuto otázku v rámci své činnosti posoudit.

Absolutností neplatnosti se tato práce okrajově zabývala již v předchozí kapitole. Pro shrnutí, pokud by se vycházelo čistě jen z české jazykové verze článku 101 odstavce 2 SFEU, dospělo by se k závěru, že neplatnost popsaná ve zmíněném článku je neplatností absolutní platící striktně od počátku. To však rozporoval komparativní výklad různých jazykových verzí a na jeho základě bylo zjištěno, že slova „od počátku“ nejsou v české verzi zvolena šťastně (v žádné jiné porovnávané jazykové verzi explicitně uvedena nebyla) a v této práci k nim nebude při další aplikaci tohoto článku přihlíženo. Kapitola o výkladu tohoto ustanovení byla uzavřena s tím, že pokud by se článek 101 odstavec 2 SFEU měl interpretovat čistě na základě institutů a principů práva tak, jak je chápe právo české (a kontinentální obecně), jednalo by se o neplatnost absolutní, platící *ex tunc* a *ex lege* (tedy od počátku a přímo ze zákona bez nutnosti dalších rozhodnutí)⁵⁷, ale s možností korekcí plynoucí z kroku 2 a 3 z rozhodnutí SDEU *CILFIT*⁵⁸.

Před dalším právním rozbohem je třeba uvědomit si faktický stav hospodářské soutěže ve vztahu k dohodám omezujícím hospodářskou soutěž. Otázka, zda je konkrétní dohoda zakázána podle článku 101 odstavce 1 SFEU, není otázka formální povahy konkrétní dohody, rozhodnutí nebo jednání ve shodě, ale zejména jejich materiálního dopadu na trh mezi členskými státy. Z rozhodnutí ESD *Haecht I.*⁵⁹ a *Delimitis*⁶⁰ vyplývá, že zakázané jsou ty dohody omezující hospodářskou soutěž, u kterých právní a ekonomický kontext, ve kterém jsou uzavřeny, prokazuje, že vstup na trh pro nové podniky je ztížený; a zároveň tato dohoda významným způsobem tento přístup na trh ztěžuje. Zároveň, jak vyplývá z rozsudku *Haecht I.*, jsou dohody omezující hospodářskou

⁵⁵ Srov. kapitolu 2.4.2. této práce

⁵⁶ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

⁵⁷ A dále bez možnosti následné konvalidace a s nepromlčitelným právem na její dovolání.

⁵⁸ Ibid 52

⁵⁹ Ibid 38

⁶⁰ Ibid 39

soutěž zakázané v celém rozsahu, ve kterém naplňují článek 101 odstavec 1 SFEU, ale pouze v tomto rozsahu. Tedy se změnou podmínek na trhu nebo změnou subjektů či jejich tržního postavení se může dohoda za původních podmínek nespádající pod zákaz v článku 101 odstavci 1 SFEU do režimu tohoto článku dostat a naopak. Je tedy možné říct, že zakázanost dohod se může se změnou podmínek na trhu v čase měnit⁶¹ a určitá dohoda tedy může být zakázána jen po relativně nevýznamnou dobu.

Vztah zakázanosti a neplatnosti vyplývá z článku 101 odstavců 1 a 2 SFEU. Na první pohled je tato problematika právně jasná a nedovoluje alternativní výklad či vznik nejasnosti při aplikaci. Dle znění článku 101 odstavce 2 SFEU jsou všechny dohody zakázané podle odstavce 1 tamtéž *neplatné*, případně v některých jazykových verzích *automaticky neplatné*⁶².

Problém nastane v okamžiku, kdy se toto ustanovení aplikuje. Je nutné si uvědomit, že velká většina dnešních dohod omezujících hospodářskou soutěž nejsou takzvané tvrdé kartely, tedy dohody, rozhodnutí nebo jednání, které mají vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže za svůj primární účel. Naopak, zpravidla se jedná o dohody, které mají legitimní cíl, ale – i bez vědomosti stran – naplňují znaky dohod omezujících hospodářskou soutěž nebo je tyto znaky naplní změnou podmínek na trhu nebo změnou svého tržního podílu. Jednoduchou aplikací principu automatické (absolutní) neplatnosti by bylo docíleno toho, že jakákoliv dohoda je od počátku neplatná, i když se zakázanou stala na jakýkoliv (i tržně bezvýznamný) zlomek své existence.

Jelikož SDEU nám zatím své stanovisko na tuto neměl možnost sdělit, je nutné se pro vyřešení této otázky obrátit na další orgány, které mají pravomoc aplikovat a (do jisté míry) interpretovat právo EU, a to soudy členských států, které sice postrádají přesvědčivost SDEU, nicméně i tak mohou pomoci tuto situaci vyřešit. Zajímavé východisko nabízí anglický odvolací soud⁶³ v kauze *Passmore v. Morland*⁶⁴ z roku 1999.

⁶¹ Srov. kapitulu 2.3. této práce

⁶² Například anglická jazyková verze SFEU, Ibid 49

⁶³ English Court of Appeal (Civil Division); v dalším textu bude použita zkratka „odvolací soud“

⁶⁴ Rozsudek English Court of Appeal (Civil Division), *Passmore v. Morland Plc, Innpreneur Pub Company (CPC) Ltd, Innpreneur Beer Supply Company Ltd*, [1999] EWCA Civ 696

Odvolací soud se v této kauze dostal do situace, kdy rozhodoval izolovaně o tom, zda se neplatnost podle článku 85 odstavce 2 SES dá zhojit změnou okolností na trhu stejně tak, jako se mění v téže závislosti její zakázanost. Položil sám sobě na základě projednávané kauzy k posouzení tuto otázku:

„[...] jestli smlouva o dodávkách piva, která byla mezi svými původními stranami zakázána podle článku 85 odstavce 1 SES a tím automaticky neplatná podle článku 85 odstavce 2 SES, může – i přesto – být vymáhána nástupcem jedné ze stran za okolností, kdy by dohoda s identickými podmínkami uzavřená mezi tímto nástupcem a druhou stranou k okamžiku postoupení (tomuto nástupci) zakázána nebyla.“⁶⁵

Došel k závěru, že neplatnost dle článku 85 odstavce 2 SES není striktně absolutní, neplatí tedy nutně *ex tunc*, ale má povahu přechodnou. S absolutní neplatností sdílí vznik přímo ze zákona (resp. SES), ale její osud je svázán se zakázaností, která se v čase může měnit.

„Z důvodů, které jsem předložil, jsem přesvědčen, že neplatnost stanovená článkem 85 odstavcem 2 SES má ten samý dočasný nebo přechodný efekt jako zakázanost v článku 85 odstavci 1 SES.“

Z toho vyplývá, jestliže dohoda – jako následek změny okolností – přestane být zakázaná mezi jejími stranami, přestane být zároveň i neplatná. [...]“⁶⁶

Odvolací soud potvrdil, že zakázanost není závislá na formální podobě dohody, rozhodnutí nebo jednání, ale čistě na jejích materiálních dopadech na trh. Obě dvě vlastnosti zakázanosti, tedy její materiálnost (závislost na faktických okolnostech) a proměnlivost v čase, používá v dalších částech odůvodnění k podepření svých následných tvrzení. Dále nachází analogii mezi přechodností neplatnosti a oddělitelností neplatných částí dohod od jejich zbytku⁶⁷, čímž chce pravděpodobně poukázat na skutečnost, že pokud by zákonodárce chtěl pojmout sankci neplatnosti tak tvrdě, že by jí určil absolutní povahu, neměl by mnoho důvodů umožnit oddělitelnost neplatných ustanovení od zbytku

⁶⁵ Ibid 64, para 1

⁶⁶ Ibid 64, para 55-56

⁶⁷ Která možná je; srov. kapitolu 2.4.4. této práce.

dohody. Vypořádal se rovněž s argumentem proti konceptu přechodné neplatnosti vyplývajícím z rozhodnutí ESD *Béguelin*⁶⁸:

*„6. Jelikož neplatnost vyplývající z článku 85 odstavce 2 SES je absolutní, dohoda, která je nulitní a neplatná na základě tohoto ustanovení, nemá mezi smluvními stranami žádné účinky a nemůže být použita ani proti třetím stranám.“*⁶⁹

ESD v tomto rozhodnutí označil neplatnost podle 85 odstavce 2 SEHS za absolutní. Odvolací soud se však s tímto argumentem neztotožnil a vypořádal se s ním tvrzením, že z kontextu rozhodnutí vyplývá, že ESD tento právní názor neadresoval na záležitosti předmětné pro kauzu *Passmore* a tudíž ho odvolací soud nemůže chápat jako závazný pro tento případ.

Jazykovou interpretaci poté dochází k závěru, že článek 85 odstavec 2 SES zneplatňuje dohody „zakázané podle tohoto článku“. Tedy, jestliže dohoda není zakázaná, není neplatná a naopak. Odvolací soud v tomto spojení vidí základ logického argumentu, že neplatnost je pevně svázaná se zakázaností, následuje její osud a je tedy zhojitelná, pokud se podmínky na trhu změní a dohoda přestane být zakázanou.⁷⁰

Další argument odvolací soud nachází v rozhodnutí ESD *Haecht II.*⁷¹, které se týká přechodných ustanovení o posuzování dohod při vstupu v účinnost nařízení 17/62⁷² - prvního nařízení, které provádělo články 85 a 86 SES. Zaměřil se na režim tzv. „starých smluv“ (smluv, které vstoupily v platnost před nařízením 17/62) ve vztahu k článku 85 odstavci 3 SEHS (udělování výjimek ze zakázanosti). Toto nařízení stanovilo tři možnosti procedury (vždy se tyto smlouvy do určitého data musely notifikovat a Komise následně rozhodovala, zda výjimku podle 85 odstavce 3 udělí): 1) zamítnout udělení výjimky; 2) udělit výjimku; 3) ponechat lhůtu na změnu dohody a po splnění podmínek udělit výjimku. Komise výjimky ale udělovala až ex post, tudíž dohody (zejména Ad 2) a 3)) určitý čas fungovaly už v režimu nařízení 17/62, které svými dopady porušovaly a byly

⁶⁸ Rozsudek ESD 22-71, *Béguelin Import Co. v S.A.G.L. Import Export*

⁶⁹ Ibid 68, para 6

⁷⁰ Ibid 64, para 34

⁷¹ Rozsudek ESD 48-72, *SA Brasserie de Haecht v Wilkin-Janssen*

⁷² Nařízení Rady Evropského hospodářského společenství 17/62, První nařízení, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úř. věst. 13, 21. 2. 1962, s. 204-211

tedy zakázané a neplatné, dokud nezískaly výjimku, která ve své podstatě retroaktivně jejich neplatnost zhojila. V rozhodnutí *Haecht II.* tento postup ESD podpořil právním názorem, že dohoda omezující hospodářskou soutěž nemůže být prohlášena za neplatnou do doby, než o ní výše uvedeným způsobem nerozhodne Komise. Podle Odvolacího soudu se tedy nemůže jednat o neplatnost absolutní, která způsobuje neexistenci dohod, jestliže ESD připustil její zhojitelnost.⁷³

Na závěr odvolací soud zkoumal otázku právní jistoty, resp. zda princip přechodné neplatnosti nepoškozuje právě právní jistotu podniků. I když přiznává, že přechodná neplatnost v tomto ohledu může způsobit jisté obtíže, dochází i přes to k závěru, že povaha neplatnosti podle článku 85 odstavcem 2 SES je přechodná.

Po tomto rozhodnutí odvolacího soudu se na poli zkoumání povahy neplatnosti podle článku 85 odstavce 2 SES delší dobu nic nedělo. Podle všeho velká část právnické obce přijala názor odvolacího soudu za správný.

Nicméně, existuje i druhý názorový proud, který tvrdí, že předmětná neplatnost není přechodného charakteru, ale je čistě absolutní s účinky *ex tunc*. Jedním z významných zastánců tohoto směru je i A. Komninos⁷⁴. Ten v roce 2007 publikoval v článku „„*Transient*“ and „*transitional*“ voidness of anti-competitive agreements: a non-issue and an issue“⁷⁵ opozitní názor vůči odvolacímu soudu.

A. Komninos se pozastavuje nad tím, že od okamžiku vydání rozhodnutí odvolacím soudem ve věci *Passmore*⁷⁶ jak doktrína, tak právní praxe (nejen) Spojeného království vzala koncept přechodné neplatnosti za směrodatný a nadále se jím řídí, i když se jedná o myšlenku vytvořenou pouze soudem členského státu, která navíc není přímo založena na právním názoru ESD. Poukazuje na to, že jakkoliv může být koncept přechodné neplatnosti podložen argumenty, je stejně stále předmětem rozhodnutí ESD, který může dojít ke zcela opačnému závěru.

⁷³ Ibid 64, para 46

⁷⁴ Partner bruselské pobočky nadnárodní advokátní kanceláře.

⁷⁵ KOMNINOS, Assimakis. "Transient" and "transitional" voidness of anti-competitive agreements: a non-issue and an issue. *E.C.L.R.* 2007, roč. 28, č. 8, s. 445-450. Dostupné z: Westlaw.com

⁷⁶ Ibid 64

Dále, prosazení přechodné neplatnosti by podle A. Komnina bylo v rozporu s požadavkem na zajištění účinného uplatnění evropského práva. Odvolává se na případ ESD *Haecht II.*, kde je uvedeno: „*Taková neplatnost je proto způsobilá mít vliv na všechny důsledky dohody nebo rozhodnutí, ať už do minulosti či budoucnosti.*“⁷⁷. Tento bod rozhodnutí *Haecht II.* je podle něj viditelně a jasně v rozporu s koncepcí přechodné neplatnosti. Rovněž poukazuje na relativně nedávný případ *Manfredi*⁷⁸, kde ESD shrnuje a potvrzuje výše zmíněné právní názory z rozhodnutí *Béguelin*⁷⁹ a *Haecht II.*

Uznává, že zakázanost má přechodný charakter a dohody mohou v jejím smyslu během své existence měnit svůj status, tvrdí ale, že jejich neplatnost tuto povahu nemá. Trvá na její absolutnosti a striktním působení *ex tunc*. Odděluje veřejnoprávní důsledek dohod omezujících hospodářskou soutěž – zakázanost – od (podle jeho názoru⁸⁰) soukromoprávního důsledku – neplatnosti. Teoreticky připouští možnost vzniku nové smlouvy (i implicitní) v okamžiku, kdy okolnosti způsobující zakázanost pominou, nicméně zdůrazňuje, že by se jednalo o smlouvu fungující *ex nunc*, která by na absolutní neplatnosti předešlé smlouvy nic neměnila. Nicméně, A. Komninos neřeší situaci, kdy se původně nezakázaná dohoda stane v důsledku změny okolností na trhu zakázanou. Tady jeho pojetí počítající s novou *ex nunc* fungující smlouvou použít nelze a dopad na právní jistotu podniků je značný.

Vyvodit závěr o tom, zda je neplatnost podle článku 101 odstavce 2 SFEU přechodná nebo absolutní, není lehké. Střetávají se zde dva názorové směry, kdy odvolací soud konstruuje složité argumentační komplexy, aby vytvořil alespoň relativně stabilní oporu pro svou teorii, A. Komninos tvrdí ve zkratce to, že z textu SFEU spíše vyplývá, že se jedná o neplatnost absolutní, a jelikož tuto věc ještě nejudikoval SDEU, není tu místo pro odlišné závěry.

J. Munková, J. Kindl a P. Svoboda se touto problematikou také zabývají a po zhodnocení obou názorů se přiklánějí k teorii odvolacího soudu:

⁷⁷ Ibid 71, para 26

⁷⁸ Ibid 8, para 57

⁷⁹ Ibid 68

⁸⁰ S ním nesouhlasí například J. Munková, J. Kindl a P. Svoboda; srov. Ibid 7, strany 187-188.

*„Toto pojetí [A. Komnina] nám nepřijde správné. Zdá se nám nadměru složité. Proč konstruovat existenci nějaké nové smlouvy, když strany jednají plně v domnění, že plní jednu a tutéž smlouvu? Nedomníváme se, že by „kolísavý“⁸¹ charakter příslušné neplatnosti měl být v rozporu s požadavkem účinného uplatňování komunitárního práva. Ostatně článek 101 odstavec 2 SFEU má pochopitelně za účel doplnit zákaz obsažený v článku 101 odstavci 1 SFEU. Proto nám přijde přesvědčivější pojetí založené na spojitém výkladu daných dvou ustanovení, jak to učinil anglický Odvolací soud v [...] případě *Passmore v. Morland*⁸². Shora uvedená citace z rozsudku Evropského soudního dvora [Manfredi⁸³] dle našeho názoru koncept „kolísavé“ neplatnosti nevyklučuje. Výslovnou zmínkou o „absolutním“ charakteru neplatnosti nelze chápat doslova, protože je z kontextu zřejmé, že nemíří na pojetí „absolutní neplatnosti“ *stricto sensu* uplatňované v našem [českém] civilním právu.“⁸⁴*

Je třeba konstatovat lítost nad faktem, že odvolací soud ve věci *Passmore*⁸⁵ nepředložil SDEU předběžnou otázku. Po zhodnocení všech argumentů obou stran sporu je podle názoru autora této práce vhodnější přiklonit se k teorii přechodné (kolísavé) neplatnosti. Ani jednu z prezentovaných teorií však není možno plně potvrdit jen na základě argumentů jejich zastánců. A. Komninos má pravdu, když tvrdí, že SDEU – o jehož názor tu jde především – má prostor, aby vyhověl jakémukoliv z těchto přístupů. Hlavním důvodem pro preferenci teorie kolísavé neplatnosti je její vnitřní logika a dopad na podniky. Po analýze možných vlivů neplatnosti na faktické a právní vztahy podniků tato práce dospěla k závěru, že přístup A. Komnina by nepřiměřeně snížil jejich právní jistotu a byl by i nevhodný ve vztahu k reálnému fungování hospodářské soutěže.

⁸¹ Kolísavá neplatnost je jiné označení pro neplatnost přechodnou.

⁸² Ibid 64

⁸³ Ibid 8, para 57

⁸⁴ Ibid 7, strana 188

⁸⁵ Ibid 64

2.4.4. Oddělitelnost

Poslední otázkou při zkoumání charakteru neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž je možnost oddělit neplatná ustanovení (části dohody) od zbytku.

Stejně jako v případě absolutnosti a přechodnosti neplatnosti výše se touto problematikou nezabývá ani SFEU ani další sekundární předpisy EU. Nicméně, v tomto případě je (naštěstí) situace nesrovnatelně jednodušší než v předchozí kapitole.

Touto problematikou se totiž zabýval ESD zejména ve dvou již relativně letitých rozhodnutích, a to *Minière*⁸⁶ a *Ciments*⁸⁷. V *Minière* ESD judikoval:

„Toto ustanovení [článek 85 odstavec 2 SEHS] může být interpretováno pouze s ohledem na svůj účel v komunitárním právu a tímto kontextem musí být limitováno. Předmětná automatická neplatnost se vztahuje pouze na ty části dohod, které jsou postižené zakázaností, případně na dohodu jako celek, pokud je zřejmé, že postižené části nejsou od zbytku dohody oddělitelné. Jakákoliv jiná smluvní ustanovení nejsou zasažena zakázaností a neaplikuje se na ně proto Smlouva, spadají tudíž mimo komunitární právo.“⁸⁸

V *Minière* ESD tedy deklaruje, že podle (v té době) komunitárního práva jsou neplatnými ustanoveními podle práva ES striktně pouze ta zakázaná⁸⁹. Pokud se tato neplatná ustanovení dají od zbytku dohody oddělit, nemá jejich neplatnost na platnost zbytku smlouvy podle komunitárního práva vliv. Dále ESD shledává, že zbytek smluvních ustanovení neinterferuje s komunitárním soutěžním právem, nevztahuje se na ně z toho důvodu SES ani pravomoc ESD.

To znamená, že i když podle práva ES (EU) je možné neplatná ustanovení od zbytku smlouvy za podmínek uvedených výše oddělit a zbytek smlouvy ponechat v platnosti, mohou právní řády členských států určit osud tohoto zbytku odlišně. Tato úprava se může pohybovat od úplného zneplatnění i zbylých smluvních ujednání, přes přísnější podmínky ponechání v platnosti, až po ponechání smlouvy v platnosti tak, jak

⁸⁶ Rozsudek ESD 56-65, *Société Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)*

⁸⁷ Rozsudek ESD 319/82, *Société de Vente de Ciments et Bétons de l'Est SA v Kerpen & Kerpen GmbH und Co. KG.*

⁸⁸ Ibid 86

⁸⁹ O zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž podrobněji v kapitole 2.3. této práce.

vyplývá z práva EU (tedy ponechat v platnosti celý zbytek smlouvy bez dalších podmínek nebo zásahů).⁹⁰

V *Ciments* ESD svoje předchozí rozhodnutí v celém rozsahu potvrzuje a zároveň blíže specifikuje, co vše nespadá do oblasti komunitárního práva, ale do kompetence národních soudů a národního práva.

„[...] automatická neplatnost stanovená článkem 85 odstavce 2 Smlouvy se vztahuje jen na ta smluvní ustanovení, která jsou nekompatibilní s článkem 85 odstavcem 1. Důsledky této neplatnosti na ostatní části dané dohody, na jakékoliv objednávky a dodávky uskutečněné na jejím základě a navazující finanční závazky nejsou předmětem komunitárního práva. Tyto důsledky musí být určeny národními soudy podle jejich vlastního práva.“⁹¹

2.4.5. Shrnutí

Na základě předchozích kapitol je možné neplatnost podle článku 101 odstavce 2 SFEU stručně definovat takto:

- 1) Tato neplatnost je druhem sankce vůči stranám dohod omezujících hospodářskou soutěž, která je významná zejména pro ty dohody omezující hospodářskou soutěž, které nebyly uzavřeny s účelem jejího omezení této soutěže;
- 2) Jedná se o neplatnost absolutní, působící tedy přímo na základě právní normy bez nutnosti dovolání se této neplatnosti, nicméně nepůsobí striktně *ex tunc* od počátku existence smlouvy (od okamžiku její platnosti, resp. domnělé platnosti), ale pouze v době, kdy daná dohoda byla zakázána podle článku 101 odstavce 1 SFEU. Jsou myslitelné změny platné smlouvy v neplatnou a naopak, jedná se o tzv. přechodnou nebo kolísavou neplatnost;
- 3) Právo EU obecně umožňuje oddělit neplatná ustanovení dohody od ostatních, právní řády členských států, která se vztahují na tato ostatní ustanovení, mohou jejich osud upravit bez omezení právem EU (logicky ale nemohou chápat jako

⁹⁰ Srov. *Ibid* 16, strany 322-323

⁹¹ *Ibid* 87, para 12

platná ta ustanovení, která jsou zakázána na základě článku 101 odstavce 1 SFEU).

3. Důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž

V předchozí části této práce byl rozebrán charakter zakázanosti a neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž. V této kapitole, po úvodu do problematiky důsledků, autor na základě jemu známých odborných pramenů soutěžního práva, poznatků z oblasti příbuzných oborů práva a obecné právní nauky sestaví a popíše systém důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž včetně kauzálních nexů spojujících jednotlivé důsledky.

Před další kapitolou je třeba upozornit, že ne všechny dohody omezující hospodářskou soutěž vyvolávají důsledky relevantní pro tuto práci. Tyto důsledky mají pouze dohody omezující hospodářskou soutěž, které jsou zároveň protiprávní, kdy je tato protiprávnost spatřována v jejich zakázanosti. Jak již bylo v této práci popsáno⁹², zakázané jsou ty dohody, tedy splňující podmínky článku 101 odstavce 1 SFEU a zároveň nespádající pod výjimky v článku 101 odstavci 3 SFEU (který určuje dohody omezující hospodářskou soutěž, na které se článek 101 odstavec 1 SFEU neaplikuje)⁹³. Na základě těchto tvrzení lze logicky dovodit, že zmíněné důsledky nepůsobí samotná existence dohod omezující hospodářskou soutěž, ale až jejich zakázanost. Z těchto důvodů budou v následujících kapitolách rozebrány (zejména soukromoprávní) důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž.

3.1. Úvod do problematiky

Jedním z primárních úkolů této práce je identifikovat myslitelné soukromoprávní důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž. Jelikož se ale jedná do jisté míry o nepopsanou oblast soutěžního práva, není tento úkol jednoduchý a bez

⁹² Podrobněji k tématu zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž srov. kapitolu 2.3. této práce.

⁹³ Srov. WHISH, Richard a David BAILEY. *Competition law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, strana 82. ISBN 978-019-9586-554.

sporných míst. Během studia této problematiky se ukázalo, že bude nutné propojit poznatky z oblasti *soft-law*⁹⁴ vytvořeného Komisí, příbuzných oborů v rámci soutěžního práva⁹⁵ a pro úplnost popsání všech důsledků (včetně veřejnoprávních) okrajově i *hard-law*⁹⁶.

Tato kombinace zdrojů byla nezbytná z důvodu, že – na rozdíl od veřejnoprávních důsledků, které vyplývají z nařízení 1/2003⁹⁷ - vymezení soukromoprávních důsledků není zcela bez dohadů. Z formálního hlediska je otázkou, zda mezi ně lze zařadit i důsledky v procesněprávní sféře, které s těmi hmotněprávními přímo souvisejí, nicméně ze své podstaty samy stojí na pomezí práva soukromého a veřejného (kdy jeho veřejnoprávní povaha podle obecně přijímané právní nauky převažuje). Problematické je také určení, které důsledky mají svůj původ přímo v zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž a které sice mají původ v této zakázanosti, ale jejich vznik je zprostředkován až jiným důsledkem⁹⁸.

Pro účely této práce autor pojem soukromoprávních důsledků pojal v co nejširším významu. Do této práce budou proto zahrnuty jak hmotněprávní důsledky v oblasti soukromého práva, tak i procesněprávní důsledky s nimi související.

Tato kapitola nemá za cíl popsat jednotlivé soukromoprávní důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž, zkoumat jejich právní úpravu, vlastnosti nebo využitelnost⁹⁹, ale vytvořit úplný výčet důsledků, které ve spojení s dohodami omezujícími hospodářskou soutěž v kontextu soutěžního práva EU přicházejí v úvahu.

⁹⁴ Např. Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění nebo Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

⁹⁵ Zejména právní úpravy nekalé soutěže.

⁹⁶ Zejména Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

⁹⁷ Ibid 96

⁹⁸ Jde zejména o důsledky neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž, která je sama veřejnoprávním důsledkem jejich zakázanosti.

⁹⁹ K nim blíže v kapitolách 5. až 8. této práce

3.2. Pojem soukromoprávních důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž

Před dalším pokračováním je nejprve nutné definovat pojem „důsledek zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž“ a jeho soukromoprávní variantu.

Důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž chápe autor této práce jako souhrn projevů jejich zakázanosti v objektivní realitě. Tyto důsledky lze podle autora této práce rozčlenit do dvou základních kategorií: faktické důsledky (které mohou a nemusí být právně relevantní) a právní důsledky. Pro ilustraci, podle názoru autora této práce je vznik škody (právně relevantním) faktickým důsledkem a vznik nároku na náhradu škody je důsledkem právním.

Soukromoprávní důsledky jsou (v chápání této práce) pak tou množinou výše zmíněných důsledků, která je relevantní z pohledu soukromého práva.

Tato práce nadále ponechá stranou faktické důsledky a bude zabývat pouze důsledky právními.

3.3. Výčet možných důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž

Úkolem této kapitoly je vytvoření výčtu myslitelných soukromoprávních důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž, které budou v části II. této práce podrobeny dalšímu zkoumání a rozboru. I přes to, že cílem je identifikovat důsledky soukromoprávní, v některých částech se bude nutné dotknout i důsledků veřejnoprávních, ať už z důvodu snahy o komplexnost práce či na základě kauzality veřejnoprávních a soukromoprávních důsledků. Z tohoto zkoumání rovněž vyplyne základní hierarchická struktura důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž, která bude znázorněna dále¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Srov. kapitolu 3.4. této práce

Obecně jsou všechny důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž ve skutečnosti důsledky jejich zakázanosti (nikoliv existence). Pro další kapitoly bylo však ze systematických důvodů zvoleno následující členění důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž:

- 1) Hmotné soukromoprávní důsledky zakázanosti (nezprostředkované jiným institutem);
- 2) Hmotné soukromoprávní důsledky neplatnosti;
- 3) Procesněprávní důsledky; a
- 4) Veřejnoprávní důsledky.

3.3.1. Hmotné soukromoprávní důsledky zakázanosti¹⁰¹

Identifikaci jednotlivých institutů této skupiny důsledků značně ztěžuje skutečnost, že jejich systém není upraven ani v legislativě, ani v judikatuře EU a autor této práce nedokázal nalézt tuto problematiku ani v právní nauce. Proto tato práce kombinuje několik různorodých zdrojů, jejichž zkoumání je do značné míry založené na analogii, aby vytvořila svůj systém těchto důsledků.

Prvním zdrojem poznání je *soft-law* Komise, zejména Zelená¹⁰² a Bílá kniha¹⁰³ o žalobách o náhradu škody včetně aktuálního návrhu směrnice¹⁰⁴ ve stejné věci. Z jejich názvu je patrné, že upravují náhradu škody, která je jedním z nejpodstatnějších soukromoprávních důsledků zakázanosti¹⁰⁵. Nicméně, z interpretace důvodové zprávy

¹⁰¹ Zakázanosti *stricto sensu*, tedy její přímé důsledky nezprostředkované jiným jejím důsledkem (typicky neplatností)

¹⁰² Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672 v konečném znění

¹⁰³ *Ibid* 94

¹⁰⁴ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

¹⁰⁵ Autor tak soudí jak ze samotné povahy a důležitosti institutu náhrady škody v ostatních právních odvětvích, tak i z přístupu Komise, která náhradu škody v soutěžních věcech upravuje přednostně – viz výše zmíněné *soft-law* dokumenty.

k návrhu směrnice je zřejmé, že Komise náhradu škody nechápe jako jediný soukromoprávní důsledek:

*„Žaloby o náhradu škody způsobené porušením článků 101 nebo 102 Smlouvy představují důležitou oblast soukromoprávního prosazování právních předpisů EU v oblasti hospodářské soutěže.“*¹⁰⁶

Důraz je kladen na výraz *důležitou oblast soukromoprávního prosazování*¹⁰⁷, u které lze logickým výkladem dospět k závěru, že uplatnění nároků na náhradu škody je pouze jednou oblastí celku soukromoprávního prosazování, tedy nikoliv jediným jeho institutem. Obdobný závěr lze vyvodit i z judikatury ESD (SDEU):

*„Z předchozích úvah vyplývá, že každý jednotlivec je oprávněn dovolávat se před soudy porušení čl. 85 odst. 1 Smlouvy [...].“*¹⁰⁸

Tedy vymáhat nároky plynoucí ze zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž, a to bez omezení jen na nárok náhrady škody.

Pro nedostatek dalších vodítek v této oblasti je nutné analogicky aplikovat na tuto problematiku příbuzný obor soutěžního práva – právní úpravu nekalé soutěže. Poté se rozroste okruh možných důsledků o negatorní, restituční a satisfakční nároky. Všechny z nich jsou v aplikační praxi myslitelné, využitelnost některých z nich je však problematická¹⁰⁹.

Výčet možných přímých soukromoprávních důsledků zakázanosti tedy sestává z vzniku nároku na náhradu škody, přiměřené zadostiučinění (satisfakce), odstranění závadného stavu (restituce) a ukončení protiprávního jednání (negatorní nároky). Je možné nalézt i další důsledky, zejména nároky z bezdůvodného obohacení, u kterých je do jisté míry sporné, do které skupiny je zařadit; s nimi se tato práce vypořádává v následující kapitole.

¹⁰⁶ Ibid 104, strana 2 (důvodová zpráva)

¹⁰⁷ Termínem „soukromoprávní prosazování“ se tato práce bude zabývat v Části II.

¹⁰⁸ Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*, para 24

¹⁰⁹ Podrobněji k nim v kapitole 6. této práce

3.3.2. Hmotné soukromoprávní důsledky neplatnosti

Úvahy v kapitole 3.3.1. této práce sice odhalily mnohé myslitelné soukromoprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž, nejednalo se však o výčet kompletní. Na základě logických úvah a analogie s jinými oblastmi civilního práva lze identifikovat ještě dva další soukromoprávní důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž, a to nárok na vydání bezdůvodného obohacení a nárok na určení neplatnosti dané dohody (ten vyplývá například i z judikatury ESD¹¹⁰).

Oba dva tyto instituty jsou sporné v určení, zda jsou přímými důsledky zakázanosti, nebo neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž. K zařazení možnosti podání žaloby na určení neplatnosti do této části (tedy mezi důsledky neplatnosti) vedla autora této práce otázka povahy neplatnosti, k jejímuž určení (lépe nalezení) tato žaloba směřuje. Neplatnost podle článku 101 odstavce 2 SFEU má povahu absolutní (i když přechodnou), a tudíž k jejímu vzniku (na rozdíl od neplatnosti relativní) není třeba se jí dovolat; neplatnou se daná dohoda stává při splnění podmínek SFEU¹¹¹. Proto výrok orgánu rozhodujícího o této žalobě (vnitrostátního soudu) může mít pouze deklaratorní povahu, jelikož neplatnost nezakládá, pouze ji nalézá. Názor autora této práce je tedy založen na premise, že možnost autoritativně nalézt, že určitá dohoda je (*ex lege*) neplatná, je logickým důsledkem až existence neplatnosti samotné a nikoliv zakázanosti, která neplatnost zapříčiní.

Druhým institutem této kapitoly je nárok na vydání bezdůvodného obohacení. K pochopení, čeho je tento důsledkem, je třeba určit, z jakého důvodu bezdůvodné obohacení vzniklo. Právní věda obecně zná pět důvodů vzniku bezdůvodného obohacení: 1) plnění bez právního důvodu, 2) plnění z neplatného právního úkonu, 3) plnění z právního důvodu, který odpadl, 4) majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů a 5) plnění za jiného¹¹². Z hlediska soutěžního práva a úžeji soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž autor této práce z výše zmíněných možností chápe jako relevantní bod 2) plnění z neplatného právního úkonu, pro potřeby této práce

¹¹⁰ Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, para 63

¹¹¹ Podrobněji k povaze neplatnosti podle článku 101 odstavce 2 SFEU v kapitole 2.4. této práce.

¹¹² Tato úprava důvodů bezdůvodného obohacení se například odráží i v českém zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v §§451 a n.

konkrétně plnění na základě smlouvy neplatné podle článku 101 odstavce 2 SFEU. Je tedy zřejmé, že v případě takového bezdůvodného obohacení se bude jednat o důsledek neplatnosti.

Navzdory závěru předchozího odstavce je třeba upozornit ještě na důvod vzniku bezdůvodného obohacení pod bodem 4) – majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Nakolik je pojem „nepoctivý zdroj“ neurčitý, podle české právní vědy se obecně definuje jako zdroj právem neuznávaný. Takovým zdrojem je podle názoru autora této práce i plnění uskutečněné na základě zakázané dohody omezující hospodářskou soutěž, tudíž by se v tomto případě jednalo o důsledek zakázanosti. Tento důvod bezdůvodného obohacení by mohl mít zásadní význam vůči 3. osobám. Bezpochyby je proto vhodné při dalším rozboru a zkoumání soukromoprávních důsledků mít i tuto variantu na paměti.¹¹³

Procesním důsledkem neplatnosti podle článku 101 odstavce 2 SFEU je možnost použít tzv. *shield defence*. Ze systematických důvodů bude začleněn do následující kapitoly týkající se procesněprávních důsledků.

3.3.3. Procesněprávní důsledky

Důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž byly doposud v této práci chápány jako důsledky hmotného práva. Nyní je však třeba rozšířit pohled na ně i do roviny procesněprávní. Procesní právo je souborem právních norem, které slouží k uplatnění a naplnění práva hmotného. Může proto být důsledkem zakázanosti použití jiného procesního režimu¹¹⁴ případného sporu za účelem uplatnění subjektivního hmotného práva? Odpověď na tuto otázku může být sporná z hlediska určení, zda je použití jiného procesního režimu důsledkem zakázanosti dané dohody, nebo až uplatněním nároku u orgánu, který o něm má pravomoc rozhodnout.

¹¹³ Což neznamená, že by v souvislosti s dohodami omezujícími hospodářskou soutěž nemohlo vzniknout bezdůvodné obohacení i z jiných důvodů. Autor této práce má však za to, že v těchto ostatních případech nebude mít takové bezdůvodné obohacení význam z hlediska zkoumání soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž.

¹¹⁴ Ačkoliv se tato kapitola pohybuje pouze v teoretické rovině, je důležité zmínit, že například úprava náhrady škody v návrhu směrnice (Ibid 104) se z velké části skládá právě z procesních norem. Více v kapitole 7.2. a následujících této práce.

Nicméně jelikož jsou procesní normy úzce spjaty s těmi hmotněprávními, budou popsány v rámci institutů hmotného práva v části II. této práce.

Mezi procesněprávními důsledky zaujímá zvláštní místo institut *shield defence*, což je procesní obrana, kterou mohou použít strany ve sporu z dohody omezující hospodářskou soutěž. Vzniká jako důsledek neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž. Jako důsledek dohod omezujících hospodářskou soutěž ji chápe například R. Whish¹¹⁵.

Je třeba rovněž uvážit, zda je možné ve sporech vzniklých z institutů soukromoprávních důsledků přiznat předběžná opatření. A. Jones a B. Sufrin¹¹⁶ tvrdí, že soudy členských států musí k ochraně práv vyplývajících z práva EU v případě nutnosti předběžná opatření využít¹¹⁷. Opírají se přitom o rozhodnutí ESD¹¹⁸:

„[...] pokud by soud [v řízení na základě práva ES k zajištění jeho plné efektivity] přiznal předběžné opatření, ale neumožňuje mu to ustanovení národního práva, je povinen takové omezující pravidlo neaplikovat.“¹¹⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že národní soudy jsou povinny v řízeních na základě práva EU používat předběžná opatření vždy, když je to nutné k zajištění plné efektivity (účinnosti) práva EU bez ohledu na ustanovení práva národního. Toto pravidlo se logicky vztahuje i na řízení ve věci institutů důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž.

¹¹⁵ Ibid 93, strany 320-322

¹¹⁶ A. Jones je advokátkou a profesorkou práva na King's College v Londýně; B Sufrin advokátkou a profesorkou práva na Univerzitě v Bristolu

¹¹⁷ JONES, Alison a Brenda SUFRIN. *EU competition law: text, cases, and materials*. 4th ed. New York: Oxford University Press, c2011, strana 1221. ISBN 978-019-9572-731.

¹¹⁸ Rozsudek ESD C-213/89, *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and others*

¹¹⁹ Ibid 118, para 21

3.3.4. Veřejnoprávní důsledky

A. Veřejnoprávní prosazování soutěžního práva

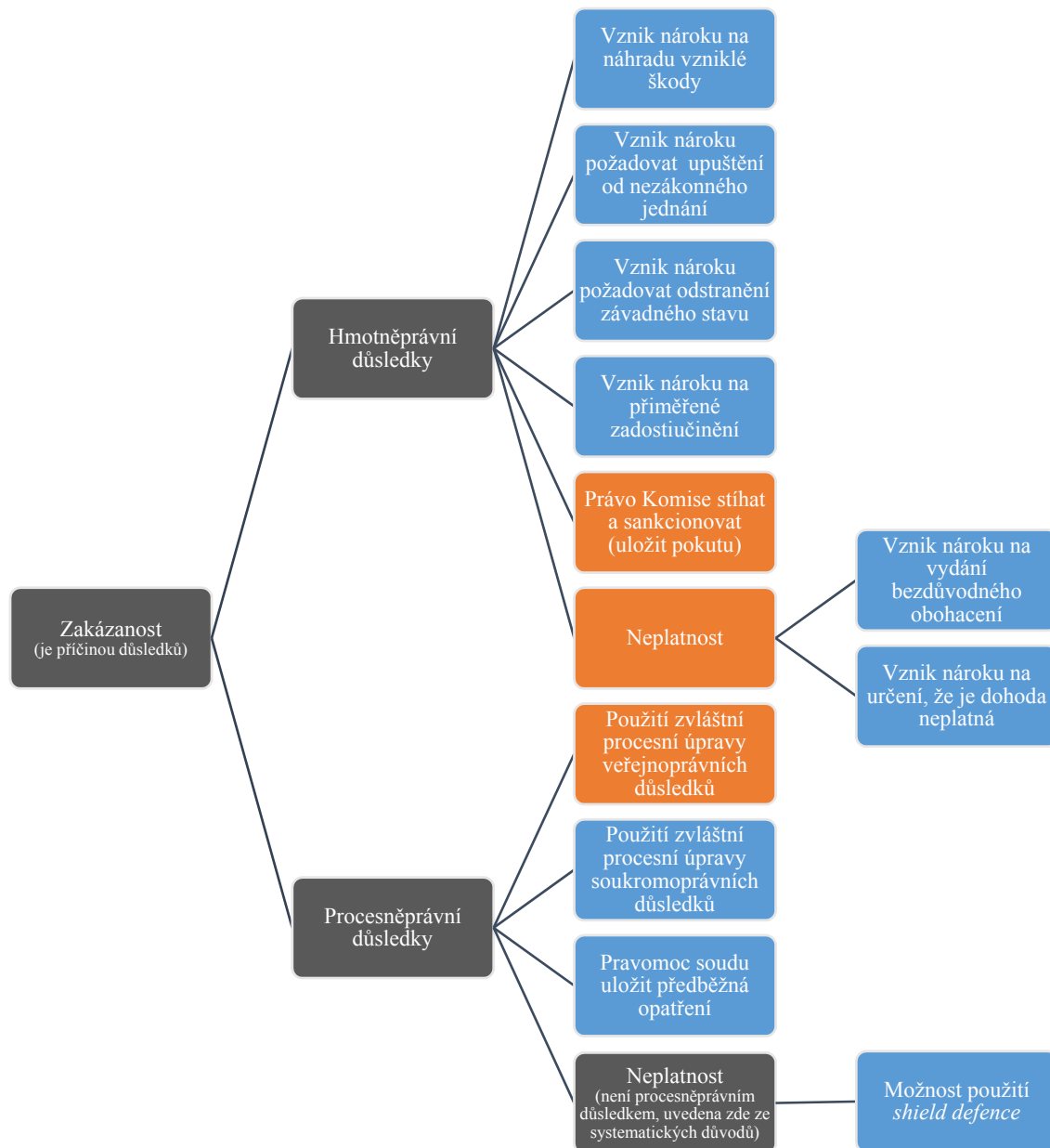
Veřejnoprávní důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž ve formě tzv. veřejnoprávního prosazování vyplývají z nařízení 1/2003¹²⁰. Pod tento pojem je možné zařadit veškeré právní nástroje a instituty, které slouží k naplnění ustanovení práva proti omezování hospodářské soutěže veřejnoprávními autoritami. Nepatří sem tedy pouze veřejnoprávní sankce (pokuty), ale i veškerá další práva a povinnosti vznikající v procesu veřejnoprávního prosazování, např. povinnost strpět úkony vyšetřování nebo poskytnout přístup.

B. Neplatnost

Neplatnost dle článku 101 odstavce 2 SFEU jako veřejnoprávní důsledek zakázanosti byla podrobně rozebrána v kapitole 2.4. této práce.

¹²⁰ Ibid 96

3.4. Hierarchické uspořádání důsledků zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž

LEGENDA: a) modrou barvou jsou označeny soukromoprávní důsledky; b) oranžově veřejnoprávní důsledky; c) šedá pole mají pouze systematický význam.

II.

SOUKROMOPRÁVNÍ DŮSLEDKY DOHOD OMEZUJÍCÍCH HOSPODÁŘSKOU SOUTĚŽ, SOUKROMOPRÁVNÍ PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA EU

4. Soukromoprávní prosazování soutěžního práva

Tato kapitola naváže na předchozí část, která zkoumala a identifikovala myslitelné (soukromoprávní) důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž. Jejím úkolem je definovat pojem a rozsah soukromoprávního prosazování, vymežit ho vůči prosazování veřejnoprávnímu a popsat jeho historický a legislativní vývoj.

V celé části druhé se tato práce bude zabývat kromě soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž i soukromoprávním prosazováním soutěžního práva EU. Toto rozšíření záběru práce je však jen logickým následkem zjištění, ke kterým dospěla předchozí kapitola. Ta došla k závěru, že soukromoprávními důsledky v právním smyslu je vznik určitých subjektivních práv a možností určitého postupu (v oblasti procesněprávní). Dále tedy bude vhodné popsat, jakým způsobem se lze zmíněných subjektivních práv podle práva EU domoci, případně za jakých podmínek lze určité procesní postupy uplatnit. Právě tato problematika spadá pod pojem soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. Dalo by se tedy (byť značně krkolomně) uvést, že se tato část bude zabývat soukromoprávním prosazováním soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž podle práva EU.

Důležitým upozorněním pro správné uchopení následujících kapitol je, že i přes to, že dále v této práci bude často použit pojem soukromoprávní prosazování bez dalšího upřesnění, je nutné jeho význam pro účely této práce vždy zúžit ve smyslu jejího tématu. Bude se proto vždy jednat o soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU ve věci dohod omezujících hospodářskou soutěž (a nikoli tedy ve vztahu ke zneužití dominantního postavení nebo problematice spojování podniků, i když zejména u obecněji pojatých kapitol bude možné nalézt přesah i do těchto oblastí).

4.1. Definice pojmu *private enforcement*

Důvodem, proč je v nadpisu použit anglický výraz, je nesourodost překladu tohoto pojmu do češtiny. Konkrétně se tak v českém znění lze setkat s pojmy soukromoprávní prosazování a soukromoprávní vymáhání soutěžního práva EU.

Vzhledem ke skutečnosti, že oba tyto pojmy mají původ v termínu *private enforcement*, lze mít důvodně za to, že mají stejný obsah, i přes to, že různé zdroje používají vždy jen některý z těchto pojmů¹²¹. V této práci bude používán termín soukromoprávní prosazování, jelikož jej používají orgány EU¹²².

Nyní k závažnější otázce, a to definování pojmu soukromoprávní prosazování. Komise ho chápe následovně:

*„Soukromoprávní prosazování soutěžních pravidel EU spočívá v žalobách podaných u soudů členských zemí k vymození subjektivních práv vyplývajících z těchto pravidel.“*¹²³

Česká právní věda však poskytuje do jisté míry odlišnou definici:

*„Postup, kdy se porušení veřejného soutěžního práva dovolává jeden soukromý subjekt (soutěžitel, spotřebitel) vůči jinému privátnímu subjektu (zpravidla soutěžiteli) v soukromoprávních sporech.“*¹²⁴

Komise tedy popisuje soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU jako souhrn žalob, které mohou subjekty podat u soudů členských států k vymození svých subjektivních práv vyplývajících ze soutěžního práva. Naproti tomu česká definice chápe soukromoprávní prosazování jako postup dovolání se práv vyplývajících z porušení

¹²¹ Pojem soukromoprávního vymáhání je použit například v TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, 236 s. ISBN 978-80-904209-5-3.; soukromoprávní prosazování například v české jazykové verzi dokumentu Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

¹²² Resp. je tento termín používán v překladech dokumentů těchto orgánů.

¹²³ Memo Komise Memo/13/531, Frequently Asked Questions: Commission proposes legislation to facilitate damage claims by victims of antitrust violations, 11. června 2013

¹²⁴ RAUS, David a Robert NERUDA. *Zákon o ochraně hospodářské soutěže: komentář a souvisící české i komunitární předpisy*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, 671 p. ISBN 978-807-2015-634.

soutěžního práva. Z tohoto důvodu není v soukromoprávním prosazování, jak ho chápe Komise, obsažen komplex procesněprávních důsledků, tedy například *shield defence* nebo předběžná opatření.

Co se týče *shield defence*, za součást soukromoprávního prosazování ji označuje R. Whish¹²⁵. Tato procesní obrana rovněž naplňuje definici soukromoprávního prosazování poskytnutou českou právní naukou a autor této práce dospěl po jazykovém výkladu pojmu soukromoprávního prosazování k názoru, že by jeho součástí *shield defence* měla být.

Předběžná opatření pak jako součást soukromoprávního prosazování chápe nejen R. Whish¹²⁶, ale ve svých publikacích i A. Jones s B. Sufrin¹²⁷ a z české právní vědy například J. Munková s J. Kindlem a P. Svobodou¹²⁸.

Nedostatkem „české“ definice je poté fakt, že viditelně pochází z prostředí vnitrostátního práva a (na rozdíl od definice Komise) výslovně neřeší otázku, u orgánu na jaké úrovni (evropská / národní) má být daný spor řešen. Je navíc otázkou interpretace, zda tato definice nepopisuje pouze procesněprávní instituty soukromoprávních důsledků. Zároveň je problematické vymezení subjektů, jelikož například náhradu škody vzniklou EU z porušení soutěžněprávních předpisů podle SDEU může u národních soudů vymáhat i Komise.

Na základě názoru výše zmíněných autorů, rozboru a vlastního posouzení věci není podle autora této práce zcela korektní ani jedna z prezentovaných definic. Proto se tato práce pokusí o vytvoření vlastní komplexní definice soukromoprávního prosazování, a to na základě modifikovaného spojení definic zmíněných výše:

Soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU spočívá v žalobách podaných u soudů členských států k vymožení subjektivních práv vyplývajících z těchto pravidel a

¹²⁵ WHISH, Richard a David BAILEY. *Competition law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, strany 321-322. ISBN 978-019-9586-554.

¹²⁶ Ibid 125, strany 301-302

¹²⁷ JONES, Alison a Brenda SUFRIN. *EU competition law: text, cases, and materials*. 4th ed. New York: Oxford University Press, c2011, strana 1221. ISBN 978-019-9572-731.

¹²⁸ MUNKOVÁ, Jindřiška, Jiří KINDL a Pavel SVOBODA. *Soutěžní právo*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, strana 588. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4004-247.

v procesněprávních právech a povinnostech vzniklých v důsledku podání těchto žalob nebo v důsledku porušení soutěžních pravidel EU mimo řízení o těchto žalobách.

Praktickým závěrem této kapitoly pak je, že soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU se vztahuje na všechny v této práci popsané soukromoprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž.

4.2. Úvod do problematiky

Soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU je možné chápat (vedle definice poskytnuté v předchozí kapitole) jako oblast práva vymezenou vůči veřejnoprávnímu prosazování sloužící k vymožení právních nároků vyplývajících ze soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž a použití s nimi souvisejících procesněprávních důsledků. Může být popsáno také jako prostředek naplnění účelu soutěžního práva soukromoprávními cestami.

Jak vyplynulo z kapitol 3. a 4.1. této práce, uplatňují se prostřednictvím soukromoprávní prosazování soutěžního práva tyto hmotněprávní důsledky:

- a) Nárok na náhradu vzniklé škody způsobenou stranami dohod omezujících hospodářskou soutěž v souvislosti s uzavřením nebo plněním takovéto dohody (reparační nároky);
- b) Nárok na přiměřené zadostiučinění v případě nemajetkové újmy způsobené stranami dohod omezujících hospodářskou soutěž v souvislosti s uzavřením nebo plněním takovéto dohody (satisfakční nároky);
- c) Nárok na upuštění od nezákonného jednání spočívajícího v uzavření nebo plnění dohody omezující hospodářskou soutěž (negatorní nároky);
- d) Nárok na odstranění závadného stavu způsobeného uzavřením nebo plněním dohody omezující hospodářskou soutěž (restituční nároky);
- e) Nárok na určení neplatnosti dohody omezující hospodářskou soutěž; a
- f) Nárok na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého v souvislosti s uzavřením nebo plněním dohody omezující hospodářskou soutěž.

Vzniká rovněž možnost užít tyto zvláštní procesní postupy:

- g) Procesněprávní instituty umožňující či zjednodušující uplatňování hmotněprávních nároků v bodech a) až f), a to včetně institutu předběžných opatření; a
- h) *Shield defence* v civilněprávním sporu.

Koncepce soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU je postavena na myšlence uplatnění subjektivních práv u národních soudů. Dokládá to právní názor ESD z rozhodnutí *Crehan*¹²⁹:

*„[...] jak vyplývá z ustálené judikatury, je věcí vnitrostátních soudů, kterým přísluší v rámci jejich pravomoci uplatňovat ustanovení práva Společenství, aby zajistily plný účinek těchto norem a poskytovaly ochranu právům, jež tyto normy přiznávají jednotlivcům.“*¹³⁰

Před dalším pokračováním je ještě třeba upozornit, že právní úprava (pokud se tak dá označit návrh směrnice Komise¹³¹ a dokumenty, které mu předcházely¹³²) soukromoprávního prosazování není na úrovni EU komplexní. Legislativní snahy Komise se prozatím dotýkají pouze náhrady škody a opomíjejí další instituty soukromoprávního prosazování. Judikatura SDEU – ačkoliv se primárně týká rovněž náhrady škody - je v tomto ohledu použitelnější, jelikož její závěry obecnějšího charakteru, takže je možné do určité míry presumovat, že by SDEU rozhodl obdobně i o jiných institutech soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.

¹²⁹ Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*

¹³⁰ *Ibid* 129, para 25

¹³¹ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

¹³² Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672 v konečném znění; a Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění

4.3. Vztah soukromoprávního a veřejnoprávního prosazování soutěžního práva EU

Veřejnoprávní důsledky zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž nejsou tématem této práce. Nicméně proto, aby tato práce poskytla komplexní rozbor soukromoprávního prosazování, je v určité fázi jeho zkoumání potřeba diferenciovat ho vůči prosazování veřejnoprávnímu a popsat jejich vzájemný vztah.

Veřejnoprávní prosazování soutěžního práva EU je vykonáváno Komisí a orgány pro hospodářskou soutěž členských států, pokud tyto aplikují články SFEU týkající se soutěžního práva. Vystupují vůči podnikům v nadřazené pozici (typické pro subjekty veřejného práva) a pro svou činnost využívají normy veřejného práva. Jejich pravomoc a činnost je komplexně upravena SFEU a zejména pak nařízením 1/2003¹³³. Tato úprava jim poskytuje široké vyšetřovací pravomoci, možnost *down-raids*¹³⁴ a s tím spojené relativně jednoduché získávání důkazů. Jejich sankčními prostředky jsou zejména pokuty¹³⁵, nicméně v různých členských státech se tyto sankce liší a někdy jde až o trestní postih právnických nebo dokonce fyzických osob.¹³⁶

Soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU prozatím není nikde komplexně upraveno. Je prováděno jednotlivci bez možností, kterými disponují subjekty veřejného prosazování. Jako sankci v jeho případě lze chápat pouze finanční postih ve formě zmenšení nebo odejmutí protiprávně získaného majetkového prospěchu, a to při vědomosti malé šance prokázání nárokované vzniklé škody.

Z výše uvedeného se může zdát, že soukromoprávní prosazování je sice možné, ale neposkytuje proti veřejnoprávnímu prosazování příliš výhod a mohlo by se proto zdát

¹³³ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

¹³⁴ Neohlášená místní šetření

¹³⁵ Dle čl. 23 nařízení 1/2003 (Ibid 133) může Komise podnikům zapojených do kartelu uložit pokutu až do výše 10 % jejich celkového obratu za předchozí hospodářský rok. Nejvyšší pokuta k 8. 3. 2013 udělená za jeden kartel činí € 1 470 515 000 v případě televizních a počítačových monitorových trubíc (2012); nejvyšší pokuta udělená jedinému podniku činí € 880 000 000 společnosti Saint Gobain v kauze autoskel (2008). Srov. EUROPEAN COMMISSION, *Cartel Statistic 2013* [online]. 2013 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf

¹³⁶ Srov. PAVLŮ, Veronika. *Aktuální otázky vymáhání kartelového práva* [online]. Brno, 2010 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: is.muni.cz/th/170353/pravf_m/Diplomova_prace.doc. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

zbytečné. Nicméně, je nutné porovnat tyto dvě formy prosazování soutěžního práva z hlediska jejich funkcí, aby bylo možné identifikovat účel a smysl soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU

4.3.1. Funkce soutěžního práva a jeho prosazování

W. P. J. Wills¹³⁷ označil tři základní účely (funkce) soutěžního práva a jeho prosazování. Prvním z nich je rozvoj soutěžního práva, kdy se prostřednictvím prosazování rozvíjí a ujasňuje obsah a interpretace jednotlivých právních ustanovení týkajících se zákazu dohod omezujících hospodářskou soutěž (funkce interpretační). Druhou úlohou prosazování soutěžního práva je prevence porušování jeho pravidel, a to prostřednictvím postihu protisoutěžního jednání a odstrašení (funkce preventivní). Posledním účelem je odstranění následků porušení cestou kompenzací s cílem dosažení úplné spravedlnosti (funkce kompenzační).¹³⁸

První (interpretační) funkci soutěžního práva podle R. Nerudy¹³⁹ obstarává zejména veřejnoprávní prosazování¹⁴⁰. To zároveň obecně zastává i funkci preventivní, tedy odstrašení hrozbou veřejnoprávních sankcí (pokut). Co se týče funkcí soukromoprávního prosazování, je zřejmé, že bude naplňovat funkci kompenzační. Může však zastat i jiné funkce? A. Foer¹⁴¹ prohlásil, že rozhodnutí, v jakém poměru má soukromoprávní prosazování zastat funkci odstrašení (prevence) a kompenzace, je základní politickou otázkou při tvorbě funkčního modelu soukromoprávního prosazování.¹⁴² Preventivní funkci přisuzuje soukromoprávnímu prosazování například i

¹³⁷ Profesor na King's College London, bývalý člen Legal Service of the European Commission, hearing officer při Komisi, považován za vedoucí autoritu v oblasti antitrustového práva a jeho prosazování.

¹³⁸ WILLS, P. J. W. The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages. *World Competition*. 2009, roč. 32, č. 1, strany 5-12.

¹³⁹ 1. místopředseda Úřadu na ochranu hospodářské soutěže v Brně

¹⁴⁰ NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné vymáhání soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 216-235. ISBN 978-80-904209-5-3.

¹⁴¹ American Antitrust Institute, Washington

¹⁴² FOER, Albert. Ideální model soukromého vynucování soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 191-204. ISBN 978-80-904209-5-3.

ESD v rozhodnutí *Crehan*¹⁴³. R. Neruda navíc od soukromoprávního prosazování očekává i funkci interpretační, jak vyplývá z jeho kritiky úpravy obsažené v Bílé knize^{144, 145}.

Komise při své legislativní snaze v oblasti náhrady škody zpočátku přisuzovala soukromoprávnímu prosazování jak funkci kompenzační, tak preventivní¹⁴⁶. Chápala tak soukromoprávní prosazování jako institut, který na poli prevence doplňuje prosazování veřejnoprávní¹⁴⁷. V pozdějších dokumentech (Bílá kniha, návrh směrnice¹⁴⁸) však zůstala jen funkce kompenzační.

Nicméně, i pokud by v pojetí EU zůstala soukromoprávnímu prosazování pouze funkce kompenzační, má v oblasti prosazování soutěžního práva nezastupitelnou roli. Bez něj totiž i v případě dohod omezujících hospodářskou soutěž stíhaných a potrestaných v rámci veřejnoprávního prosazování stranám těchto dohod zůstává majetkový prospěch, který na základě uzavření a plnění této dohody získaly. Veřejnoprávní sankce ve formě pokuty primárně nemá souvislost se způsobenou škodou a není jejím cílem ji nahradit; má jiný účel – preventivní, nikoliv kompenzační. Bez fungujícího soukromoprávního prosazování tak skutečným poškozeným náhrada vzniklé újmy nepřípadně¹⁴⁹.

4.3.2. *Enforcement gap*¹⁵⁰

Zaplnění *enforcement gap* (mezery v prosazování) bylo jedním z prvních zdůvodnění Komise pro motivaci a úpravu soukromoprávního prosazování soutěžního

¹⁴³ Ibid 129, para 27

¹⁴⁴ Ibid 132 (Bílá kniha)

¹⁴⁵ Ibid 140

¹⁴⁶ Ibid 132 (Zelená kniha), strany 3-4

¹⁴⁷ Srov. Ibid 140

¹⁴⁸ Ibid 131

¹⁴⁹ Podle Commission staff working document: Accompanying document to the White paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules - Impact assessment, SEC(2008) 405 final přicházejí poškození nevymáháním vzniklé škody ročně o € 5,7 až 23,3 miliard.

¹⁵⁰ Česká právní věda pojem definuje jako situaci, kdy řada protisoutěžních jednání zůstává, vědomě nebo nevědomě, nepotrestána. Srov. Ibid 124, strana 19.

práva EU (konkrétně jedné z jeho složek – náhrady škody)¹⁵¹. *Enforcement gap* vzniká při veřejnoprávním prosazování soutěžního práva buď z důvodu, že se soutěžní autority o určitém porušení soutěžních pravidel nedozví, nebo proto, že se o něm sice dozví, ale z důvodu omezených prostředků (finančních a personálních) v důsledku nutné prioritizace vlastní činnosti se je rozhodnout nestíhat. Závěr, že značným rozšířením okruhu subjektů, které budou „stíhat“ porušení soutěžních pravidel v rámci soukromoprávního prosazování, se *enforcement gap* alespoň zčásti zaplní, se zdá být legitimním. Nicméně není prost kritiky, která bude prezentována v kapitole 9. této práce.

Problematika *enforcement gap* by mohla obě větve prosazování soutěžního práva EU i přes zcela rozdílné způsoby aplikace a jejich účel spojit. Vhodná kombinace těchto dvou přístupů je podle této práce způsobila přinést komplexní a zejména pro poškozené spravedlivější systém prosazování soutěžního práva.

4.3.3. Aktuální stav

Prozatím však zůstává jasné, že veřejnoprávní prosazování soutěžního práva EU hraje primární úlohu. Existuje pro to několik důvodů. Komise a orgány pro hospodářskou soutěž členských zemí mají daleko silnější postavení a autoritu s podporou EU a členských států posílenou desetiletími praxe. Mají rozsáhlé vyšetřovací a represivní pravomoci a zejména Komise může podniky ovlivňovat i pomocí svých rozhodnutí a *soft-law*. Zároveň vztah mezi nimi a třetím subjektem je vztahem veřejnoprávním, kdy vystupují z pozice moci.

Naproti tomu je soukromé prosazování zatím na svém úplném počátku a kauzy se dají počítat v desítkách na území celé EU. Subjekty buďto možnost soukromého prosazování nemají v povědomí nebo si zatím – zejména kvůli chybějící rozhodovací praxi soudů – nejsou jisti jeho výsledkem. Jednotlivé osoby utrpí rovněž škodu zpravidla

¹⁵¹ Např. Commission staff working paper: Annex to the Green paper: Damages actions for breach of the EC antitrust rules, SEC(2005) 1732, strany 6-7

malou a je pro ně neefektivní ji vymáhat. Právní jistotě nepřispívá ani neexistence platného právního aktu, který by soukromé prosazování soutěžního práva EU řídil¹⁵².

4.4. Problematika předchozího¹⁵³ a následného¹⁵⁴ soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU

V návaznosti na předchozí kapitolu bude nyní rozebrán další aspekt vzájemného vztahu a spolupůsobení soukromoprávního a veřejnoprávního prosazování soutěžního práva EU včetně možností jejich časového překrývání.

První otázkou je, jakým způsobem mohou oba typy prosazování spolupůsobit, tedy zejména jestli je možné soukromoprávní prosazování uplatnit bez závislosti na tom veřejnoprávním. Prvním vodítkem může být, že tento postup nevyklučuje ani SDEU, ani Komise (judikatura SDEU o něm nepojednává a dokumenty Komise nečiní rozdíl mezi *stand-alone* a *follow-on* prosazováním). Odpověď poskytne rovněž účel soukromoprávního prosazování (mimo jiné zaplnit *enforcement gap*) a právní nauka, například J. P. Terhechte¹⁵⁵, který uvádí, že jedním ze základních východisek Komise při úpravě soukromoprávního prosazování bylo přesunout určitou část zátěže spojené s odhalováním protisoutěžního jednání na soudy členských států¹⁵⁶. Pokud by tedy bylo soukromoprávní prosazování podmíněno až určitým stádiem prosazování veřejnoprávního (zpravidla právní mocí rozhodnutí), ztratilo by z pohledu Komise jeden ze základních účelů, které mu přisoudila.

¹⁵² Návrh směrnice (Ibid 131) je zcela nový, publikován byl v červnu roku 2013, a ani ten neposkytuje celistvou úpravu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.

¹⁵³ Neboli *stand-alone*.

¹⁵⁴ Neboli *follow-on*.

¹⁵⁵ Působí na Universität Hamburg.

¹⁵⁶ TERHECHTE, Jörg Philipp. Vymáhání evropského soutěžního práva: harmonizace soukromých a veřejných přístupů v rámci pluralitního modelu. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 9-17. ISBN 978-80-904209-5-3.

Záměr Komise upravit soukromoprávní prosazování jako nezávislé na tom veřejnoprávním podtrhuje i výrok bývalé Evropské komisařky pro hospodářskou soutěž Neelie Kroes:

„Soukromé žaloby by neměly být závislé na veřejném prosazování soutěžního práva. Potřebujeme systém, který umožní soukromým žalobám na náhradu škody stát na vlastních nohách.“¹⁵⁷

Je tedy bezpečné tvrdit, že soukromoprávní prosazování není na tom veřejnoprávním závislé; může tedy probíhat před jeho započítím, současně anebo následovat po skončení toho veřejnoprávního. Nelze však dojít k závěru, že jelikož na sobě nejsou závislé, neovlivňují se. V případě, kdy soukromoprávní prosazování předchází, může se stát určitou formou podnětu pro soutěžní autority k provedení vlastního šetření; výsledky soukromoprávního prosazování pak těmto autoritám mohou značně zjednodušit rozkrývání protisoutěžní činnosti. Naopak v případě, že nastane až po právní moci rozhodnutí soutěžního orgánu, může být toto rozhodnutí použito jako podklad¹⁵⁸ pro něj.¹⁵⁹

Právní věda na základě argumentů v předchozích odstavcích rozlišuje mezi soukromoprávním prosazováním před právní mocí rozhodnutí soutěžní autority a po něm. Rozdíly mezi nimi je možné najít například z hlediska uplatněných institutů: zatímco před právní mocí zmíněného rozhodnutí bude častěji použito negatorních nároků, žalob na určení neplatnosti nebo předběžných opatření¹⁶⁰, po této právní moci budou z logiky věci uplatňovány zejména nároky reparační, satisfakční nebo restituční (a to především pokud bude rozhodnutí soutěžní autority pro národní soudy závazné). Dalším odlišením je důkazní složitost, kdy soukromoprávní prosazování po právní moci rozhodnutí soutěžních autorit bude mít znatelně snazší úlohu (za předpokladu, že soutěžní autorita alespoň některé své poznatky a důkazy poskytne veřejnosti). A konečně z hlediska naplňování účelu soukromoprávního prosazování pomáhá jeho uplatnění po právní moci

¹⁵⁷ Citováno z DEBROUX, M. a E. TRICOT. Competition - EU Competition Law Enforcement: Towards a US Style Private Antitrust Action?. *Business Law Review*. 2006, strana 256.

¹⁵⁸ A to případně i jako podklad závazný. Srov. např. návrh směrnice (Ibid 131) v kapitole 7.2.5. této práce.

¹⁵⁹ O problematice vzájemného působení soukromoprávního a veřejnoprávního prosazování pojednává například R. Neruda, Ibid 140, strany 224-234

¹⁶⁰ A na ně případně navázaných nároků reparačních, satisfakčních nebo restitučních.

rozhodnutí především k vymození subjektivních práv (kompenzační funkce), zatímco před ní větší mírou navíc k rozkrývání porušování soutěžních pravidel, ulehčení zátěže Komise a zaplnění *enforcement gap* (preventivní funkce).

Dalším bodem k zamyšlení je otázka, zda je možné soukromoprávně prosazovat i v případě, že soutěžní autority shledaly, že k porušení soutěžních předpisů nedošlo. Podle názoru Komise prezentovaném v jejím návrhu směrnice¹⁶¹ to možné v určitých případech je¹⁶².

Na druhou stranu je třeba položit otázku, zda naopak rozhodnutí soudu konstatující porušení (nebo neporušení) soutěžních předpisů je závazné pro soutěžní autority. Při neexistenci úpravy této problematiky je autor této práce názoru, že nikoliv, a to zejména z důvodu, že obě roviny prosazování chrání odlišné zájmy a v tomto případě není třeba podpora mezi oběma druhy prosazování soutěžního práva, která je podle autora této práce základem pro právní úpravu popsanou v kapitole 7.2.5., na níž odkazoval i předchozí odstavec.

4.5. Vývoj soukromoprávního prosazování

V následujících kapitolách bude popsán vývoj soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU od počátku komunitární úpravy soutěžního práva až po aktuální návrh směrnice¹⁶³. Bude nutné se vypořádat s jistou mírou nesouměrnosti vývoje jeho jednotlivých institutů. Zatímco činnost Komise reprezentovaná Zelenou¹⁶⁴ a Bílou knihou¹⁶⁵ a zmíněným návrhem směrnice se týká pouze žalob na náhradu škody, judikatura SDEU¹⁶⁶ je částečně obecnější a použitelná tak na širší okruh institutů. Proto budou následující podkapitoly rozděleny podle činnosti těchto dvou subjektů.

¹⁶¹ Ibid 131

¹⁶² Srov. kapitolu 7.2.5. této práce.

¹⁶³ Ibid 131

¹⁶⁴ Ibid 132 (Zelená kniha)

¹⁶⁵ Ibid 132 (Bílá kniha)

¹⁶⁶ Respektive ESD.

4.5.1. Činnost SDEU¹⁶⁷

SDEU problematiku soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU účinně adresoval v rámci institucí EU jako první, dříve než ostatní orgány EU (pokud budeme brát jako první účinný krok těchto orgánů vydání nařízení 1/2003¹⁶⁸).

Přístup ESD byl založen na jiných počátečních východiscích než těch, ze kterých vycházela Komise. ESD zakládal potřebu soukromoprávního prosazování na ochraně individuálních subjektivních práv osob, které utrpěly dohodou omezující hospodářskou soutěž újmu: „[...] každý jednotlivec je oprávněn dovolávat se před soudy porušení čl. 85 odst. 1 Smlouvy [...]“¹⁶⁹. Uplatněním těchto subjektivních práv podle ESD dochází i k naplnění funkce článku 85 SES¹⁷⁰, což vede ke kvalitnějšímu a komplexnějšímu postihování dohod omezujících hospodářskou soutěž: „*Takové právo¹⁷¹ totiž posiluje operativní povahu soutěžních pravidel Společenství a je schopné odrazovat od často skrytých dohod nebo jednání, jež jsou způsobilé omezovat nebo narušovat působení hospodářské soutěže. Z tohoto pohledu mohou žaloby na náhradu škody před vnitrostátními soudy podstatně přispívat k zachování účinné hospodářské soutěže ve Společenství.*“¹⁷² Na rozdíl od Komise (logicky a pochopitelně) v přístupu ESD chyběl politický a administrativní rozměr.

Výše zmíněnými názory ESD inicializoval rozvoj soukromoprávního prosazování a připustil existenci *enforcement gap*. Přelomem byl rozsudek ve věci *Crehan*¹⁷³, ze kterého pocházejí i předchozí citace.

Podle J. P. Terhechta tak ESD podstatně rozšířil přímý účinek práva EU, který původně judikoval v jednom ze základních rozhodnutí ESD *Van Gend en Loos*¹⁷⁴.

¹⁶⁷ Respektive ESD.

¹⁶⁸ Ibid 133; srov. kapitolu 4.5.2.A. této práce

¹⁶⁹ Ibid 129, *Crehan*, para 24

¹⁷⁰ Nyní článek 101 SFEU

¹⁷¹ Zde ESD referuje stejně jako v další větě citace konkrétně o právu na náhradu škody, nicméně tato práce má za to, že i vzhledem k předešlé citaci (Ibid 169) lze mít důvodně za to, že stejné účinky mají všechny instituty soukromoprávního prosazování.

¹⁷² Ibid 129, *Crehan*, para 27; srov. rovněž tamtéž, para 26

¹⁷³ Ibid 129

¹⁷⁴ Rozsudek ESD 26-62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*

Doslova uvádí, že - jelikož přímá horizontální aplikace předpisů evropského práva není běžnou záležitostí, - představuje právě koncepce soukromého prosazování soutěžního práva „novou dimenzi v doktríně přímého účinku“¹⁷⁵.

Na rozsudek ve věci *Crehan* v relativně krátkém časovém rozestupu ESD navázal rozsudkem v kauze *Manfredi*¹⁷⁶, kde své výroky potvrdil. V obou dvou těchto svých rozhodnutích rovněž stanovil další pravidla týkající se například aktivní žalobní legitimace či rozsahu poskytované náhrady škody. Jim se tato práce bude věnovat v kapitolách 5.1. a 7.1. Některé z těchto právních názorů následně inspirovaly Komisi při vytváření jejích dokumentů (Zelené a Bílé knihy a aktuálního návrhu směrnice¹⁷⁷).

Mezi důsledky rozsudků *Crehan* a *Manfredi* však nepatřilo (alespoň prozatím) snížení počtu porušení soutěžního práva EU. Je ale možné předpokládat, že k němu dojde postupem času, kdy jednotlivé podniky vyhodnotí rizika, která jim ze soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU vyplývají.

4.5.2. Činnost orgánů EU (ES)

Před dalším pokračováním je třeba podotknout, že na poli EU se soustředěné pozornosti dočkalo pouze soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU prostřednictvím žalob na náhradu škody a že ostatní instituty soukromoprávního prosazování zůstaly (snad pouze prozatím) nepovšimnuty.

A. Před Zelenou knihou

První úprava pravidel soutěže na trhu v rámci některé z vývojových forem evropských společenství se objevila ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství¹⁷⁸. Tuto úpravu obsahoval v několika člancích, od článku 85 po 94. Pro tuto práci je podstatný právě článek 85 (který se v průběhu času¹⁷⁹ změnil na článek 101), jenž

¹⁷⁵ Ibid 156, strana 9

¹⁷⁶ Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*

¹⁷⁷ Ibid 131 a 132

¹⁷⁸ SEHS byla podepsána v Římě roku 1957.

¹⁷⁹ Nejdříve na čl. 81 a následně na čl. 101.

se týká dohod omezujících hospodářskou soutěž. Jeho dikce se od doby jeho vzniku změnila jen kosmeticky¹⁸⁰.

Tento článek byl naplněn nařízením 17/62¹⁸¹, které zakládalo silně centralizovanou pravomoc Komise při aplikaci ustanovení soutěžního práva a udělování blokových výjimek podle článku 85 odstavce 3 SEHS. Aby mohla Komise zvládnout vzrůstající počet žádostí, oznámení, šetření a dalších, stoupající zejména v závislosti na rozšiřování EHS, vyvinula praxi založenou do značné míry na *soft-law*. Jejím základem byly tzv. *negative clearances*. Těmito negativními atesty Komise rozhodovala – buďto prostřednictvím formálního rozhodnutí¹⁸² nebo neformálních *comfort letters*¹⁸³ – na základě žádostí tak, že v dané dohodě nevidí porušení soutěžních ustanovení a tedy nebude nijak zasahovat. Žadatelé o negativní atest svou žádost často spojovali s žádostí o blokovou výjimku. Komise dále vydávala velká množství doporučení a sdělení.¹⁸⁴

Výhodami tohoto centralizovaného systému byla jednotná aplikace soutěžního práva, tedy silná právní jistota, a do jisté míry i velmi výrazné postavení samotné Komise.

Nicméně, i tento prověřený systém, založen částečně na neformálních aktech, měl stanoveny hranice svých možností. Ty byly definitivně překročeny v roce 2004 takzvaným východním rozšířením, kdy do EU vstoupilo deset nových členských států (včetně ČR). Podle J. P. Terhechta „ukázalo se, že systém musí být změněn, aby se zabránilo totálnímu kolapsu“¹⁸⁵.

Spolu s tímto vzrůstajícím přehlčením se zvětšoval i *enforcement gap* a Komise v soukromoprávním prosazování viděla způsob, jak tomuto růstu zamezit a pravděpodobně i nastolit jeho opačný trend. Proto byla základní motivací Komise

¹⁸⁰ Založeno na porovnání autentických francouzských verzí Smlouvy o založení EHS a Smlouvy o fungování EU. Změny se týkají pouze gramatických a systematických úprav.

¹⁸¹ Nařízení Rady Evropského hospodářského společenství 17/62, První nařízení, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úř. věst. 13, 21. 2. 1962, s. 204-211

¹⁸² Na základě článku 2 nařízení 17/62 (Ibid 181).

¹⁸³ Ty Komise neformálně a zpravidla bez odůvodnění zasílala stranám předmětné dohody s potvrzením, že daná dohoda neomezuje hospodářskou soutěž a je tedy z pohledu Komise v pořádku.

¹⁸⁴ Srov. Ibid 156. strana 10

¹⁸⁵ Ibid 156, strana 10

v souvislosti s potřebou zaplnit rozšiřující se *enforcement gap* potřeba zmírnit administrativní zátěž soutěžních úřadů a zejména jí samotné.

Ještě předtím se stalo účinným nařízení 1/2003¹⁸⁶, které ve svém článku 6 uvádí, že vnitrostátní soudy mají pravomoc používat články 81 a 82 Smlouvy¹⁸⁷. To byla patrně reakce nejen na problémy spojené s přehlcním Komise soutěžněprávními věcmi, ale i na předchozí rozhodnutí ESD ve věci *Crehan*¹⁸⁸. Toto ustanovení je novinkou oproti předešlému nařízení 17/62¹⁸⁹; je nicméně z právního hlediska otazné, zda nelze na základě doktríny přímého účinku práva EU dospět ke stejnému závěru i bez něj (zejména, když k tomuto závěru dospěl ESD ve zmíněném rozhodnutí *Crehan* rok a půl před vydáním tohoto nařízení). Někteří autoři význam tohoto článku vidí v umožnění soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU před okamžikem, kdy soutěžní úřad shledá, že k porušení soutěžního práva došlo (tedy v umožnění *stand-alone* prosazování)¹⁹⁰.

Je vhodné podotknout, že se v oblasti soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU Komise angažovala podstatně dříve, a to již před 30 lety¹⁹¹ (tedy 18 let před vydáním rozsudku *Crehan*). Jednalo se tehdy ale jen o identifikaci možnosti dalšího rozvoje prosazování soutěžního práva EU.

Před vyhotovením Zelené knihy¹⁹² Komise vydala¹⁹³ Oznámení o projednávání stížností¹⁹⁴, z něž je v knize *Soutěžní právo*¹⁹⁵ vyvozen závěr, že v té době bylo již jasným záměrem Komise přesunout část rozhodování o soutěžních věcech do oblasti civilní

¹⁸⁶ Ibid 133

¹⁸⁷ Nyní články 101 a 102 SFEU.

¹⁸⁸ Ibid 129

¹⁸⁹ Ibid 181

¹⁹⁰ Ibid 128, strana 588

¹⁹¹ Srov. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Thirteenth report on competition policy*. Brussels: the Commission, 1984, para 217. ISBN 92-825-4231-9.

¹⁹² Ibid 132

¹⁹³ Kromě něho vydala i Oznámení o spolupráci mezi Komisí a soudy členských států při aplikaci článků 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. 2004 C 101/4

¹⁹⁴ Oznámení Komise o projednávání stížností Komisí podle čl. 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. 2004 C 101

¹⁹⁵ Ibid 128

jurisdikce, zejména v případech, kdy je kromě veřejného zájmu na zachování funkční hospodářské soutěže nemalou, ne-li převažující měrou dotčen zájem soukromý.¹⁹⁶

B. Zelená kniha

V roce 2004 si Komise nechala vypracovat „*Studii o podmínkách žalob o náhradu škody v případě porušení antimonopolních pravidel ES*“¹⁹⁷. Z ní vyplynulo, že soukromoprávní prosazování soutěžního práva je v EU¹⁹⁸ „*naprosto nerozvinuté*“ a pravidla pro jeho uplatnění v členských státech jsou „*ohromujícím způsobem rozdílná*“¹⁹⁹. Tato studie zároveň adresovala základní překážky pro další rozvoj soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU, na které následně reagovala Komise.

Komise si uvědomovala, že je nutné soukromoprávní prosazování aktivovat z důvodů zaplnění *enforcement gap* a naplnění kompenzační funkce prosazování soutěžního práva. Proto v prosinci roku 2005 vydala Zelenou knihu²⁰⁰ a Pracovní dokument úřadu Komise²⁰¹ týkající se základní složky soukromého prosazování – náhrady škody.

„Cílem této Zelené knihy a Pracovního dokumentu úřadu Komise je určit hlavní překážky, které stojí v cestě zavedení účinnějšího systému podávání žalob o náhradu škody, a nastínit různé možnosti pro další diskusi a případná opatření směřující k účinnějším postupům v případě žalob o náhradu škody, jak v případě následných žalob (tj. v případech, kdy je zahájeno civilní řízení poté, co orgán pro hospodářskou soutěž shledal, že došlo k protiprávnímu jednání), tak v případě žalob podaných nezávisle (tj. žalob, které nebyly podány následně po předchozím rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž, že došlo k porušení právních předpisů v oblasti hospodářské soutěže).“²⁰²

¹⁹⁶ Ibid 128, strana 587

¹⁹⁷ WAELBROECK, D., D. SLATER a G. EVEN-SHOSHAN. ASHURST. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* [online]. Brusel, 2004 [cit. 2013-09-01].

Dostupné z: ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/comparative_report_clean_en.pdf

¹⁹⁸ Toho času ES

¹⁹⁹ To potvrzoval i počet známých případů, který se zastavil na čísle 60.

²⁰⁰ Ibid 132 (Zelená kniha)

²⁰¹ Ibid 151

²⁰² Ibid 132 (Zelená kniha), strana 4

Jak vyplývá z předchozí citace, Zelená kniha (a ani následující dokumenty Komise v této oblasti - Bílá kniha²⁰³ a návrh směrnice²⁰⁴) nečiní rozdíl mezi žalobami podanými před a po rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž o předmětném protiprávním jednání.

Zelená kniha neměla žádnou normativní sílu, nenabyla ani postavení *soft-law*, jelikož neobsahovala žádná konkrétní řešení. Jejím účelem bylo upozornit na problematiku soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU prostřednictvím žalob na náhradu škody, identifikovat překážky bránící dalšímu rozvoji této oblasti a navrhnout možnosti překonání těchto překážek k další diskuzi.

Hlavními cíli soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU formou žalob na náhradu škody Zelená kniha stanovila snazší získání náhrady škody poškozenými a zároveň posílení prosazování soutěžního práva (posílení jeho preventivní funkce). Tento pohled ale nepřetrval a již Bílá kniha hovoří jen o zásadě plné náhrady škody.

C. Bílá kniha

Na Zelenou knihu navázala Komise v roce 2008 v Bílé knize²⁰⁵, kterou vydala spolu s Pracovním dokumentem úřadu komise²⁰⁶ a Zprávou o posouzení dopadu²⁰⁷. V Bílé knize již na rozdíl od Zelené knihy²⁰⁸ navrhovala konkrétní právní a politická řešení problematiky soukromoprávního prosazování formou žalob na náhradu škody.

Stanovila také novou základní zásadu, kterou posléze přebral i návrh směrnice²⁰⁹, a to plné odškodnění, tedy snahu o co nejvýhodnější postavení poškozeného ve vztahu k možnosti vymožení škody (opustila však druhý cíl Zelené knihy, tedy posílení preventivní funkce prosazování soutěžního práva).

²⁰³ Ibid 132 (Bílá kniha)

²⁰⁴ Ibid 131

²⁰⁵ Ibid 132 (Bílá kniha)

²⁰⁶ Commission staff working document accompanying the White paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules, SEC(2008) 404

²⁰⁷ Ibid 149

²⁰⁸ Ibid 132 (Zelená kniha)

²⁰⁹ Ibid 131; srov. kapitulu 7.2.1. této práce

Jelikož se již nejedná o dokument, který obsahuje nejaktuálnější názor Komise a EU ve věci žalob na náhradu škody v soutěžním právu (tím je návrh směrnice), nebude se tato práce zabývat rozebráním úpravy v Bílé knize obsažené. Pozastaví se nicméně nad některými instituty, které se do návrhu směrnice nedostaly nebo byly pozměněny.

Zaprvé se jedná o již zmíněný cíl právní úpravy, který návrh směrnice z Bílé knihy převzal a následně rozšířil.

Institutem, který Bílá kniha obsahovala, označila za nutné ho zavést a který se navzdory tomu už v návrhu směrnice neobjevil, je kolektivní soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU. Komise se však pouze rozhodla, že tento institut chce zavést průřezově pro více oblastí práva EU, a proto jeho úpravu do návrhu směrnice neuložila. Vydala v této věci doporučení²¹⁰, kterým se tato práce zabývá ve své kapitole 5.3.

Bílá kniha rovněž řeší požadavek zavinění a dochází k závěru, že protiprávně jednající podnik (ve smyslu podniku, který uzavřel a plnil dohodu omezující hospodářskou soutěž) je za škodu objektivně odpovědný s možností liberace jednání v omluvitelném omylu. Návrh směrnice tuto problematiku řeší pomocí vyvratitelné domněnky, podle které protiprávně jednající podnik způsobil škodu, pokud neprokáže opak.

Odlišný přístup lze nalézt i u promlčení, kde Bílá kniha navrhuje po rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž přerušení promlčecí doby a běh nové dvouleté lhůty. Návrh směrnice v tomto případě počítá se stavením promlčení po dobu řízení u soutěžního orgánu a následným navázáním běhu promlčení tak, že neskončí dřív než jeden rok po skončení tohoto řízení.²¹¹

Bílá kniha rovněž řeší úpravu nákladů řízení o náhradu škody u soudů členských států. Návrh směrnice se této oblasti vůbec nedotýká a nechává ji tak stále čistě na vnitrostátní úpravě členských států. Nicméně z principu efektivity²¹² je zřejmé, že ani

²¹⁰ Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013

²¹¹ Srov. kapitolu 7.2.6. této práce

²¹² O principu efektivity více v kapitole 5.1.2. této práce

náklady řízení nesmí být pro poškozené odrazující a nesmí fakticky znemožňovat nebo nepřiměřeně ztěžovat naplnění účelu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.

K návrhům obsaženým v Bílé knize se v rámci konzultací vyjádřil i Úřad na ochranu hospodářské soutěže České republiky. Z jeho vyjádření vyplývá, že navrhovanou právní úpravu vřele přijímá a v některých oblastech by zašel dál, například místo navrhovaného *opt-in* kolektivního prosazování by uvítal jeho *opt-out* variantu²¹³.

D. Návrh směrnice

Nejaktuálnějším právním aktem, který na základě Zelené a Bílé knihy vydala Komise, je *Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže*²¹⁴. Odráží se v něm nejen pohled orgánů EU (zejména Komise), ale i názory a připomínky subjektů (v největší míře národních soutěžních autorit) doručené Komisi na základě návrhů obsažených v Bílé knize. Jedná se o jeden z dokumentů s nejzásadnějším významem pro tuto práci, a proto bude podrobně rozebrán v kapitole 7.2.

²¹³ ÚOHS. *The Position of the Office for the Protection of Competition of the Czech Republic to the White Paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules* [online]. Brno, 2008, para 14 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: www.uohs.cz/download/Ke_stazeni/White_Paper_-_Czech_Republic.doc

²¹⁴ *Ibid* 131

5. Obecná právní úprava soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU

V této kapitole bude popsána právní úprava vyplývající z právních aktů orgánů EU a rozhodnutí SDEU. Konkrétně bude jejím předmětem ta právní úprava, která se vztahuje na celý komplex soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. Jedná se přitom i o subsidiární úpravu vůči zvláštní úpravě institutu náhrady škody, která je obsažena v kapitole 7. této práce. Důvodem této dvojkolejnosti právních režimů mezi úpravou náhrady škody a ostatními instituty je výhradní zaměření Komise na náhradu škody ve své snaze o právní úpravu soukromoprávního prosazování; rovněž i většina právních názorů SDEU se týká náhrady škody (zde s největší pravděpodobností z důvodu, že náhrada škody je díky činnosti Komise i svou povahou v povědomí subjektů nejvíce zakořeněna, a proto je nejčastěji uplatňovaná soudní cestou).

I přes subsidiární povahu této úpravy vůči úpravě náhrady škody je třeba zvážit, zda právní názory aplikované zejména v rozhodnutích SDEU (a s větší obezřetností i v návrhu směrnice Komise²¹⁵) v oblasti náhrady škody nezakládají určitou obecnější právní úpravu (na základě principu, že soudy a jiné veřejné orgány by měly za obdobných okolností rozhodovat obdobným způsobem), která by se pak mohla vztáhnout zpět i na ostatní instituty soukromoprávního prosazování.

Před dalším pokračováním je nutné položit otázku, jaký smysl má právní úprava soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. Autor této práce její nutnost chápe jako odpověď na dvě existující nerovnováhy:

- 1) Mezi soukromoprávním a veřejnoprávním prosazováním soutěžního práva
Je nutné vymezit hranice mezi nimi tak, aby se vzájemně v co nejvyšší míře doplňovaly a podporovaly, nikoli však, aby bylo jedno z nich omezeno na úkor toho druhého:

²¹⁵ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

Vzhledem k cíli Komise posílit možnosti soukromoprávního prosazování by se mohlo zdát samozřejmé, že by měla za tímto účelem zveřejňovat ve svých soutěžněprávních rozhodnutích co nejvíce informací, poskytovat přístup třetím osobám ke spisu nebo povolit nahlížet do přihlášek programu *leniency* tak, aby umožnila co největšímu počtu osob uplatnit jejich soukromoprávní nároky. Tyto možnosti je však nutné proporcionálně vyvážit se zájmem (a povinností) Komise na ochranu důvěrných informací a obchodního tajemství a zájmem na řádném fungování programu *leniency*.²¹⁶ Tento vztah mezi soukromoprávním a veřejnoprávním prosazováním soutěžního práva je prozatím upraven jen fragmentárně. Je předmětem několika rozhodnutí SDEU²¹⁷ a tvoří nezanedbatelnou část úpravy obsažené v návrhu směrnice Komise o žalobách na náhradu škody²¹⁸;

2) Mezi postavením subjektu, který soukromoprávně prosazuje, a subjektu, proti kterému toto prosazování směřuje

Zde existuje nerovnováha zejména v důkazním postavení těchto subjektů vyúsťující zpravidla k důkazní nouzi na straně prosazovatele.

Zvláštní právní úprava není nezbytně nutná pro samotnou existenci soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. I právní názory v přelomových rozhodnutích ESD *Crehan*²¹⁹ a *Manfredi*²²⁰ pouze deklarovaly existenci a možnost soukromoprávního prosazování, nekonstituovaly jej. Soukromoprávní prosazování na národní úrovni tedy limitují nedokonalé vnitrostátní právní řády, které se nedokáží vyrovnat zejména z výše popsanou druhou nerovnováhou. Navíc, i v případě, kdy

²¹⁶ Srov. WHISH, Richard a David BAILEY. *Competition law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, strany 305-306. ISBN 978-019-9586-554.

²¹⁷ Např. Rozsudek SDEU C-360/09, *Pfleiderer AG v Bundeskartellamt*

²¹⁸ Ibid 215

²¹⁹ Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*

²²⁰ Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*

vnitrostátní právo poskytuje vyvažující nástroje, jejich aplikaci často brání neflexibilní soudy²²¹.

Smysl právní úpravy soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU tedy autor této práce chápe v doplnění právních řádů členských států o úpravu, která vyřeší výše zmíněné nevyváženosti (tím se zabývá zejména Komise na poli náhrady škody), a stanoví základní mantinely soukromoprávního prosazování (to činí zejména SDEU).

Závěrem je vhodné upozornit, že právní úprava popsaná v kapitole 5.1. (včetně podkapitol), kapitole 5.2.²²² a pro institut náhrady škody navíc kapitole 7.1. (včetně podkapitol) je aktuálně jedinou platnou právní úpravou soukromoprávního prosazování soutěžního práva na úrovni EU.²²³

5.1. Právní úprava vyplývající z judikatury SDEU

SDEU (případně ESD) položil v rozhodnutích *Crehan*²²⁴ a *Manfredi*²²⁵ základy soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. Jeho přínos do této oblasti práva tím však neskončil. Ve výše zmíněných rozhodnutích a dále pak v rozsudcích *Pfleiderer*²²⁶, *OTIS*²²⁷ a *Donau Chemie*²²⁸ rovněž stanovil některá základní normativní pravidla pro uplatnění náhrady škody a obecně soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU (i když poslední tři zmíněná rozhodnutí SDEU vztáhnul pouze na náhradu škody).

²²¹ NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné vymáhání soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 234-235. ISBN 978-80-904209-5-3.

²²² Z pozice *soft-law* by se mezi platnou úpravu dala zařadit i úprava kolektivního prosazování popsaná v kapitole 5.3. této práce.

²²³ A v každém případě ještě po relativně dlouhou dobu jedinou zůstane. Jestli bude orgány EU schválen návrh směrnice (Ibid 215), začne běžet dvouletá lhůta pro členské státy k jejímu zapracování do svých právních řádů.

²²⁴ Ibid 219

²²⁵ Ibid 220

²²⁶ Ibid 217

²²⁷ Rozsudek SDEU C-199/11, *Europese Gemeenschap v Otis NV and others*

²²⁸ Rozsudek SDEU C-536/11, *Bundswettbewerbsbehörde v Donau Chemie AG and others*

5.1.1. Aktivní žalobní legitimace

Aktivní žalobní legitimace v rámci soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU je v soudní praxi SDEU (ESD) nejpodrobněji judikovaným institutem. Zabýval se jí už v prvních rozsudcích v této oblasti *Crehan*²²⁹ a *Manfredi*²³⁰ a rovněž je interpretován i v nedávných rozhodnutích. Nicméně, mnohé z těchto právních názorů SDEU (ESD) vyjádřil pouze v souvislosti s náhradou škody (o nich v kapitole 7.1.1.).

Základ aktivní žalobní legitimace v oblasti soukromoprávního prosazování položil ESD v rozhodnutí *Crehan*. Obecně určil subjekty oprávněné dovolat se před soudem porušení článku 85 odstavce 1 SES (tedy osoby nabyté aktivní žalobní legitimací ve vztahu k celému soukromoprávnímu prosazování):

*„Z předchozích úvah vyplývá, že každý jednotlivec je oprávněn dovolávat se před soudy porušení čl. 85 odstavce 1 Smlouvy [...]“*²³¹

A dále toto pravidlo tamtéž upřesnil:

*„[...] i když je stranou smlouvy způsobilé omezovat nebo narušovat působení hospodářské soutěže ve smyslu tohoto ustanovení.“*²³²

Z tohoto rozhodnutí vyplývá, že každá osoba (a to bez omezení, tedy i bez vlastního právního zájmu) je oprávněna dovolat se před vnitrostátními soudy porušení článku 101 odstavce 1 SFEU (což autor této práce chápe jako právo jakýmkoliv vhodným nárokem napadnout zakázanou dohodu omezující hospodářskou soutěž). To platí i pro ty osoby, které jsou samy stranou zakázané dohody, jejíž zakázanosti se dovolávají.

Aktivní žalobní legitimaci ve vztahu k dovolání se určení neplatnosti dohody omezující hospodářskou soutěž ESD judikoval v pozdějším rozhodnutí *Manfredi*:

*„[...] článek 81 ES musí být vykládán v tom smyslu, že každá osoba je oprávněna uplatňovat neplatnost kartelové dohody nebo jednání zakázaných tímto článkem [...]“*²³³

²²⁹ Ibid 219

²³⁰ Ibid 220

²³¹ Ibid 219, *Crehan*, para 24

²³² Ibid 231

²³³ Ibid 220, *Manfredi*, para 63

Tímto právním názorem postavil ESD aktivní žalobní legitimaci ve věci dovolání se neplatnosti na roveň dovolání se porušení článku 101 odstavce 1 SFEU. Je ale možné polemizovat, zda toto výslovné určení bylo třeba a zda nevyplývalo již z výše uvedeného právního názoru publikovaného v rozhodnutí *Crehan*.

5.1.2. Aplikace vnitrostátních předpisů

Všechny instituty judikované SDEU (ESD) je nutno chápat v kontextu skutečnosti, že tento orgán je nadán pravomocí vykládat pouze právo EU. Tím vzniká otázka, jakým způsobem upravit spolupůsobení právního řádu EU a členských států. V rozhodnutí *Crehan*²³⁴ ESD prezentuje pravidlo, které se uplatní v těch otázkách, které neupravuje legislativa ani nevykládá judikatura EU:

„V nepřítomnosti právní úpravy Společenství v této oblasti přísluší vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby [stanovil] podmínky [institutu], za předpokladu, že tyto podmínky nejsou méně příznivé než ty, které se týkají obdobných [institutů] na základě vnitrostátního práva (zásada rovnocennosti²³⁵), a že v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných právním řádem Společenství (zásada efektivity).“²³⁶

Toto zobecněné pravidlo může být použito na jakoukoliv oblast neupravenou právem EU, tedy logicky i na soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU. V rozhodnutí *Manfredi*²³⁷ ho ESD výslovně použil u těchto institutů:

- a) Příslušnost soudů²³⁸;

²³⁴ Ibid 219

²³⁵ Někdy také označována za zásadu nediskriminace.

²³⁶ Např. Ibid 219, *Crehan*, para 29 nebo Rozsudek ESD C-261/95, *Rosalba Palmisani v Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)*, para 27. Toto znění je zjednodušené a zobecněné vynecháním konkretizace předmětu vnitrostátní úpravy. Je tak učiněno z důvodu, že tato formulace se nachází u více institutů a podle názoru autora této práce je vhodnější prezentovat jedno generalizované znění, než vybrat jedno konkrétní nebo vložit všechny.

²³⁷ Ibid 220

²³⁸ Ibid 220, para 62

- b) Úprava procesních podmínek soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která procesním subjektům vyplývají z přímého účinku práva Společenství²³⁹;
- c) Úprava procesních podmínek výkonu práva dovolání se neplatnosti dohody omezující hospodářskou soutěž a domáhání se náhrady škody, včetně podmínek použití pojmu „příčinná souvislost“ ve vztahu k této náhradě škody²⁴⁰;
- d) Promlčecí lhůtu pro požadování náhrady škody způsobené dohodou omezující hospodářskou soutěž zakázanou článkem 81 ES²⁴¹; a
- e) Určení kritérií pro vymezení rozsahu náhrady škody²⁴², a to včetně problematiky tzv. *punitive damages*²⁴³.

Vnitrostátní právní řády však v oblastech neupravených právem EU nemají naprostou volnost, musí respektovat zmíněné zásady rovnocennosti a efektivity. Zatímco zásada rovnocennosti členské státy zavazuje, že instituty vyplývající z práva EU musí být upravené (alespoň) obdobně příznivě jako instituty práva národního – týká se tedy jakési nediskriminace institutů práva EU vůči právu národnímu, zásada efektivity slouží k ochraně účelu a cílů práva EU. Tento princip určuje, že členský stát musí při úpravě určitého institutu práva EU zvolit takový přístup, který efektivně naplní účel tohoto institutu (nebude jeho naplnění ztěžovat nebo znemožňovat). Vyložení zásad rovnocennosti a efektivity spočívá na zákonodárcích členských států.

Závěrem lze shrnout, že členské státy mohou soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU před svými vnitrostátními soudy upravit jakýmkoliv způsobem, který nebude v rozporu s normami práva EU, interpretací SDEU (ESD) bude efektivně naplňovat cíle a účely této oblasti práva a bude ctít zásadu rovnocennosti.

²³⁹ Ibid 220, para 62

²⁴⁰ Ibid 220, para 64

²⁴¹ Ibid 220, para 81

²⁴² Ibid 220, para 92

²⁴³ Rozsah náhrady škody větší než skutečná vzniklá škoda za účelem zdůraznění sankční složky povinnosti nahradit škodu.

5.2. Fragmenty práva EU relevantní pro soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU

Ze složitosti a provázanosti právních aktů v systému práva EU je patrné, že i přes neexistenci sjednocující úpravy se na soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU vztahují některé existující normy práva EU. Podobně jako judikatura SDEU (ESD) tyto fragmenty právní úpravy neposkytují v žádném případě ucelenou úpravu soukromoprávního prosazování, upravují jen jednotlivé instituty. Jedná se o platnou právní úpravu.

Níže uvedený výčet prezentovala Komise v důvodové zprávě k návrhu směrnice o náhradě škody²⁴⁴. Autor této práce ho sice chápe jako ucelený seznam norem významných pro soukromoprávní prosazování, nicméně díky zmíněné komplexnosti a provázanosti práva EU určitě není taxativní. Jiné, zde neuvedené, normy však budou mít k předmětu zkoumání této práce natolik okrajový vztah, že by bylo bezpředmětné je zde rozebírat.

Nařízení 1/2003²⁴⁵ ve svém druhém článku upravuje důkazní břemeno ve vnitrostátních postupech za použití článků 81 a 82 Smlouvy. Toto spočívá na straně, která vznesla obvinění.

V této práci již zmíněném článku 6 nařízení uvádí, že vnitrostátní soudy mají pravomoc používat články 81 a 82 Smlouvy.

Podle článku 15 odstavci 1 tamtéž mohou soudy členských států (v obdobném okruhu řízení jako v předchozím odstavci) požádat Komisi, aby jim poskytla informace, které má k dispozici, nebo stanovisko ve věcech hospodářské soutěže v EU.²⁴⁶

Článek 16 odstavec 1 poté určí, že rozhodnutí vnitrostátních soudů o dohodách, rozhodnutích nebo jednáních podle článků 81 a 82 Smlouvy nemůže být v rozporu

²⁴⁴ Ibid 215, strany 5-7 (důvodová zpráva)

²⁴⁵ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

²⁴⁶ Podrobněji se touto problematikou zabývá Oznámení o spolupráci mezi Komisí a soudy členských států při aplikaci článků 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. 2004 C 101/4, s. 54

s rozhodnutím Komise v té samé věci. Zároveň nemůže být ani v rozporu s rozhodnutím, které Komise teprve zamýšlí přijmout v již zahájeném řízení.

Příslušnost soudů a pravidla pro uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech upravuje nařízení 44/2001²⁴⁷. Podle něj jsou pro věci soukromoprávního prosazování příslušné soudy členských států a rozsudky v těchto věcech jsou uznatelné a vykonatelné v ostatních členských státech EU.

Nařízení Komise 773/2004²⁴⁸ ve svém článku 15 odstavci 4 stanoví, že dokumenty nabyté na základě práva na přístup ke spisům Komise mohou být použity pouze pro účely soudních nebo správních řízení, které se týkají použití článků 81 a 82 SES.

V článku 6 odstavci 3 nařízení 864/2007²⁴⁹ je upraveno právo rozhodné pro žaloby vyplývající ze soukromoprávního prosazování.²⁵⁰

Oznámení o shovívavosti²⁵¹ a oznámení o postupu při narovnání²⁵² obsahují úpravu zpřístupňování citlivých dokumentů. Prohlášení podniku v programu shovívavosti se zpřístupňuje pouze adresátům sdělení o námitkách (kteří se musí zavázat k mlčenlivosti). Zpřístupnění návrhů na narovnání soudům členských států se řídí podle článku 39 oznámení o postupu při narovnání.

Na problematiku soukromoprávního prosazování se rovněž vztahuje nařízení 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo

²⁴⁷ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úř. věst. L 12, 16. 1. 2001, s. 1

²⁴⁸ Nařízení Komise (ES) č. 773/2004 o vedení řízení Komise podle článků 81 a 82 Smlouvy o ES, Úř. věst. L 123/18, 27. 4. 2004, s. 18

²⁴⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), Úř. věst. L 199, 31. 7. 2007, s. 40

²⁵⁰ Článek 6 odstavec 3 tohoto nařízení podle autora této práce trpí nedokonalostí. Zatímco jeho písmeno a) stanoví právo rozhodné pro všechny mimosmluvní závazkové vztahy, jeho písmeno b) upravuje případ, kdy je narušena hospodářská soutěž více zemí a zároveň se jedná o žalobu o náhradu škody. To má za následek, že není upravena možnost obdobná jako v b), nicméně týkající se jiného nároku než náhrady škody. Autor této práce má za to, že toto ustanovení by bylo vhodnější bez odkazu na náhradu škody v písmenu b).

²⁵¹ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, Úř. věst. 2006 C 98, strana 17

²⁵² Oznámení Komise o postupu při narovnání s cílem přijmout rozhodnutí podle článků 7 a 23 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 v případech kartelů, Úř. věst. 2008 C 167, strany 1–6.

obchodních věcech²⁵³, nařízení Evropského parlamentu a Rady 861/2007²⁵⁴ o zavedení evropského řízení o drobných nárocích, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES, která členské státy zavazuje k umožnění mediace ve všech civilně právních řízeních.²⁵⁵

Jak vyplývá z textu, jedná se zpravidla o úpravu, která se vztahuje na soukromoprávní prosazování jako celek.

5.3. Kolektivní soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU

Jak bylo již uvedeno výše, Komise upustila od zamýšlené úpravy kolektivního prosazování v rámci návrhu směrnice o žalobách na náhradu škody²⁵⁶. Důvodem bylo rozhodnutí pro obecnou horizontální úpravu tohoto institutu pro všechna odvětví práva EU.

I když se tedy nejedná čistě o institut soutěžního práva, je z původního záměru Komise včlenit jeho úpravu mezi ostatní ustanovení o soukromoprávním prosazování náhrady škody v Bílé knize zřejmé, že je pro tuto právní oblast podstatný. To ho legitimuje k tomu, aby byl popsán v této práci.

V roce 2011 uspořádala Komise veřejné konzultace a slyšení na téma kolektivního prosazování pod názvem *Směrem k soudržnému evropskému přístupu k hromadné žalobě*, jejichž cílem bylo zejména nalézt obecné (právním řádům členských států známé) zásady kolektivního prosazování.

Na základě těchto konzultací a slyšení Komise vypracovala *Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se*

²⁵³ Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, Úř. věst. L 174, 27. 6. 2001, strana 1

²⁵⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, Úř. věst. L 199, 31. 7. 2007, strana 1

²⁵⁵ Srov. kapitulu 7.2.10. této práce.

²⁵⁶ Ibid 215

*jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie*²⁵⁷.

Tato kapitola nemá za cíl zevrubně popsat úpravu popsanou v tomto doporučení, a to zejména proto, že kolektivní prosazování je jen jedním z institutů dotýkajícím se soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. Práce se tedy zaměří na základní prvky této úpravy a na ustanovení, která jsou pro její předmět důležitá. Ačkoliv je toto doporučení uvedeno v kapitole práce, která se týká obecné úpravy soukromoprávního prosazování, vztahuje se (jak je patrné z jeho názvu) pouze na prosazování nároků negatorních a na náhradu škody.

Cílem doporučení je usnadnit přístup k soudní ochraně²⁵⁸ ve vztahu k porušení práv garantovaných právem EU. Za tímto účelem doporučuje, aby všechny členské státy měly vnitrostátní systém kolektivního prosazování, který bude a) založen na stejných základních principech v celé EU, b) ctít právní tradici členských států a c) chráněn proti svému zneužití.²⁵⁹ Jeho účelem je dále zastavení nelegálních jednání a umožnění poškozeným, aby získaly náhradu v situacích, kdy újma vznikla hromadně více subjektům a byla způsobena porušením jejich subjektivních práv, která jim přiznalo právo EU.²⁶⁰

Kolektivně jsou podle tohoto doporučení oprávněny prosazovat alespoň dvě osoby nebo osoba, která je oprávněna hájit zájmy jiných osob. Mají možnost požadovat a) zastavení protiprávního jednání (negatorní kolektivní prosazování); nebo b) náhradu, pokud kolektivně prosazující osoby tvrdí, že byly poškozeny v situaci, kdy škoda vznikla hromadně více subjektům (náhradové kolektivní prosazování).²⁶¹

²⁵⁷ Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013, strany 60-65

²⁵⁸ Ibid 257, bod (9) preambule: Kolektivní prosazování poskytne lepší přístup k soudní ochraně zejména v případech, kdy jsou individuální nároky natolik malé, že by nekolektivní žaloba pro poškozeného neměla žádný nebo jen velmi malý přínos.

²⁵⁹ Ibid 257, bod (10) preambule

²⁶⁰ Ibid 257, para 1

²⁶¹ Ibid 257, para 3. a); z pohledu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU jsou vhodné oba tyto typy kolektivního prosazování.

Ochrany před zneužitím kolektivního prosazování má být dosaženo tak, že řízení o případech, které nesplňují podmínky kolektivního prosazování nebo jsou zjevně neopodstatněné, mají být ukončeny v co nejranějším svém stádiu. Tyto podmínky a opodstatněnost by měly zkoumat vnitrostátní soudy.²⁶² Dalším stupněm ochrany je úprava financování kolektivních žalob (povinnost prokázání původu financování kolektivní žaloby apod.)²⁶³ a úhrada výdajů řízení na principu úspěchu ve věci.²⁶⁴

Subjekty, které jsou oprávněny kolektivně prosazovat, by měly mít možnost šířit o tvrzených protiprávních jednáních informace (zejména za účelem rozšíření okruhu prosazujících subjektů); stejně tak by měly mít přístup k informacím o probíhajících kolektivních žalobách. Za tímto účelem by měly stát vytytořit veřejně a zdarma přístupný registr kolektivních žalob.²⁶⁵

U negatorních kolektivních žalob by měly soudy (a další orgány veřejné moci) zajistit, aby nedošlo k dalším újmám (škodě) na základě předmětného porušení unijního práva. K tomu mohou použít zkrácená řízení. Pro zajištění splnění negatorního rozhodnutí soudu povinným mohou stát zavést sankce ve formě pokut za každý den, kdy povinný s protiprávním jednáním nepřestal²⁶⁶. Tato úprava při neexistenci právní úpravy nekolektivních negatorních žalob v rámci soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU poskytuje možnost analogie²⁶⁷.

Náhradové kolektivní žaloby jsou konstruovány na principu *opt-in*, neboli nutném výslovném souhlasu poškozeného s účastí na kolektivní žalobě. Ke kolektivní žalobě by tento subjekt měl mít možnost přistoupit kdykoliv, a to až do vnesení konečného rozsudku nebo jiného platného urovnání věci. Stejně tak by z ní měl mít právo vystoupit, a to ve stejném časovém vymezení. Při vystoupení z kolektivní žaloby by subjekt neměl ztratit právo náhradu vymáhat sám.²⁶⁸

²⁶² Ibid 257, para 9

²⁶³ Ibid 257, para 14-16

²⁶⁴ Ibid 257, para 13

²⁶⁵ Ibid 257, para 10-12 a 35-37

²⁶⁶ Ibid 257, para 19-20

²⁶⁷ Srov. kapitulu 6.1. této práce.

²⁶⁸ Ibid 257, 21–23

Odvetná (represivní) náhrada škody by se v členských státech neměla uplatňovat.²⁶⁹

Řízení o kolektivních žalobách by nemělo být započato, dokud o daném porušení práva EU nerozhodne orgán veřejné moci, který k tomu má pravomoc. Pokud bude započato před tímto rozhodnutím, měl by soud vynést rozhodnutí, které není v rozporu s tím, které má v úmyslu vynést zmíněný orgán veřejné moci. Případně by soudní řízení mělo být přerušeno. Promlčení by v těchto případech nemělo ohrozit uplatnění nároku kolektivně žalujících.²⁷⁰ Pravidla o nezapočatí nebo přerušení řízení právní úprava nekolektivního prosazování soutěžního práva EU nezná.

Přitom návrh směrnice o žalobách na náhradu škody v soutěžním právu²⁷¹ část upravující vztah rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž a soudního řízení obsahuje. Je otázkou, zda je tato rozdílná úprava úmyslná a z jakého důvodu. Preambule doporučení uvádí²⁷², že důvodem je zachování konzistentnosti rozhodovací praxe. Nicméně, jak je uvedeno v jiné části této práce²⁷³, návrh směrnice při vymáhání náhrady škody umožňuje, aby se rozhodnutí soudu lišilo od již vydaného rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž²⁷⁴. Zároveň je v oblasti soukromoprávního prosazování žádáno, aby mohly být žaloby podávány i před rozhodnutím soutěžních autorit o předmětném protisoutěžním jednání²⁷⁵. Vzhledem k tomu, že se kolektivní prosazování bude k vymáhání náhrady škody podle této (budoucí) směrnice využívat podle všeho často, vzniká zde interpretační rozpor.

Kolektivní prosazování soutěžního práva EU je podstatným institutem. Jeho použitelnost však do jisté míry stěžuje skutečnost, že se vztahuje pouze na reparační a negatorní nároky. Náhradová kolektivní žaloba je pak ideálním prostředkem vymožení

²⁶⁹ Opt-in princip spolu se zákazem odvetné (represivní) náhrady škody znamenají vymezení vůči soutěžnímu právu USA, kde kolektivní žaloby fungují na principu opt-out (aby subjekt nebyl účastníkem kolektivní žaloby, musí výslovně projevit svou vůli) a poskytována je takzvaná „treble“ náhrada škody – tedy skutečně vzniklá škoda vynásobená třemi.

²⁷⁰ Ibid 257, para 33-34

²⁷¹ Ibid 215

²⁷² Ibid 257, bod (22) preambule

²⁷³ Srov. kapitulu 7.2.5.

²⁷⁴ V tom smyslu, že soud může dojít k závěru, že právo EU bylo porušeno i v případě, že orgán pro hospodářskou soutěž rozhodl opačně.

²⁷⁵ Srov. kapitoly 4.3.2. a 4.4.

náhrady škody, pokud ta je rozprostřena mezi širokým počtem nepřímých odběratelů nebo dodavatelů.

Je představitelné, že praxe tuto *soft-law* úpravu rozšíří i na další hmotněprávní instituty soukromoprávního prosazování soutěžního práva, které by z kolektivní formy svého prosazování mohly těžit.

6. Hmotněprávní nároky vyplývající ze soukromoprávního prosazování soutěžního práva kromě náhrady škody

Po popsání právní úpravy v předchozí kapitole je nyní na místě aplikovat tuto právní úpravu na soukromoprávní prosazování jednotlivých hmotněprávních institutů, které vyplývají ze soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž. Stejně jako v předchozí kapitole ani zde nebude rozebrán institut náhrady škody, který je popsán zvlášť (v kapitole 7.).

Úkolem této kapitoly je (při faktické neexistenci komplexní právní úpravy institutů v ní popisovaných na úrovni EU) zejména rozbor praktické využitelnosti těchto institutů v reálném světě a úvaha, na základě jakých situací by popsané nároky mohly v oblasti soutěžního práva se zaměřením na dohody omezující hospodářskou soutěž vzniknout.

6.1. Negatorní nárok

Negatorní nároky neboli nároky na to, aby se protiprávně jednající subjekt tohoto jednání nadále zdržel, autor této práce chápe jako nejčistší projev práva dovolat se zakázanosti dohod omezujících hospodářskou soutěž, které garantuje ESD²⁷⁶. Jedinou otázkou, kterou bude soud v kontextu soutěžního práva (a jeho soukromoprávního prosazování) zkoumat, je, zda je předmětná dohoda zakázaná podle článku 101 odstavce 1 SFEU. Pokud dospěje ke kladnému závěru, nároku vyhoví a dohodu shledá zakázanou.

Negatorní nároky se uplatňují prostřednictvím negatorních žalob. Na vnitrostátním právu pak je určit, zda stejné účinky nebudou mít i jiné nároky v rámci soukromoprávního prosazování, tedy zda například v případě, kdy bude určitý subjekt vymáhat přiměřené zadostiučinění, ale neuplatní zároveň negatorní nárok, bude soud

²⁷⁶ Srov. Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*, para 24

povinen *ex officio* při shledání předmětné dohody zakázanou vydat kromě výroku o přiměřeném zadostiučinění i výrok s negativním obsahem.

S úspěšným uplatněním negativních nároků (nalezení zakázanosti) je úzce spjatá i její neplatnost. Ta vyplývá přímo ze SFEU a národní soud ji tedy nemusí výslovně judikovat. Nicméně pokud by hlavním cílem subjektu, který soukromoprávně prosazuje, bylo prohlášení neplatnosti dané dohody, bylo by pro něj přirozenější použít žalobu na určení neplatnosti, která má ve výsledku obdobné účinky²⁷⁷.

Zvláštností právní úpravy (která je, jak vyplývá z předchozí kapitoly, velice strohá) je fakt, že negativní nároky může u soudu uplatnit naprosto každý i bez vlastního právního zájmu na věci²⁷⁸.

Z Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie²⁷⁹ lze analogií dovodit několik pravidel *soft-law*, která je možné aplikovat i na nekolektivní uplatnění negativních nároků. Jedná se zejména o předcházení vzniku další újmy v průběhu řízení a s tím spojenou možnost řízení zkrácených. K donucení povinného podniku k podřízení se rozsudku soudu pak Komise rovněž doporučuje zavést v právních řádech členských států institut sankčně donucovacích penále²⁸⁰.

K předcházení vzniku další újmy během řízení pak mohou sloužit i předběžná opatření, která v oblasti soukromoprávního prosazování soutěžního práva mají zpravidla povahu negativní. O nich více v kapitole 8.2.

²⁷⁷ Srov. kapitolu 6.4. této práce.

²⁷⁸ Ibid 276, para 24

²⁷⁹ Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013

²⁸⁰ Podrobněji v kapitole 5.3. této práce a Ibid 279, para 19-20

6.2. Odstranění závadného stavu

Projevuje se formou tzv. restitučních nároků. V oblasti soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU je těžké si pod tímto institutem něco představit, nalézt praktický příklad jeho využití²⁸¹.

Teoreticky by tento institut mohl být využit například u kartelu spočívajícího ve výměně vývojových poznatků mezi konkurenty. V okamžiku, kdy by byl tento kartel rozkryt, Komise nebo orgán pro hospodářskou soutěž (nebo vnitrostátní soud) by shledal, že daná dohoda omezující hospodářskou soutěž je zakázaná, stále by měly jednotlivé strany této dohody k dispozici ony vývojové poznatky, které na jejím základě získaly (pokud by odstranění závadného stavu nenařídila Komise nebo soutěžní orgán). V tomto okamžiku by mělo smysl podat žalobu na odstranění protiprávního stavu, tedy zničení těchto poznatků v podnicích, kterým nenáleží.

Jiným teoretickým využitím tohoto nároku by mohla být situace, kdy jednání stran dohody omezující hospodářskou soutěž ovlivní určité vnější podmínky (a restituční nárok bude posléze sloužit k odstranění závadného stavu těchto podmínek).

K právní úpravě tohoto institutu není možné uvést mnoho, protože je stejně nedostatečná jako u výše zmíněného negatorního nároku (navíc s vypuštěním *soft-law* úpravy tam analogicky odvozené z oblasti kolektivního prosazování).

Autorovi této práce nezbyvá než shrnout, že ačkoliv je nárok na navrácení do původního stavu myslitelným soukromoprávním důsledkem, nalézt jeho praktické využití je značně složité. Proto nepředpokládá, že by se v praxi mohl výrazněji rozšířit.

Na druhou stranu podle autorů knihy *Soutěžní právo* může tento institut (spolu s nároky negatorními) v rámci soukromoprávního prosazování vést i k nápravě porušeného veřejného zájmu na řádně fungující hospodářské soutěži²⁸². Rovněž například i český Úřad na ochranu hospodářské soutěže v souvislosti se soukromoprávním

²⁸¹ V právu nekalé soutěže je jeho účel jasný. Jako příklad lze uvést institut klamavé reklamy. Poškozený v tomto případě vznesl negatorní nárok pro zamezení dalšího protiprávního jednání, nicméně tento neovlivní již vylepené billboardy a jinou inzerci. K jejich odstranění slouží právě nárok na odstranění závadného stavu

²⁸² MUNKOVÁ, Jindřiška, Jiří KINDL a Pavel SVOBODA. *Soutěžní právo*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, strana 587. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4004-247.

prosazováním hovoří o odstranění závadného stavu jako o frekventovaném institutu²⁸³. Tyto postoje vedou autora této práce k závěru, že institut odstranění závadného stavu bude pravděpodobně důležitý pro jiné části soukromoprávního prosazování soutěžního práva (např. ve vztahu ke zneužití dominantního postavení).

6.3. Přiměřené zadostiučinění

K popsání a nalezení smyslu tohoto institutu v oblasti soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU je nutné prozkoumat příbuzný obor práva, kde se tento institut vyskytuje, a to právo proti nekalé soutěži.

Tam je přiměřené zadostiučinění institutem, který slouží - na rozdíl od náhrady škody - zásadně k nápravě nemajetkové újmy²⁸⁴, kterou nelze bezprostředně vyjádřit v penězích²⁸⁵. Jeho primární podobou není finanční vyrovnání, ale častěji nějaká forma morálního aktu, jako je (veřejná) omluva nebo uvedení tvrzení na pravou míru. Nemajetkovou újmou se vůči podnikům v kontextu práva nekalé soutěže rozumí nejčastěji poškození *goodwill*²⁸⁶; vůči spotřebitelům se nemajetkovou újmou chápe „každé omezení spotřebitelova komfortu a jeho práva nebyť rušen (v pracovním soustředění či ve volném čase)“²⁸⁷.

Přiměřené zadostiučinění má v rámci práva nekalé soutěže funkci satisfakční, a pokud je vyjádřena v penězích, i funkci reparační.

²⁸³ ÚOHS. Informační list: Soukromé prosazování soutěžního práva [online]. roč. 2008, č. 4 [cit. 2013-09-01].

Dostupné z: www.uohs.cz/download/Informacni_listy/2008/Infolist_2008_04_Private_enforcement.pdf

²⁸⁴ Blíže k pojmu „nemajetkové újmy“ srov. TELEC, Ivo. *Glosář některých neklasických právních pojmů*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995, strany 50-53. Právnícké sešity, č. 93. ISBN 8021010789.

²⁸⁵ MACEK, J. K právním prostředkům ochrany proti jednání nekalé soutěže. *Obchodní právo*, 1993, č. 5, strana 16.

²⁸⁶ Dobrá pověst podniku: souhrn nehmotných hodnot, samostatně finančně nevyčíslitelných a nezpeněžitelných, které jsou spojeny s určitým subjektem a odrážejí jeho důvěryhodnost u obchodních partnerů, oblíbenost jeho produkce a mínění o její kvalitě u zákazníků, rozsah a stabilitu sítě dodavatelů a odběratelů apod.; Srov. *Ibid* 285

²⁸⁷ VEČERKOVÁ, Eva. *Nekalá soutěž a reklama: (vybrané kapitoly)*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2005, strana 337. Spisy Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 284. ISBN 8021036079.

Je možné tuto právní úpravu nějakým způsobem aplikovat na soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU? Existuje scénář, kdy by mohlo být přiměřené zadostiučinění reálně vymáháno?

U obou těchto otázek se autor této práce přiklání k názoru, že ano, a to zejména z důvodu ochrany *goodwill*, která v případě dohod omezujících hospodářskou soutěž často trpí. Představitelný je především scénář obdobný skutkovému ději z případu *Crehan*²⁸⁸, kde tržně menší strana kartelové dohody vymáhala po tržně silnější náhradu škody, která jí byla způsobena, když byla „vtažena“ do této kartelové dohody (podle poškozené strany tato neměla vzhledem k situaci na trhu možnost smlouvu neuzavřít a jakkoliv ovlivnit její obsah). Vzhledem k tomu, že podniky účastníci se dohod omezujících hospodářskou soutěž podléhají relativně silné společenské defamacii, je představitelné, že by ten samý subjekt, který vymáhá náhradu škody, mohl vymáhat i přiměřené zadostiučinění právě ve vztahu ke ztracené *goodwill*.

Nalézt příklad skutkového děje, na základě kterého by mohl přiměřené zadostiučinění vymáhat podnik nezúčastněný na dohodě omezující hospodářskou soutěž (3. osoba) je složitější. Dalo by se uvažovat o případu, kdy je poškozen *goodwill* podniku tím, že byl jako odběratel kartelu nucen prodávat své produkty draž, což za určitých okolností mohlo snížit jeho *goodwill* (pokud si například tento podnik zakládal své jméno na nadstandardně levných produktech). Dalším příkladem je poškození *goodwill* oběti kolektivního bojkotu, kterému kartel neumožní vstup na určitý trh, ke kterému se tento podnik například zavázal svým zákazníkům.

To byly možné příklady nemajetkové újmy ve formě poškození (nebo snížení) *goodwill*. Nicméně, co se týče nemajetkové újmy způsobené spotřebitelům, autora této práce nenapadl žádný, který by byl alespoň teoreticky reálný.

Právní úprava soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU formou přiměřeného zadostiučinění je problematická svou neúplností. Z judikatury SDEU i dokumentů Komise lze dovodit, že je takovýto způsob prosazování možný a že aktivně legitimovaný k němu je v podstatě každý. Zde by se autor této práce ale striktně přiklonil k aplikaci úpravy, která v právu EU platí jen pro náhradu škody – z logiky věci musí

²⁸⁸ Ibid 276

vyplýnout, že (stejně jako náhradu škody) může přiměřené zadostiučinění vymáhat pouze ten, komu vznikla újma a tato újma je v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním stran dohody omezující hospodářskou soutěž (tedy že přiměřené zadostiučinění nemůže vymáhat „každý“, jak vyplývá z obecného pravidla v rozhodnutí *Crehan*²⁸⁹). V praxi lze předpokládat, že se žaloby na přiměřené zadostiučinění nebudou vyskytovat samostatně, ale častěji například ve spojení se žalobami na náhradu škody.

Nezbývá než použít právní názor SDEU, že při neexistenci unijní úpravy je na právních řádech členských států, aby určitý institut upravily, pokud při tom dodrží zásadu rovnocennosti a zásadu efektivity²⁹⁰.

Přitom by se právní úprava obsažená v Bílé knize²⁹¹ a návrhu směrnice²⁹² dala v mnohém použít i na přiměřené zadostiučinění. Zejména úprava zpřístupňování důkazů, účinků vnitrostátních rozhodnutí, promlčecí doby, solidární odpovědnosti a řešení sporů dohodou. Je možné předpokládat, že tyto dokumenty budou svou *soft-law* silou formovat i tento institut soukromoprávního prosazování soutěžního práva například prostřednictvím budoucí judikatury SDEU.

6.4. Nárok na určení neplatnosti dohody omezující hospodářskou soutěž podle článku 101 odstavce 2 SFEU

Systematicky se jedná o soukromoprávní důsledek neplatnosti dohod omezujících hospodářskou soutěž.

²⁸⁹ Ibid 276, para 24

²⁹⁰ Srov. kapitulu 5.1.2. této práce.

²⁹¹ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění

²⁹² Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

Právo uplatnit neplatnost v rámci soukromoprávního prosazování potvrdil ESD ve svém rozhodnutí *Manfredi*²⁹³:

„[...] článek 81 ES musí být vykládán v tom smyslu, že každá osoba je oprávněna uplatňovat neplatnost kartelové dohody nebo jednání zakázaných tímto článkem [...].“²⁹⁴

Jako jeden ze základních projevů práva uplatnit neplatnost chápe autor této práce nárok na určení neplatnosti dohody omezující hospodářskou soutěž, který se zpravidla projevuje ve formě žaloby na určení neplatnosti.

Při praktickém použití bude mít žaloba na určení neplatnosti obdobné důsledky (i přes svůj odlišný základ a předmět) jako žaloba negatorní. Aby mohl vnitrostátní soud prohlásit dohodu za neplatnou na základě článku 101 odstavce 2 SFEU, musí nejdříve nutně konstatovat její zakázanost, takže v konečném důsledku bude dohoda, která je předmětem těchto žalob, v obou případech shledána zakázanou a neplatnou.

Paralelu s negatorními nároky lze nalézt i v případě aktivní žalobní legitimace, kdy i žalobu na určení neplatnosti může podat kdokoliv²⁹⁵. Rozdíl v právní úpravě poté spočívá v neuplatnění institutů vyplývajících pro negatorní nároky ze soft-law o kolektivním prosazování²⁹⁶. Podle názoru autora by jejich uplatnění v případě nároku na určení neplatnosti nemělo větší smysl, jelikož směřují zejména proti nebezpečí z prodlení, které obecně v těchto případech nehrozí.

Ačkoliv bylo v této kapitole konstatováno, že praktické uplatnění negatorního nároku a nároku na určení neplatnosti má obdobné následky, je třeba tyto instituty rozlišovat co do smyslu jejich uplatnění. Zatímco prostřednictvím negatorních žalob se osoby domáhají zejména ochrany před dalším protiprávním jednáním a sankce neplatnosti je jakýmsi vedlejším efektem této jejich snahy, v případě žalob na určení neplatnosti je primárním úmyslem subjektu domoci se této neplatnosti a vedlejším důsledkem zde jsou negatorní následky.

²⁹³ Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*

²⁹⁴ Ibid 293, para 63

²⁹⁵ Ibid 293, para 63

²⁹⁶ Srov. kapitoly 5.3. a 6.1. této práce.

V souvislosti s žalobou na určení neplatnosti je třeba připomenout, že rozhodnutí soudu bude v tomto případě pouze deklaratorní, jelikož neplatnost nastává automaticky přímo na základě SFEU a má přechodný charakter²⁹⁷.

6.5. Bezdůvodné obohacení

Jak bylo popsáno v kapitole 3.3.2., bezdůvodné obohacení v kontextu soukromoprávního prosazování soutěžního práva vzniká²⁹⁸ ze dvou důvodů, a to plněním z neplatného právního úkonu (systematicky: důsledek neplatnosti podle článku 101 odstavce 2 SFEU) a získáním majetkového prospěchu pocházejícího z nepoctivých zdrojů (důsledek zakázanosti podle odstavce 1 tamtéž).

Bezdůvodné obohacení vzniklé na základě plnění z neplatného právního úkonu se týká zejména plnění provedenými mezi stranami dohody omezující hospodářskou soutěž na jejím základě. Termín „na jejím základě“ je nutno omezit zvláštními vlastnostmi neplatnosti podle článku 101 odstavce 2 SFEU, tedy její absolutností, přechodností a oddělitelností neplatných ustanovení od zbytku dohody. Tyto vlastnosti byly podrobně rozebrány v kapitole 2.4.

Bezdůvodné obohacení v tomto případě vznikne, jestliže si strany v rozsahu neplatnosti dané dohody vzájemně plnily. Vznikne jim tak povinnost si toto plnění vzájemně vrátit. V tomto případě není příliš důležitá právní úprava na úrovni EU, jelikož půjde o spor o vydání bezdůvodného obohacení podle vnitrostátního práva, na který se nebudou vztahovat zvláštní pravidla soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.

Otázkou je ale stanovení aktivní žalobní legitimace, konkrétně stanovení, zda i 3. osoba může uplatnit u vnitrostátních soudů žalobu, aby si strany dohody omezující hospodářskou soutěž navzájem vrátily plnění naplňující znaky bezdůvodného obohacení.

²⁹⁷ Srov. kapitolu 2.4.3. této práce.

²⁹⁸ Autorovi této práce se nepodařilo identifikovat jiné důvody vzniku bezdůvodného obohacení, které by měly vztah k soukromoprávnímu prosazování soutěžního práva EU, než ty uvedené výše. Nicméně nemůže zcela vyloučit, že by se za specifických podmínek nemohly vyskytnout.

Lze tedy pojem „*uplatnit neplatnost*“²⁹⁹ chápat až takto extenzivně? Podle autora této práce nikoliv, a to zejména z důvodu, že takovýto závěr již podle něj nemá oporu v teleologickém ani jazykovém výkladu zmíněného právního názoru ESD. Zároveň má za to, že pokud by 3. osoba viděla v nevrácení vzájemného plnění závadný stav, mohla by uplatnit nárok na odstranění závadného stavu.³⁰⁰

Druhým důvodem vzniku bezdůvodného obohacení je získání majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů. Nárok z tohoto bezdůvodného obohacení mohou podle autora této práce vznášet 3. osoby, kterým vznikla majetková újma v souvislosti s existencí dohody omezující hospodářskou soutěž, která se však z určitých důvodů nebude dát vymoci prostřednictvím nároku na náhradu škody. Právní úprava na úrovni EU je však i zde (stejně jako u mnohých předešlých institutů kapitoly 6.) nedostatečná. Obdobně jako u přiměřeného zadostiučinění by i v tomto případě bylo praktické vztáhnout úpravu návrhu směrnice o žalobách na náhradu škody i na tento institut.

²⁹⁹ Ibid 293, para 63

³⁰⁰ Srov. kapitolu 6.2. této práce.

7. Zvláštní úprava náhrady škody

Věnovat zvláštní pozornost náhradě škody je nutné ze dvou důvodů. Zaprvé se jedná o jeden z nejpodstatnějších institutů soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. To by se však dalo tvrdit například i o negatorním nároku. Nicméně, existuje i druhý důvod, který s tím prvním bezprostředně souvisí. Podle všeho si zásadnost tohoto institutu pro prosazování soutěžního práva uvědomují i orgány EU. Komise svou legislativní snahu (alespoň prozatím) projevila pouze zde. A na náhradu škody se vztahuje i podstatně více právních názorů SDEU, což zase značí znatelně vyšší frekvencovanost uplatňování tohoto nároku u vnitrostátních soudů než v případě ostatních hmotněprávních institutů popsanych v kapitole 6. Druhým důvodem je tedy podstatně rozsáhlejší právní úprava náhrady škody.

Při čtení této kapitoly je třeba mít na paměti, že se jedná o úpravu zvláštní vůči té prezentované v kapitole 5. Pro komplexní přehled o náhradě škody a jejím postavení v rámci soukromoprávního prosazování je tedy třeba poznatky obsažené zde zkombinovat s těmi prezentovanými dříve.

Cílem této kapitoly je poskytnout komplexní popis institutu náhrady škody v rámci soukromoprávního prosazování soutěžního práva s výjimkou vývoje právní úpravy tvořené Komisí, která je ze systematických důvodů obsažena v kapitole 4.5.2.

7.1. Právní úprava vyplývající z judikatury SDEU

V této kapitole bude popsána úprava náhrady škody, kterou ve své judikatuře vytvořil SDEU (ESD) nad rámec té popsané v kapitole 5.1. Níže uvedené právní názory

vycházejí nejen z rozhodnutí *Crehan*³⁰¹ a *Manfredi*³⁰², ale také novějších: *Pfleiderer*³⁰³, *OTIS*³⁰⁴ a *Donau Chemie*³⁰⁵.

7.1.1. Aktivní žalobní legitimace

Právní názor upravující obecnou aktivní žalobní legitimaci prezentovaný v rozhodnutí *Crehan*³⁰⁶ tamtéž ESD vztáhnul konkrétně na náhradu škody:

*„Plná účinnost článku 85 Smlouvy a zvláště užitečný účinek zákazu stanoveného v jeho odstavci 1 by byly zpochybněny, nemohl-li by se každý domáhat náhrady škody, jež mu měla být způsobena smlouvou nebo jednáním, které jsou způsobilé omezovat nebo narušovat působení hospodářské soutěže.“*³⁰⁷

*„[...] nemůže být a priori vyloučeno, aby [žaloba na náhradu škody] byla podána stranou smlouvy, jež může být shledána v rozporu s pravidly hospodářské soutěže.“*³⁰⁸

V rozhodnutí *Manfredi* poté ESD specifikoval aktivní žalobní legitimaci ve vztahu k naplnění podmínek vzniku škody:

*„[...] článek 81 ES musí být vykládán v tom smyslu, že každá osoba je oprávněna [...], pokud existuje příčinná souvislost³⁰⁹ mezi [dohodou omezující hospodářskou soutěž] a utrpěnou újmou, požadovat náhradu této škody.“*³¹⁰

³⁰¹ Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*

³⁰² Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*

³⁰³ Rozsudek SDEU C-360/09, *Pfleiderer AG v Bundeskartellamt*

³⁰⁴ Rozsudek SDEU C-199/11, *Europese Gemeenschap v Otis NV and others*

³⁰⁵ Rozsudek SDEU C-536/11, *Bundeswettbewerbshörde v Donau Chemie AG and others*

³⁰⁶ Srov. kapitulu 5.1.1. této práce a *Ibid* 301, para 24

³⁰⁷ *Ibid* 301, para 26

³⁰⁸ *Ibid* 301, para 28

³⁰⁹ Právní úpravu příčinné souvislosti přitom ESD ponechal na vnitrostátním právu. Srov. kapitulu 5.1.2. této práce.

³¹⁰ *Ibid* 302, para 63

Nakonec pak v novějším rozhodnutí *OTIS*³¹¹ SDEU určil, že i Komise – zastupující Evropskou unii, její instituce nebo orgány – může v civilním soudním řízení u soudů členských států žalovat strany dohod omezujících hospodářskou soutěž o náhradu škody:

„1. Právo Evropské unie musí být vykládáno tak, že [...] neznemožňuje Evropské komisi, aby zastupovala Evropskou unii před národním soudem v soukromoprávním řízení o náhradu škody utrpěnou Evropskou unií [z dohody omezující hospodářskou soutěž], která mohla ovlivnit určité veřejnoprávní smlouvy uzavřené různými institucemi a orgány Evropské unie [...].

2. Článek 47 Listiny základních práv Evropské unie neznemožňuje Evropské komisi, aby jménem Evropské unie u národního soudu podala žalobu na náhradu škody, kterou Evropská unie utrpěla dohodou nebo jednáním, které bylo rozhodnutím Komise shledáno porušujícím článek 81 SES nebo 101 SFEU.“³¹²

Pro shrnutí: SDEU (ESD) stanovil, že každý se může domáhat náhrady jemu vzniklé škody, pokud zde existuje kauzální nexus mezi touto škodou a dohodou omezující hospodářskou soutěž. Dále z těchto rozhodnutí v oblasti práva na náhradu škody vyplývá, že nelze a priori vyloučit, aby se tohoto práva ze stejného titulu (škoda způsobená v důsledku zakázané dohody omezující hospodářskou soutěž) domáhaly i samotné strany předmětných dohod vůči sobě. Zároveň, co se týká žaloby na náhradu škody, přiznává SDEU aktivní žalobní legitimaci i Komisi.

7.1.2. Přístup k důkazům

V této oblasti přijal SDEU v nedávné době dvě rozhodnutí. Bohužel, neupravuje v nich instituty přístupu k důkazním materiálům natolik komplexně, jak tomu činí v případech aktivní žalobní legitimace.

V Rozsudku *Pfleiderer*³¹³ se SDEU zabýval přístupem k dokumentům, které jsou součástí programu *leniency*:

³¹¹ Ibid 304

³¹² Ibid 304, výroky 1 a 2

³¹³ Ibid 303

„Ustanovení práva Evropské unie týkající se kartelů [...] musí být vyložena způsobem, který neznemožňuje osobě, která byla nepříznivě ovlivněna porušením soutěžního práva Evropské unie a která se domáhá náhrady škody, aby získala přístup k dokumentům týkajícím se procedury leniency, které se účastní i pachatel tohoto porušení. Je nicméně na soudech členských států, aby na základě vnitrostátního práva určily podmínky, při zvážení zájmů chráněných právem Evropské unie, za kterých bude tento přístup povolen či zamítnut.“³¹⁴

Toto rozhodnutí se stalo pomyslným trnem v patě Komise, která ho (podle autora této práce oprávněně) chápala jako potencionální ohrožení fungování programu *leniency*, jenž je jedním z nedůležitějších nástrojů veřejnoprávního prosazování soutěžního práva EU. Proto v této věci ve svém návrhu směrnice³¹⁵ přijala kategoricky odlišný postoj³¹⁶.

Rozhodnutí *Donau Chemie*³¹⁷ se týkalo rozhodování o zpřístupnění důkazů (které jsou součástí spisu národních soutěžních úřadů o probíhajícím řízení o porušení článku 101 SFEU) třetím osobám:

„Právo Evropské unie (zejména pak princip efektivity) znemožňuje, aby bylo ustanovení národního práva, podle kterého je přístup k dokumentům spisu národního řízení týkajícího se aplikace článku 101 SFEU (včetně přístupu k dokumentům programu leniency) třetími stranami, které nejsou účastníky těchto řízení, pro účely podat žalobu na náhradu škody proti stranám [předmětné dohody omezující hospodářskou soutěž], založeno pouze na souhlasu účastníků tohoto řízení, bez ponechání jakékoliv možnosti národním soudům, aby posoudily zájmy věci se týkající.“³¹⁸

Ačkoliv se nejedná o úplnou úpravu, lze pomocí jisté dávky zobecnění popsat přístup, který SDEU zastává. V právu EU podle něj neexistuje omezení, které by samo o sobě znemožňovalo přístup k určité skupině dokumentů (důkazů), a to včetně dokumentů

³¹⁴ Ibid 303, para 32

³¹⁵ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

³¹⁶ Srov. kapitolu 7.2.4. této práce.

³¹⁷ Ibid 305

³¹⁸ Ibid 305, para 49

programu *leniency*. Respektuje ale vnitrostátní úpravu a ponechává jí v tomto ohledu za určitých podmínek³¹⁹ volnost.

Jednou z těchto podmínek je, že o přístupu žalujícího k důkazům ze spisu řízení u soutěží autority může rozhodnout podle své úvahy národní soud a že tedy tento přístup nesmí být možný pouze na základě vůle stran dohody omezující hospodářskou soutěž, ze které se žalující domáhá náhrady vzniklé škody.

7.1.3. Určení rozsahu škody

V rozhodnutí *Manfredi* ESD určil rozsah náhrady škody, kterou je nutné uhradit poškozeným:

„Krom toho ze zásady efektivity a z práva každé osoby požadovat náhradu škody způsobené smlouvou nebo jednáním, které mohou omezit nebo narušit hospodářskou soutěž, vyplývá, že osoby, které utrpěly újmu, musí mít možnost požadovat náhradu nejen skutečné škody (damnum emergens), ale i ušlého zisku (lucrum cessans³²⁰), jakož i zaplacení úroků³²¹.“³²²

ESD navázal na dva své dřívější rozsudky, ve kterých judikoval, že ušlý zisk a úroky jsou nedílnou součástí náhrady škody.

Při srovnání tohoto právního názoru s tím prezentovaným v kapitole 5.1.2. této práce pod písmenem e) výčtu tam obsaženého dochází ke zdánlivému rozporu. Na jedné straně ponechává ESD určení rozsahu škody výslovně na úpravě vnitrostátního práva (za splnění zásad rovnocennosti a efektivity), na straně druhé sám poskytuje do značné míry exaktní pravidla pro její určení. Oba tyto právní názory navíc pochází ze stejného rozhodnutí (*Manfredi*), takže nemůže jít ani o názorový vývoj na straně ESD. Podle autora

³¹⁹ Srov. princip rovnoprávnosti a efektivity v kapitole 5.1.2. této práce.

³²⁰ Rozsudek ESD C-397/98 a C-410/98, *Metallgesellschaft Ltd and others v Commissioners of Inland Revenue and HM Attorney General*, para 91 a Rozsudek ESD C-46/93 a C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA v Federal Republic of Germany and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and Others*, para 89-90

³²¹ Rozsudek ESD C-271/91, *M. Helen Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*, para 31

³²² *Ibid* 302, para 95

této práce zde ESD „předběhl dobu“, když sám vyložil, co zásada efektivit v tomto případě znamená. Tuto úvahu by však měli primárně provést zákonodárci členských států a až ex post v případném řízení před ním ji SDEU (ESD) zhodnotit.

7.2. Návrh směrnice o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody³²³

Dne 11. června 2013 Komise na svých internetových stránkách³²⁴ zveřejnila *Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže*³²⁵. Navázala tak na Zelenou³²⁶ a Bílou knihu³²⁷, které poskytly základ pro tento návrh právní úpravy³²⁸.

Návrh se vztahuje pouze na institut náhrady škody a bere za svůj právní názor, že přímý účinek článků 101 a 102 SFEU má za následek vznik práv a povinností jednotlivců, které mohou prosazovat u soudů členských států podle článku 6 nařízení 1/2003³²⁹. To dále spojuje s rozsudky ESD *Crehan*³³⁰ a *Manfredi*³³¹ a konstatováním, že tuto náhradu škodu nemůže přiznat Komise (z důvodu svého veřejnoprávního postavení), ale právě soudy členských států. Poukazuje také na existenci *enforcement gap*³³² a nutnosti jeho zaplnění.

³²³ Ibid 315

³²⁴ eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0404:FIN:CS:PDF [cit. 2013-09-01]

³²⁵ Ibid 315

³²⁶ Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672 v konečném znění

³²⁷ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění

³²⁸ Srov. kapitolu 4.5.2. této práce.

³²⁹ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

³³⁰ Ibid 301

³³¹ Ibid 302

³³² Srov. kapitolu 4.3.2. této práce.

„Dodržování pravidel hospodářské soutěže EU je tudíž zajištěno důsledným veřejnoprávním prosazováním těchto pravidel ze strany Komise a vnitrostátních orgánů pro hospodářskou soutěž ve spojení se soukromoprávním prosazováním vnitrostátními soudy.“³³³

Je vhodné připomenut, že (na rozdíl od Bílé knihy) návrh směrnice neobsahuje žádnou úpravu kolektivního soukromoprávního prosazování soutěžního práva. Podle svých slov se Komise rozhodla k horizontálnímu přístupu v této otázce, kdy institut kolektivního prosazování (kolektivních žalob) upraví jinou normou, která bude mít širší působnost než jen v oblasti soutěžního práva³³⁴.

7.2.1. Cíle návrhu směrnice

Cíl, který návrh směrnice sleduje, je definován v její důvodové zprávě:

„Tento návrh má zajistit účinné prosazování pravidel hospodářské soutěže EU, a to

- a) optimalizací vzájemného vztahu mezi veřejnoprávním a soukromoprávním prosazováním právních předpisů v oblasti hospodářské soutěže a*
- b) zajištěním toho, aby mohly osoby, které byly poškozeny porušením pravidel hospodářské soutěže EU, získat plnou náhradu za škodu, která jim byla způsobena.“³³⁵*

Ještě v Bílé knize se však cíl obdobný tomu pod bodem a) nevyskytoval. Jeho potřeba se ukázala až po rozsudku *Pfleiderer*³³⁶, kde SDEU judikoval, že je na právním řádu každého státu, aby určil pravidla, za kterých se poskytnou žalujícímu o náhradu škody dokumenty získané z programu *leniency*³³⁷. Tento verdikt byl pro Komisi neúnosný, protože zveřejňování dokumentů z tohoto programu by značně snížilo účinnost institutu shovívavosti (a analogicky i institutu narovnání). Z toho samého důvodu vyzval

³³³ Ibid 315, strana 2 (důvodová zpráva)

³³⁴ Srov. kapitulu 5.3. této práce.

³³⁵ Ibid 315, strany 3-5 (důvodová zpráva)

³³⁶ Ibid 303

³³⁷ Srov. kapitulu 7.1.2. této práce.

Komisi i Evropský parlament, aby zajistila, že soukromoprávní prosazování soutěžního práva neohrozí činnost těchto programů³³⁸.

Z výše uvedených důvodů Komise cíl návrhu oproti Bílé knize rozšířila právě o úpravu vztahu mezi soukromoprávním a veřejnoprávním prosazováním soutěžního práva (a to zejména právě ve vztahu k programům shovívavosti a narovnání).

Naopak, druhý cíl spočívající v zajištění plné náhrady vzniklé škody byl integrální součástí již Bílé knihy (Zelená kniha měla své cíle nastaveny jinak³³⁹). Podle Komise dosažení tohoto druhého cíle povede nejen k zaplnění enforcement gapu, ale také k rovnějším podmínkám na vnitřním trhu (jak pro podniky, tak pro spotřebitele) a omezení porušování článků 101 a 102 SFEU.³⁴⁰

7.2.2. Působnost směrnice

Co se týče věcné působnosti, upravuje směrnice určitá pravidla právních řádů členských států týkajících se žalob na náhradu škody v případě porušení právních předpisů členských států a EU v oblasti hospodářské soutěže. Pojem „určitá pravidla“ je následně blíže specifikován jednotlivými kapitolami a články; jejich výčet a popis obsahují následující podkapitoly.

Dále obsahuje pravidla pro koordinaci veřejnoprávního a soukromoprávního prosazování soutěžního práva.

„Navrhovaná směrnice se proto vztahuje na žaloby o náhradu škody způsobené „porušením právních předpisů EU nebo vnitrostátních právních předpisů v oblasti hospodářské soutěže“ [...], přičemž „vnitrostátní právní předpisy v oblasti hospodářské

³³⁸ Srov. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 2. února 2012 ve věci „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“ (2011/2089(INI)), Úř. věst. 2013 C 239 E/05 a Usnesení Evropského parlamentu ze dne 2. února 2012 o výroční zprávě o politice hospodářské soutěže EU (2011/2094(INI)), Úř. věst. 2013 C 239 E/15

³³⁹ Srov. kapitoly 4.3.2. a 4.5.2.B. této práce.

³⁴⁰ Srov. Ibid 315, strany 3-5 (důvodová zpráva)

soutěže“ jsou vymezeny úžeji, aby se vztahovaly pouze na případy, kdy se používají souběžně s právními předpisy EU v oblasti hospodářské soutěže.³⁴¹

7.2.3. Aktivní žalobní legitimace

Aktivní žalobní legitimaci návrh směrnice vymezuje široce. Vztahuje se na každou osobu, které vznikla škoda v souvislosti s věcnou působností tohoto návrhu. V bodu (3) preambule je upřesněno, že touto osobou může být například i orgán veřejné moci, a v bodu (11) je řečeno, že aktivní žalobní legitimace existuje bez ohledu na existenci přímého smluvního vztahu s protiprávně jednajícím podnikem a bez ohledu na skutečnost, zda protiprávní jednání předtím zjistil orgán pro hospodářskou soutěž.

Při srovnání této úpravy s úpravou vyplývající z rozhodnutí SDEU³⁴² je patrné, že se navzájem nevylučují a návrh směrnice plně respektuje starší interpretaci SDEU (ESD).

7.2.4. Přístup k důkazům

Bezpochyby stěžejní a nejpodrobněji upravená část návrhu směrnice. V této oblasti se nachází nejzávažnější překážka pro účinné uplatnění nároku na náhradu škody, a to důkazní asymetrie. K potřebným důkazům³⁴³ zpravidla nemá přístup žalující strana, protože o nich buďto není (a nemůže být) dostatečně informovaná nebo jsou v majetku žalovaných nebo třetích osob. Návrh směrnice vychází z úpravy, který byl již v minulosti přijat pro oblast práv duševního vlastnictví³⁴⁴.

V návrhu Komise musela vyvážit několik protichůdných hodnot. Předně je to eminentní zájem na stanovení co nejlepších podmínek pro žaloby na náhradu škodu, který se však střetává se zájmem na zachování účinného veřejnoprávního prosazování a zájmem na ochranu důvěrných informací.

³⁴¹ Ibid 315, strany 13-14 (důvodová zpráva)

³⁴² Srov. kapitolu 7.1.1. této práce.

³⁴³ Důkazem návrh směrnice rozumí veškeré druhy důkazů, které připouští vnitrostátní právo.

³⁴⁴ Srov. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví, Úř. věst. L 157, 30. 4. 2004, s. 45.

Návrh směrnice stanovuje obecné pravidlo pro zpřístupňování důkazů a následně ho upřesňuje a činí z něj výjimky. Obecně, pokud žalobce „předloží obvykle dostupné skutečnosti a důkazy věrohodně prokazující, že existují důvody pro podezření, že mu (či osobám, které zastupuje) byla způsobena škoda porušením právních předpisů v oblasti hospodářské soutěže ze strany žalovaného, mohou vnitrostátní soudy žalované straně nebo třetí osobě nařídit, aby zpřístupnily důkazy, a to bez ohledu na skutečnost, zda jsou tyto důkazy obsaženy rovněž ve spisu orgánu pro hospodářskou soutěž [...]“.³⁴⁵ Za stejných podmínek má tato práva i žalovaný ve vztahu k třetím osobám.

Jelikož se ale bude v těchto případech jednat často o citlivé dokumenty, které by mohly být zneužity vůči žalovanému, jsou stanovené další podmínky poskytnutí takových důkazů. Zaprvé musí žalující dokázat, že důkazy, které požaduje, jsou důležité k prokázání jeho nároku. Zadruhé musí kategorie důkazů, které požaduje, vymezit co nejúžeji, jak mu to obvykle dostupné informace umožňují. Soud má dále právo omezit poskytnuté důkazy na takový rozsah, který uzná za přiměřený³⁴⁶. Dále musí být chráněny důvěrné informace obsažené ve zpřístupňovaných důkazech, ale způsobem, který neznemožňuje jejich použití v řízení.³⁴⁷

Nikdy a v žádném případě však nelze zpřístupnit prohlášení podniku v rámci programu *leniency* a návrhy na narovnání. Informace vypracované výslovně pro řízení orgánu pro hospodářskou soutěž a informace, které vyhotovil v tomto řízení orgán sám, je možné zpřístupnit až po skončení daného řízení³⁴⁸. Tato omezení z velké části naplňují první cíl návrhu směrnice³⁴⁹ a znamenají znatelný posun od Bílé knihy a již zmiňovaného rozhodnutí SDEU *Pfleiderer*³⁵⁰. V Bílé knize toto omezení zcela chybělo.

³⁴⁵ Ibid 315, článek 5 odstavec 1

³⁴⁶ A to na základě úvahy sestávající se z pravděpodobnosti oprávněnosti žalobcova nároku, rozsahu a nákladů na zpřístupnění předmětných důkazů (zvláště vůči 3. osobám), zda tyto důkazy obsahují důvěrné informace (zvláště o 3. osobách) a zda je zachována dostatečná míra vymezení důkazů i v případě, že o předmětné protiprávní jednání bylo již předmětem šetření soutěžního orgánu.

³⁴⁷ Srov. Ibid 315, článek 5; tato práce pro zachování přehlednosti nepopisuje všechna upřesnění výše uvedené obecné normy o zpřístupnění důkazů. Pro kompletní znění autor odkazuje na znění předmětného návrhu směrnice.

³⁴⁸ Nařízení zpřístupnění ostatních dokumentů ve spisu než těch uvedených v první a druhé větě tohoto odstavce je možné v rámci řízení o náhradě škody kdykoliv.

³⁴⁹ Srov. kapitolu 7.2.1. této práce.

³⁵⁰ Ibid 303

Omezení se týkají rovněž přípustnosti důkazů, které byly získány výhradně prostřednictvím přístupu ke spisu orgánu pro hospodářskou soutěž (při výkonu obhajovacích práv v řízení u tohoto orgánu). Úprava je obdobná přechozímu odstavci, zcela nepřipustné tedy jsou takto získaná prohlášení podniků v rámci programu shovívavosti a návrhy na narovnání, důkazy uvedené v druhé větě předchozího odstavce jsou přípustné až po skončení řízení. Pro zamezení obchodování s těmito důkazy je může uplatnit pouze osoba, která je ze spisu přímo získala, nebo osoba, na kterou její nárok přešel.

Výše zmíněná pravidla jsou sice striktní, nicméně by byla neúčinná bez možnosti stanovit sankci při jejich porušení. Proto návrh směrnice přiznává vnitrostátním soudům pravomoc stanovit v určitých případech sankce stranám sporu, 3. osobám i jejich zástupcům. Tyto sankce návrh exaktně nevymezuje, ale stanovuje, že musí být dostatečně účinné, přiměřené a odrazující a že mezi ně musí patřit možnost vyvodit v řízení na základě chování účastníka pro něj negativní závěry. Mezi tyto závěry může patřit nevyvratitelná domněnka, že určitá skutečnost byla prokázána, úplné nebo částečné zamítnutí nároku na náhradu škody a možnost nařízení úhrady výdajů.

Sankce může soud uložit v případech, kdy osoba nesplní (odmítne splnit) příkaz soudu týkající se zpřístupnění důkazu nebo ochrany důvěrných informací, zneužije práva na zpřístupnění důkazů nebo důkazy a informace jimi získané nebo *mal fides*³⁵¹ zničí důkazy.

7.2.5. Účinky vnitrostátních rozhodnutí

Podle nařízení 1/2003³⁵² jsou rozhodnutí Komise v soutěžně právních věcech pro vnitrostátní soudy závazná³⁵³. Obdobné pravidlo pro rozhodnutí vnitrostátních orgánů pro

³⁵¹ Tím se rozumí, že v okamžiku zničení: a) strana, která důkazy zničila, byla účastníkem řízení orgánu pro hospodářskou soutěž týkajícího se chování, na němž je žaloba o náhradu škody založena, nebo b) strana, která důkazy zničila, věděla nebo měla přiměřeně vědět, že u vnitrostátního soudu byla podána žaloba o náhradu škody a že důkazy byly důležité pro doložení nároku na náhradu škody nebo pro obhajobu proti této žalobě; nebo c) strana, která důkazy zničila, věděla, že důkazy jsou důležité pro probíhající nebo budoucí řízení o náhradě škody, která sama zahájila nebo která byla zahájena proti ní. Srov. článek 8 odstavec 1 písmeno b) návrhu směrnice.

³⁵² Ibid 328, článek 16 odstavec 1

³⁵³ Srov. kapitulu 5.2. této práce.

hospodářskou soutěž v právu EU neexistuje. Komise je toho názoru, že pro tento stav není důvod a závaznost rozhodnutí orgánů pro hospodářskou soutěž pro soudy v řízení o stejných protiprávních jednáních by měla znatelný pozitivní vliv na efektivitu a hospodárnost soudních řízení jakož i na právní jistotu. Proto do návrhu směrnice zakomponovala ustanovení, které určuje, že pokud vnitrostátní soudy vedou soudní řízení o věci, ve které již pravomocně rozhodl orgán na ochranu hospodářské soutěže nebo odvolací soud při přezkoumání rozhodnutí tohoto orgánu, nemohou rozhodnout v rozporu s konstatováním protiprávního jednání.

To je zajímavá formulace, protože nutí soudy, aby v případě, kdy orgán pro hospodářskou soutěž rozhodne, že zde protiprávní jednání bylo, rozhodly v souladu s tímto orgánem. Zároveň ale, i pokud tento orgán dojde k závěru, že se o protiprávní jednání nejednalo, mohou soudy rozhodující o náhradě škody rozhodnout v prospěch žalujícího. Pro ujištění bylo toto ustanovení prozkoumáno i v anglické jazykové verzi, která uvádí „[...] *those courts cannot take decisions running counter to such finding of an infringement.*“³⁵⁴ I tato jazyková verze ustanovení vede při interpretaci ke shodnému závěru.

Tato úprava je zvláštní v tom smyslu, že zavádí dva různé režimy. V případě, že rozhodne Komise, že k porušení soutěžních předpisů nedošlo, nemůže se od tohoto rozhodnutí vnitrostátní soud odchýlit³⁵⁵ a bude nucen zamítnout žalobu na náhradu škody (chybělo by porušení právní povinnosti žalovaným – jeden z nutných předpokladů vzniku práva na náhradu škody). Nicméně, v případě stejného rozhodnutí vnitrostátního orgánu pro hospodářskou soutěž může soud i přes jeho negativní rozhodnutí dojít k názoru, že k protiprávnímu jednání došlo a náhradu škody přiznat.

7.2.6. Promlčení nároku na náhradu škody

Délka, počátek a pravidla běhu promlčecích lhůt hrají významnou roli v otázce žalob na náhradu škody. Za určitých podmínek by mohly fakticky vyloučit možnost

³⁵⁴ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union, COM(2013) 404 final, článek 9

³⁵⁵ Ibid 328, článek 16 odstavec 1

žalovat, a proto je Komise ve svém návrhu podrobně a pro žalobce relativně velkoryse upravuje.

Délka promlčecí doby je stanovena na minimálně 5 let od okamžiku, kdy se poškozený dozví nebo přiměřeně mohl dozvědět o (kumulativně) o a) chování představujícím protiprávní jednání, b) jeho hodnocení jako protiprávním, c) že mu jím byla způsobena škoda a d) totožnosti osoby, která mu tuto škodu způsobila. Zároveň ale nezačne běžet přede dnem, kdy skončí předmětné trvající nebo opakující se protiprávní jednání.

Pokud během promlčecí doby nároku na náhradu škody orgán pro hospodářskou soutěž zahájí řízení (nebo přijme jiné opatření za účelem šetření) ve věci předmětného protiprávního jednání, promlčecí doba se staví³⁵⁶, a to na dobu (nejméně) do uplynutí jednoho roku od právní moci rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž (nebo jiného skončení daného řízení). Kdyby tudíž vyplynuly informace podstatné pro uplatnění nároku na náhradu škody z řízení tohoto orgánu, zbyde poškozeným ještě minimálně rok (bez ohledu na dobu, která zbývala do promlčení před zahájením řízení orgánem; pokud je zbývající promlčecí doba delší než jeden rok, uplatní se v plné délce) na zpracování a uplatnění žalob na náhradu škody.

Podle autora této práce takto upravené promlčení umožňuje účinnou žalobu na náhradu škody za všech myslitelných situací, nicméně díky tomu upozaduje právní jistotu, na jejíž ochranu byl institut promlčení vytvořen. Zejména pro právní nástupce protiprávně jednajících podniků bude takto nastavená promlčecí doba velmi nepříjemná.

7.2.7. Společná a nerozdílná odpovědnost

V zájmu snazšího a rychlejšího vydobytí prisouzené náhrady škody návrh směrnice zavádí v případě, že škodu způsobilo více podniků (což je pro dohody omezující hospodářskou soutěž typické), mezi nimi solidární odpovědnost³⁵⁷.

³⁵⁶ Česká jazyková verze návrhu směrnice nevhodně používá termín „přerušuje“ (srov. Ibid 315, strana 38), který má v české právní kultuře jiný význam. Nicméně ze smyslu zbytku tohoto ustanovení a stejně tak i z důvodové zprávy vyplývá, že zákonodárce tímto termínem myslel „staví“.

³⁵⁷ Poškozený může žádat náhradu škody v plné výši po kterémkoliv z nich, ti se poté mezi sebou vyrovnají.

Problémy nastávají v případech podniků, které se zúčastnily programu *leniency*, a byla jim na jeho základě prominuta pokuta. Ty jsou v případě žalob na náhradu škody vůči ostatním dohody omezující hospodářskou soutěž se účastnícím podnikům v nevýhodě, jelikož z povahy věci vyplývá, že rozhodnutí orgánu pro hospodářskou soutěž v jejich případě nabyde právní moci nejdříve (nebudou se odvolávat), a proto by se na základě solidární odpovědnosti fakticky staly prvními podniky, které by byly o náhradu škody žalovány. Proto, aby nebyl program *leniency* znevýhodněn, podniky na něm zúčastněné odpovídají za škodu pouze svým přímým a nepřímým odběratelům a dodavatelům. Tyto podniky jsou tedy z režimu solidární odpovědnosti vyňaty, a to až do okamžiku, kdy poškozený prokáže, že není možné získat plné odškodnění od zbylých podniků – v tomto případě je poté solidárně odpovědný i podnik zúčastněný na programu *leniency*.

Po nahrazení vzniklé škody se jednotlivé podniky mezi sebou vyrovnají na základě jejich relativní odpovědnosti za vzniklou škodu³⁵⁸. Podnik zúčastněný na programu shovívavosti je znovu povinen ostatním přispět pouze do výše škody, za kterou je odpovědný svým přímým a nepřímým odběratelům a dodavatelům. Škoda způsobená jiným osobám, než jsou přímí a nepřímí odběratelé a dodavatelé členů kartelu, se po jejím uhrazení mezi podniky vždy rozděluje na základě jejich relativní odpovědnosti za tuto škodu.

7.2.8. Přenesení navýšených (snížených) cen

Přenesení navýšených (nebo snížených) cen je faktický proces, kdy přímý odběratel (přenesení navýšených cen) nebo dodavatel (přenesení snížených cen) účastníka (strany) dohody omezující hospodářskou soutěž přenesou škodu jemu touto dohodou způsobenou úplně nebo částečně na další články dodavatelského řetězce. V této oblasti se dále vyskytují pojmy přímý a nepřímý odběratel a dodavatel. Přímý je ten subjekt, který byl s podnikem v přímém kontaktu, odebíral od něj nebo mu dodával.

³⁵⁸ Definice „relativní odpovědnosti“ je ponechána na právu členských států.

Nepřímý je potom ten, na kterého se škoda prostřednictvím přenesení navýšených nebo snížených cen přenesla.

K přenesení navýšených a snížených cen existuje několik přístupů, které jsou kombinací dvou proměnných: 1) komu je přiznán nárok na náhradu škody (přímí/nepřímí dodavatelé/odběratelé) a 2) zda je umožněna obhajoba přenesením navýšených/snížených cen. Buďto se tedy nárok na náhradu škody přiznává pouze přímým odběratelům/dodavatelům, což vede k plné náhradě škody, často ale subjektům, kterým nevznikla (v případě, že zároveň není uznáno přenesení cen), nebo dojde k náhradě škody pouze částečně nebo vůbec (pokud byla prokazatelně škoda přenesena na nepřímé odběratele/dodavatele). Nebo je nárok na náhradu škody přiznán zároveň jak přímým, tak nepřímým odběratelům/dodavatelům, což může vést k jednoduššímu vymáhání náhrady škody, ale také k několikanásobnému hrazení náhrady jedné škody ze strany žalovaného (pokud není umožněna obhajoba přenesení navýšených nebo snížených cen; nárok na náhradu škody mohou uplatňovat všechny články dodavatelského řetězce zároveň, i když reálně vznikla jenom jednou). Posledním přístupem je nahrazení škody jak přímým tak nepřímým odběratelům a dodavatelům spolu s umožněním obhajoby přenesení navýšených nebo snížených cen. Tento přístup – i přes složitost zkoumání, na které osoby se škoda přenesla, a tím i složitost důkazní – byl Komisí adaptován do návrhu směrnice s několika dalšími pravidly.

Základním prvkem návrhu směrnice je výše zmíněná obhajoba přenesení navýšených nebo snížených cen, kdy žalovaný musí prokázat, že žalujícímu škoda nevznikla nebo ne v plném rozsahu, jelikož jí úplně nebo částečně převedl na další články dodavatelského řetězce³⁵⁹. Nicméně jestliže byla škoda přenesena na takové nepřímé odběratele nebo dodavatele, kterým právní řád členského státu nedovoluje podat žalobu na náhradu škody³⁶⁰, není tato obhajoba možná.

Skutečnost, že na nepřímého odběratele nebo dodavatele byla přenesena škoda a

³⁵⁹ Úvahou lze dojít k závěru, že i při plném přenesení cen podnikem, který ji přenesl, škoda vznikne. Jestliže ceny převedl jejich zvýšením (snížením), podle zákonitostí trhu to nutně znamená, že prodal (koupil) méně, z čehož mu vznikne škoda ve formě ušlého zisku, kterou lze podle zásady poskytnutí plné náhrady v rámci žaloby na náhradu škody rovněž požadovat.

³⁶⁰ Úprava příčinné souvislosti je ponechána na právu členských států, a proto přichází v úvahu různé restriktive v oblasti definice příčinného vztahu či předvídatelnosti.

v jaké míře, musí prokázat on sám. Návrh směrnice mu však napomáhá vyvratitelnou domněnkou. V případě, že nepřímý odběratel/dodavatel prokáže, že žalovaný porušil předpisy hospodářské soutěže, toto protiprávní jednání vedlo k navýšení/snížení ceny pro jeho přímého odběratele/dodavatele a žalující si pořídil zboží nebo služby (nebo zboží nebo služby od nich odvozené nebo je obsahující), kterých se toto protiprávní jednání týkalo, má se za to, že na tohoto nepřímého odběratele/dodavatele byla navýšená/snížená cena přenesena. Žalovaný může tuto domněnku vyvrátit tak, že prokáže, že navýšená/snížená cena přenesena nebyla zcela nebo částečně.

Vzhledem ke značně složitému dokazování, jak velká část navýšení/snížení ceny byla na nepřímého odběratele/dodavatele přenesena, ji může soud odhadnout. Aby však byla nahrazena skutečně vzniklá škoda, musí při tomto odhadu soud vzít v úvahu další probíhající řízení (a případně rozsudky) o náhradě škody týkající se stejného protiprávního jednání, ale zahájená žalobci z jiných stupňů dodavatelského řetězce.

7.2.9. Vyčíslení škody

Jak již bylo uvedeno výše³⁶¹, poškozeným náleží plná náhrada jim vzniklé škody. Plnou náhradu chápe jak návrh směrnice, tak judikatura SDEU³⁶² jako součet skutečné škody, ušlého zisku a úroku z těchto částek (a to od vzniku škody do jejího nahrazení³⁶³). Je jí tedy rozdíl mezi (finančním) stavem, ve kterém se poškozený nachází, a stavem, ve kterém by byl v případě, že by k protiprávnímu jednání (uzavření a plnění dohody omezující hospodářskou soutěž) nedošlo.

Vzhledem ke skutečnosti, že v tomto případě (obdobně jako v předchozí kapitole) je vyčíslení škody – a otázka, zda vůbec nějaké škoda vznikla - často nepřiměřeně složité a někdy až hraničící s nemožným, poskytuje návrh směrnice další vyvratitelnou domněnku. Díky této domněnce se má za to, že dohoda omezující hospodářskou soutěž způsobila škodu. Protiprávně jednající podnik má možnost tuto domněnku vyvrátit prokázáním opaku.

³⁶¹ Srov. kapitolu 7.2.1. této práce.

³⁶² Srov. kapitolu 7.1.3. této práce.

³⁶³ Srov. Ibid 315, strana 24 (preambule bod 11)

Ze stejných důvodů, jako jsou ty uvedené v předchozím odstavci, návrh směrnice stanovuje, že úroveň potřebných důkazů a celkově důkazní břemeno, které poškozený nese při určování výše škody, nesmí fakticky bánit nebo nepřiměřeně ztěžovat uplatnění nároku na náhradu škody. Proto mohou soudy výši škody i odhadnout.

Pro pomoc soudům při určování nebo odhadování výše utrpěné škody Komise vypracovala *Sdělení Komise o určení výše škody v žalobách o náhradu škody při porušení článku 101 nebo 102 Smlouvy o fungování Evropské unie*³⁶⁴ a zejména pak *Praktického průvodce určení výše škody v žalobách o náhradu škody při porušení článku 101 nebo 102 Smlouvy o fungování Evropské unie*³⁶⁵, který soudům poskytuje přehled metod použitelných při stanovení výše náhrady škody a postupy jejich uplatnění.

7.2.10. Řešení sporů dohodou

Komise je nakloněna alternativním řešením sporů, a proto návrh směrnice obsahuje i několik pravidel pro případ, že se strany pokusí řešit spor o náhradu škody dohodou. Jedná se o stavení promlčecí lhůty, které by mělo nastat ze zákona a trvat po dobu, kdy se strany snaží spor vyřešit alternativní cestou. Promlčecí lhůta se staví pouze ve vztahu ke stranám, které se na řešení sporu dohodou podílely. Zároveň mají soudy pravomoc řízení po dobu tohoto jednání přerušit.

Po vyřešení sporu dohodou se snižuje nárok poškozeného o částku, kterou touto dohodou získal. Zároveň podniky, které nevyřešily předmětný spor dohodou, nemohou v rámci solidární odpovědnosti za škodu požadovat po podniku, který spor dohodou vyřešil, vyrovnání.

Soud rovněž zohlední dohodu o poskytnutí náhrady škody a výši této náhrady, když rozhoduje o vyrovnání mezi solidárně za škodu odpovědnými podniky.

³⁶⁴ Sdělení Komise o určení výše škody v žalobách o náhradu škody při porušení článku 101 nebo 102 Smlouvy o fungování Evropské unie, Úř. věst. 2013 C 167/07

³⁶⁵ Pracovní dokument útvarů Komise: Praktický průvodce určení výše škody v žalobách o náhradu škody při porušení článku 101 nebo 102 smlouvy o fungování evropské unie (prozatím ve verzi draftu a nepublikován) [cit. 2013-09-01]. Dostupné z ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_guide_cs.pdf

7.3. Náhrada škody

Institut náhrady škody je aktuálně nejpodrobněji upravenou součástí soukromoprávního prosazování soutěžního práva. Tohoto postavení dosáhl i přes to, že podrobná úprava návrhu směrnice není prozatím platná. Proto stojí za shrnutí jeho úprava účinná v současné době. Ta v nejvyšší míře vychází z neharmonizovaných právních řádů členských států. Modifikoval ji v několika svých rozhodnutích SDEU (ESD) prostřednictvím doktríny přímého účinku práva EU a zásad rovnocennosti a efektivity. Určil tak, že podle práva EU má každý, komu vznikla škoda v důsledku porušení soutěžních pravidel EU (tedy i strany zakázané dohody; omezené je toto právo jen na základě výše zmíněných zásad³⁶⁶), právo vymáhat náhradu této škody u vnitrostátního soudu. Dále stanovil, že rozsah vymáhané škody musí sestávat jak ze skutečné škody, tak ušlého zisku a úroků. Podle nařízení 1/2003³⁶⁷ leží důkazní břemeno na žalujícím. Na náhradu škody se rovněž vztahují fragmenty právní úpravy popsané v kapitole 5.2. Jako soft-law může rovněž na aplikační praxi SDEU a vnitrostátních soudů či na normotvorbu členských států působit návrh směrnice³⁶⁸, doporučení Komise o kolektivním prosazování³⁶⁹, sdělení Komise o určení škody³⁷⁰ a praktický průvodce pro určení její výše³⁷¹.

Autor této práce předpokládá, že praktické uplatnění náhrady škody v oblasti soukromoprávního prosazování soutěžního práva je natolik zřejmé, že ho na rozdíl od většiny ostatních hmotněprávních institutů popsanych v kapitole 6. této práce není třeba hledat a popisovat.

³⁶⁶ Omezené je například ve Spojeném království na základě zásady *in pari delicto* tamějšího práva. Srov. JONES, Alison a Brenda SUFRIN. *EU competition law: text, cases, and materials*. 4th ed. New York: Oxford University Press, c2011, strana 1199. ISBN 978-019-9572-731.

³⁶⁷ Ibid 328

³⁶⁸ Ibid 315

³⁶⁹ Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013, strany 60-65

³⁷⁰ Ibid 364

³⁷¹ Ibid 365

8. Některé procesněprávní důsledky

Jak vyplynulo z kapitoly 3.3.3., dělí se pro potřeby této práce procesněprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž na dva základní typy – na ty, které přímo souvisí s uplatněním určitého hmotněprávního nároku a řízení o něm a které byly popsány v souvislosti s těmito hmotněprávními instituty, a na procesněprávní důsledky, které je možné zkoumat samostatně, jelikož mají buďto povahu průřezovou (nesouvisí s jedním konkrétním nárokem, tj. možnost uplatnit předběžná opatření) nebo stojí mimo klasický průběh soukromoprávního prosazování (možnost použít *shield defence*). Právě těmito dvěma procesněprávními důsledky se bude zabývat tato kapitola. Oba tyto instituty jsou součástí soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU.

8.1. *Shield defence*

V kapitole 2.4.1. této práce byl vysvětlen význam neplatnosti jako jedné ze sankcí, která dopadá na strany dohody omezující hospodářskou soutěž (v tomto případě spíše na dohodu samotnou). Zároveň bylo naznačeno, že neplatnost může být stranami využita i v jejich prospěch, a to prostřednictvím právního nástroje s označením *shield defence* (někdy také *euro-defence*).

Pod tímto pojmem vytvořila právní nauka a praxe institut, kdy v řízení o sporu vzniklém ze smlouvy se jedna ze stran vyhýbá svým smluvním závazkům tvrzením, že tato smlouva je neplatná podle článku 101 odstavce 2 SFEU, a tudíž jsou závazky z ní vyplývající vůči straně dovolávající se neplatnosti nevynutitelné.

Teoretický základ této procesní obrany nachází ve stejném právním názoru ESD jako žaloba na určení neplatnosti:

“[...] článek 81 ES musí být vykládán v tom smyslu, že každá osoba je oprávněna uplatňovat neplatnost kartelové dohody nebo jednání zakázaných tímto článkem [...].”³⁷²

V aplikační praxi se s pokusy o tuto obranu lze setkat³⁷³. Nicméně, soudci k ní nemají příliš pozitivní přístup, jelikož přímo koliduje se základní zásadou civilního práva *pacta sunt servanda*. R. Whish situaci vzniklou touto kolizí hodnotí slovy „vypadá to, že není pochyb o tom, že soudcovská mysl nemá pochopení k obraně pomocí článku 101 odstavce 2 SFEU, kde strana, která do dané dohody svobodně vkročila, se nyní snaží z ní vycouvat na základě toho, že je neplatná podle soutěžního práva.”³⁷⁴ Zároveň konstatuje, že z tohoto důvodu nebývá často úspěšná, což ale neznamená, že by neměla využití³⁷⁵.

Vznést obdobnou obranu mají podle R. Whish možnost i jiné osoby (než strany dohody, o které se vede spor), pokud ji použijí ve sporu, který nemá základ v porušení smluvní povinnosti. Uvádí, že tato možnost se týká zejména porušení článku 102 SFEU, tedy zneužití dominantního postavení³⁷⁶, nicméně nevylučuje, že by se tento postup mohl uplatnit i v případě dohod omezujících hospodářskou soutěž³⁷⁷.³⁷⁸

8.2. Předběžná opatření

Skutečnost, že vnitrostátní soudy v řízeních na základě práva EU jsou povinny k zachování jeho plné efektivity využívat v případě potřeby předběžná opatření (a to i přes vnitrostátní úpravu, která by jim to neumožňovala, a tím zapříčinila omezení efektivity práva EU), byla prezentována již v kapitole 3.3.3. této práce. Ve vztahu

³⁷² Rozsudek ESD C-295/04 až C-298/04, *Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, para 63

³⁷³ Srov. WHISH, Richard a David BAILEY. *Competition law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, strany 321-322. ISBN 978-019-9586-554.

³⁷⁴ Ibid 373, strany 321-322

³⁷⁵ Ibid 373, strany 321-322

³⁷⁶ Uvádí příklad porušení průmyslových práv, kdy se žalovaný hájí tím, že skutečnost, že mu bylo odmítnuto udělit licenci držitelem průmyslového práva (což implikuje předechozí snahu žalovaného o její legální získání), bylo aktem zneužití dominantního postavení, a tedy žalovaný se vlastně ničeho nedopustil. Pravděpodobně netřeba dodávat, že tento argument nebývá úspěšný. Srov. Ibid 373, strany 324-325.

³⁷⁷ Podle autora této práce lze však najít byť i teoretické uplatnění tohoto postupu v případě dohod omezujících hospodářskou soutěž jen velice těžko.

³⁷⁸ Ibid 373, strany 324-325

k soukromoprávnímu prosazování soutěžního práva EU tento právní názor R. Whish doplňuje³⁷⁹ poukázáním na Stanovisko advocate general Jacobse v kauze *AOK Bundesverband*³⁸⁰, kde tento zastává názor, že princip vyplývající z rozhodnutí *Crehan*, tedy že k zachování plné efektivity soutěžního práva EU je nutné umožnit jeho soukromoprávní prosazování formou žalob na náhradu škody³⁸¹, by měl být shodně uplatněn i pro žádosti o předběžná opatření.³⁸²

Autor této práce má za to, že na základě výše zmíněných právních názorů není důvodné pochybovat o možnosti žádat vnitrostátní soud o přiznání předběžného opatření v souvislosti se soukromoprávním prosazováním soutěžního práva EU.

Předběžná opatření budou v praxi sloužit především k zamezení vzniku újmy z dalšího plnění dohod omezujících hospodářskou soutěž, které jsou předmětem žaloby, po dobu řízení. Logicky se proto bude jednat zejména o předběžná opatření negatorní povahy.

³⁷⁹ Ibid 373, strany 301-302

³⁸⁰ Stanovisko advocate general k případu ESD C-264/01, *AOK Bundesverband and Others v Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co.*

³⁸¹ Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*, para 26

³⁸² Ibid 380, para 104-105

III.

**ZÁVĚREČNÁ ČÁST, ZHODNOCENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY
SOUKROMOPRÁVNÍHO PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO
PRÁVA EU, NÁVRH PRÁVNÍ ÚPRAVY**

9. Kritické zhodnocení současného právního stavu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU

Existující právní úpravu soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU (tedy judikaturu SDEU a návrh směrnice³⁸³ Komise) hodnotí autor této práce pozitivně. Podle jeho názoru účinně řeší nerovnováhy v oblasti soukromoprávního prosazování (prezentované v úvodu ke kapitole 5. této práce) a pomůže efektivně naplnit kompenzační funkci soukromoprávního prosazování. Názory autora této práce o možném pozměnění nebo doplnění právní úpravy pro její zefektivnění jsou rozebrány v kapitole 10. této práce.

Nicméně, při popisu právní úpravy soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU, jejímž původcem je Komise, jako celku je prvním přívlastkem, který autora této práce napadl, termín „nesourodá“. Je to již více jak 12 let od rozhodnutí *Crehan*³⁸⁴ a ještě podstatně déle od okamžiku, kdy se Komise začala myšlenkou soukromoprávního prosazování zabývat³⁸⁵. Je proto nasnadě polemika, zda se za tuto dlouhou dobu nedalo dokázat více, zvláště když se Komise soukromoprávním prosazováním zabývá tak intenzivně a označuje ho za důležité. Ve prospěch Komise mluví nutnost zformování celého systému soukromoprávního prosazování od počátku, jelikož tento institut není v kontinentálním právu rozšířen a přístup common-law systému podle Komise nebyl pro evropské podmínky vhodný. Rovněž lze pochopit složitost postupu při nacházení konsenzu mezi členskými státy. Nicméně, otazník nad tím, zda Komisi netrvalo zbytečně dlouho připravit návrh směrnice, a to navíc týkající se pouze jednoho (i když podstatného) institutu, se bude ve vzduchu vznášet nadále.

Projev zmíněné nesourodosti vidí autor této práce ve skutečnosti, že Komise jako první institut soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU upravila (prozatím ve stádiu návrhu) náhradu škody. Nelze nic namítat proti tomu, že je náhrada škody i v praxi

³⁸³ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

³⁸⁴ Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*

³⁸⁵ Srov. kapitolu 4.5.2.A. této práce.

pravděpodobně nejdůležitější součástí soukromoprávního prosazování, autor této práce má ale za to, že před ní (anebo společně s ní) měly být upraveny i negatorní nároky, které v kontextu soukromoprávního prosazování chápe³⁸⁶ jako nejčistší projev práva osob dovolat se porušení článku 101 odstavce 1 SFEU³⁸⁷. Při presumpci vejítí návrhu směrnice v účinnost pak mohou vznikat paradoxní situace, kdy osoba, které sice škoda vinou cizí dohody omezující hospodářskou soutěž zatím nevznikla, ale podle všeho v budoucnu vznikne, nebude moci využít relativně velkorysé úpravy směrnice například v oblasti přístupu k důkazům. Bude tak motivována sečkat do okamžiku, kdy jí škoda skutečně vznikne. Kontinentální právo ale zároveň obecně uznává zásadu prevence vzniku škody³⁸⁸, takže se může této osobě jednoduše stát, že vinou svého počinání, kterým se pouze pokoušela vypořádat se s nesourodostí právní úpravy, jí nebude náhrada škody přiznána.

V praxi se také běžně uplatňují žaloby obsahující v petitu více nároků. Na vnitrostátní právní úpravě bude určit, zda například důkazy získané na základě zvláštní úpravy náhrady škody budou moci podložit i rozhodnutí o jiných nárocích v daném řízení. Co kdyby osoba z předchozího odstavce byla právně-kreativní a ještě předtím, než jí škoda vznikne, za účelem zamezit plnění předmětné dohody podala žalobu na náhradu škody, která by obsahovala i negatorní návrh, v úmyslu využít výhod úpravy náhrady škody (na jejichž využití reálně neměla nárok, jelikož jí škoda nevznikla)? Tyto otázky by nemusely být položeny, pokud by Komise spolu s náhradou škody upravila i negatorní nároky.

Další projev nesourodosti právní úpravy vidí autor této práce znovu ve výlučné úpravě náhrady škody, nyní ale z pohledu nepraktičnosti takto úzké úpravy. V této práci bylo prezentováno několik dalších institutů, na které by se dala úprava náhrady škody plynoucí z návrhu směrnice vztáhnout bez zásadnějších změn. Jedná se zejména o přiměřené zadostiučinění a za určitých podmínek i bezdůvodné obohacení³⁸⁹. Například

³⁸⁶ Srov. kapitulu 6.1. této práce.

³⁸⁷ Srov. Ibid 384, *Crehan*, para 24

³⁸⁸ V českém právu obsaženou například v §417 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁸⁹ Pokud vzniklo na základě získání majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů na straně strany dohody omezující hospodářskou soutěž; srov. kapitulu 6.5. této práce.

u přiměřeného zadostiučinění – s jistou dávkou zjednodušení – stačilo, aby Komise do návrhu směrnice doplnila, že se vztahuje nejen na újmu majetkovou, ale i nemajetkovou. Vznikly by sice problémy s určením formy nepeněžitého zadostiučinění, ale těm by se mohla Komise elegantně vyhnout odkazem na vnitrostátní úpravu.

Závěrem k tématu nesourodosti právní úpravy soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU ze strany Komise autor této práce shrnuje, že snaha Komise o vytvoření alespoň nějaké právní úpravy je chápána velmi pozitivně a i návrh směrnice je svým obsahem považován za kvalitní. Nicméně, při uvážení výše zmíněného časového horizontu jeho vzniku a výtkám směřujícím k jeho úzkému zaměření se autor této práce nemůže ubránit subjektivnímu dojmu, že bylo možné touto dobou mít komplexnější úpravu.

Kritika v předchozích odstavcích byla sice mnohdy intenzivní, problémy však viděla především v tom, co Komise neučinila, a návrh směrnice co do obsahu chápala pozitivně. Nyní bude prezentována kritika R. Nerudy, kterou publikoval³⁹⁰ jako svůj názor na to, zda úprava náhrady škody v Bílé knize³⁹¹ umožní alespoň částečně zaplnit *enforcement gap*³⁹², což byl jeden z hlavních cílů proklamovaný Komisí k vytvoření právní úpravy náhrady škody v rámci soukromoprávního prosazování. Jelikož se právní úprava návrhu směrnice od té v Bílé knize v relevantních otázkách neodlišuje, lze i ji s tímto názorem konfrontovat.

R. Neruda dochází k závěru, že:

*„[...] podle mého názoru se lze důvodně domnívat, že intenzivnější používání soukromého prosazování pravděpodobně nepovede ani k částečnému zacelení mezery prosazování soutěžního práva. Alespoň tedy nikoli, bude-li založeno na principech, jež jsou obsaženy v Bílé knize.“*³⁹³

³⁹⁰ NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné vymáhání soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 216-235. ISBN 978-80-904209-5-3.

³⁹¹ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění

³⁹² Srov. kapitolu 4.3.2. této práce.

³⁹³ Ibid 390, strana 223

Tohoto názoru dosáhl na základě posouzení, jaké funkce soutěžního práva a jeho prosazování (identifikované W. P. J. Willsem³⁹⁴) naplňuje soukromoprávní prosazování formou žalob na náhradu škody podle úpravy Komise. Interpretací funkce podle něj náleží zejména veřejnoprávnímu prosazování, kompenzační poté tomu soukromoprávnímu. Zásadní je podle něj zbývající funkce preventivní (nebo také odstrašující). Tím, že se v Bílé knize (a následně i návrhu směrnice) Komise odchýlila od původního záměru prezentovaného v Zelené knize³⁹⁵, kde soukromoprávní prosazování prostřednictvím žalob na náhradu škody mělo plnit nejen funkci kompenzační, ale spolu s veřejnoprávním prosazováním i funkci preventivní, a ponechala čistě funkci kompenzační, ztratilo podle něj toto prosazování jakoukoliv schopnost zaplnit *enforcement gap*. Soukromoprávní prosazování tak, jak je upraveno Komisí, podle něj pravděpodobně povede k vyššímu odškodnění poškozených, nicméně nebude nijak přispívat k odhalování a sankcionování veřejnoprávním prosazováním nepostižených protisoutěžních jednání. Podle jeho názoru totiž bude soukromoprávní prosazování za zamýšlené úpravy Komise probíhat zejména formou *follow-on* žalob. *Stand-alone* žaloby budou uplatňovány pouze minimálně a v právně a skutkově jednoduchých případech. Proto bude dopad na dosud neodhalené dohody omezující hospodářskou soutěž zanedbatelný.

Nepravděpodobnost zaplnění *enforcement gap* podle R. Nerudy dále pramení z některých zvláštních aspektů soukromoprávních sporů. Poukazuje na problematiku financování soukromoprávních sporů (zpravidla bude existovat značný nepoměr mezi finančními možnostmi žalujícího a žalovaného), které povede buďto k zaměření se poškozených na jednodušší kauzy nebo vysokému riziku prohry (nízké úspěšnosti žalob a tím i soukromoprávního prosazování). Problémem také může být iniciování nedůvodných soudních sporů, které mohou vyústit až ve zneužití soukromoprávního prosazování (podávání žalob na konkurenty za účelem ztížení jejich působení na trhu nebo zdiskreditování). Nakonec poukazuje na časté mimosoudní řešení těchto sporů, které je podle něj nežádoucí právě ve vztahu k prosazování soutěžního práva (plní částečně funkci kompenzační (často ale díky dohodám o mlčenlivosti nemotivuje jiné

³⁹⁴ Srov. kapitulu 4.3.1. této práce.

³⁹⁵ Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672 v konečném znění

poškozené, aby se také přihlásili se svými nároky), ale naprosto vylučuje zaplnění *enforcement gap*).³⁹⁶

Názorům R. Nerudy se nedá upřít logičnost a vnitřní integrita. Jelikož jsou však velice skeptické, pokusí se jim autor této práce oponovat a v důsledku dosáhnout optimističtějšího pohledu na soukromoprávní prosazování takové, jak ho navrhuje Komise. Je sice pravdou, že logickou motivací pro poškozené bude co nejspíše a nejlevněji dosáhnout náhrady škody, a proto budou pravděpodobně ve značné míře převažovat *follow-on* žaloby, nemělo by však být podceněno rozšíření okruhu možných prosazovatelů z Komise a soutěžních autorit na každý subjekt, kterému vznikla škoda. Z tohoto ohromného nárůstu už jen statisticky vyplývá, že dojde k odhalení více dohod omezujících hospodářskou soutěž (protisoutěžních jednání obecně). Navíc, ne všichni soukromí prosazovatelé budou finančně znevýhodněni vůči stranám dohod omezujících hospodářskou soutěž. Významnou skupinu budou tvořit jiné podniky, často v obdobné finanční situaci, jejichž motivace bude posílena skutečností, že jim vzniklá škoda bude obecně mnohonásobně vyšší (za předpokladu jejího nepřenesení³⁹⁷) než ta vzniklá koncovým spotřebitelům. S ostatními negativy popsány R. Nerudou se za současné právní úpravy (tedy včetně návrhu směrnice) nezbyvá než smířit a ponechat na kreativě zákonodárců členských států, jak se s nimi vypořádají.

Účinné uplatnění soukromoprávního prosazování může ohrozit rovněž lidský faktor. R. Neruda poukazuje na neflexibilitu (alespoň některých) vnitrostátních soudů, kterým už v současné době právní řád poskytuje možnosti, které usnadňují soukromoprávní prosazování, ale ty je právě z důvodu chybějící pružnosti neužívají. Demonstruje to na možnosti českého právního řádu, kdy soud nemusí trvat na přesném vyčíslení škody, ale může její výši odhadnout³⁹⁸. Tuto možnost však podle něj české soudy nevyužívají.³⁹⁹ Je proto otázkou, zda ti samí soudci budou po (případném) vstupu návrhu směrnice v účinnost a na ní navázaném vzniku nové vnitrostátní právní úpravy schopni její možnosti účinně užívat.

³⁹⁶ Ibid 390, strany 222-224

³⁹⁷ Srov. kapitolu 7.2.8. této práce.

³⁹⁸ §163 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁹⁹ Ibid 390, strana 235

10. Návrhy právní úpravy

V této kapitole bude autor práce prezentovat své názory na to, jakým způsobem by se dala zefektivnit a doplnit právní úprava soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU, a to zejména na základě kritiky obsažené v předchozí kapitole. Autor této práce bude v následujícím textu vycházet z předpokladu, že návrh směrnice⁴⁰⁰ Komise vstoupí v účinnost.

První návrh se dotýká nesourodosti současné právní úpravy soukromoprávního prosazování soutěžního práva na úrovni EU. Z důvodů popsaných v předchozí kapitole má autor této práce za to, že je nutné, aby se právní režim návrhu směrnice vztáhnul i na negatorní nároky. Pro další instituty soukromoprávního prosazování by to pak bylo rovněž více než vhodné (například pro nároky satisfakční).

Při úvaze o tom, jakým způsobem by měla právní úprava reagovat na kritiku R. Nerudy ohledně neschopnosti soukromoprávního prosazování zaplnit *enforcement gap*, dospěl autor této práce, že by bylo do právní úpravy zakomponovat institut pocházející původně z *common law* (využívaný například v antitrustovém právu USA), a to tzv. *multiple damages*. Jak z jeho názvu vyplývá, vztahuje se k náhradě škody a umožňuje přiznat poškozenému nikoliv jemu skutečně vzniklou škodu, ale její násobek (zpravidla dvojnásobek – *double damages* – nebo trojnásobek – *treble damages*). Aby tento institut mohl účinně sloužit k zaplnění *enforcement gap*, bylo by nutné právní úpravu rozdělit na *follow-on* a *stand-alone* žaloby⁴⁰¹. *Multiple damages* by pak figurovaly pouze u *stand-alone* žalob a motivovaly by poškozené, aby se pouštěli i do složitějších a nákladnějších sporů, čímž by zvýšily pravděpodobnost zaplnění *enforcement gap*. Měly by i další pozitivní efekt, zvýšily by preventivní (odstrašující) funkci soukromoprávního prosazování. Ze stejného důvodu by o *multiple damages* šlo uvažovat i u *follow-on* žalob; autor této práce se nicméně domnívá, že právě možnost získat *multiple damages* má být

⁴⁰⁰ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

⁴⁰¹ Srov. kapitolu 4.4. této práce.

pro poškozené motivací k tomu, aby podávali *stand-alone* žaloby, nečekali na rozhodnutí soutěžního úřadu a pomáhali tak efektivně zaplnit *enforcement gap*.

Autor této práce rovněž vidí velké riziko v možnosti zneužití soukromoprávního prosazování k poškození jiného podniku podáváním nedůvodných nebo účelových žalob k jeho diskreditaci nebo za účelem ztížení jeho působení na trhu. Má za to, že by zde měla být možnost veřejnoprávního postihu (pravděpodobně formou pokuty), pokud bude prokázáno, že se takového jednání podnik dopustil. Žalovaný podnik se takovýmto nedůvodným nebo účelovým žalobám bude často bránit protinávrhem v daném soudním řízení a soutěžní autority by se při ukládání této sankce měly mít možnost spolehnout na rozhodnutí soudu o tomto protinávru (pokud soud žalobu na náhradu škody zamítne a zároveň výrokem, že žaloba byla podána za účelem poškození žalovaného, vyhoví protinávru). Samozřejmostí pak je možnost náhrady škody, pokud by žalovanému podniku vznikla.

Poslední poznámka autora této práce k právní úpravě se týká kolektivního prosazování soutěžního práva⁴⁰², které je v současné době prostřednictvím *soft-law*⁴⁰³ Komisí preferováno v jeho *opt-in* podobě. Ztotožnil by se s názorem Úřadu na ochranu hospodářské soutěže⁴⁰⁴ a zavedl by raději *opt-out* variantu kolektivního prosazování, která slibuje jeho vyšší účinnost a širší okruh uspokojených poškozených.

⁴⁰² Srov. kapitulu 5.3. této práce.

⁴⁰³ Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013

⁴⁰⁴ Srov. kapitulu 4.5.2.C. této práce.

11. Závěr: V půli cesty

Tato práce si na počátku stanovila poměrně ambiciózní cíle, které ve svém souhrnu znamenaly popsání nejen soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž, ale i rozbor vymáhání nároků z těchto důsledků vyplývajících prostřednictvím soukromoprávního prosazování soutěžního práva a kritické zhodnocení jeho právní úpravy včetně nalezení jejích možných vylepšení.

Aby byly tyto cíle naplněny, práce nejdříve identifikovala a popsala příčiny soukromoprávních důsledků dohod omezujících hospodářskou soutěž, a to jejich zakázanost a neplatnost vyplývající ze SFEU. Zatímco u zakázanosti bylo díky komplexní judikatuře SDEU relativně jednoduché popsat její vlastnosti (nejdůležitějším závěrem bylo, že se tato může ve vztahu k předmětné dohodě měnit, a to z hlediska věcného (postihuje jen konkrétní ustanovení, nikoliv celou dohodu) i časového (působí pouze v době, kdy jsou skutečně naplněny její podmínky)), určit povahu neplatnosti bylo z důvodu neexistence přesvědčivých právních pramenů krajně složité. Nakonec se tato práce přiklonila ke koncepci přechodné absolutní neplatnosti, která kopíruje osud zakázanosti popsaný výše.

Po popsání příčin práce logicky pokračovala zkoumáním jejich důsledků. Jako myslitelné hmotné právní soukromoprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž identifikovala vznik nároku na náhradu škody, na přiměřené zadostiučinění, na odstranění závadného stavu, na vydání bezdůvodného obohacení, na autoritativní určení neplatnosti dohody a nároky negatorní. Kromě důsledku spočívajícího v použití zvláštního procesního postupu pak práce v oblasti procesněprávních důsledků našla důsledek vzniku možnosti využít *shield defence* a EU garantované právo na uložení předběžný opatření (ve vhodných případech). Práce na závěr tohoto zkoumání sestavila hierarchický kauzální systém zmíněných důsledků.

Otázkou, jakým způsobem se dají nároky vyplývající ze soukromoprávních důsledků vymáhat, se práce dostala k problematice soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU. Definovala jeho pojem a funkce (zejména kompenzační; mnozí autoři mu přisuzují i funkci preventivní a ti nejobdůbnější od něj očekávají i funkci

interpretační). Zkoumáním otázky *enforcement gap* popsala spolupůsobení veřejnoprávního a soukromoprávního prosazování a identifikovala dvě základní příčiny zvýšené pozornosti o soukromoprávní prosazování na půdě EU v posledních letech – jednak by jí EU chtěla zaplnit právě *enforcement gap*, protože Komise je přehlcená soutěžními věcmi, a jednak zejména SDEU zdůraznil nutnost fakticky umožnit subjektům domoci se svých subjektivních práva vzniklých v důsledku protisoutěžního jednání.

V následujících částech práce spojila popsání jednotlivých soukromoprávních důsledků zejména z hlediska jejich využitelnosti v oblasti soutěžního práva EU s rozбором právní úpravy soukromoprávního prosazování, která se na tyto důsledky vztahuje. Nejzásadnějším závěrem bylo zjištění, že právní úprava soukromoprávního prosazování je značně asymetrická, a to zejména pokud vezmeme v potaz návrh směrnice o žalobách na náhradu škody⁴⁰⁵. Práce dospěla k názoru, že takto jednostranné soustředění se pouze na náhradu škody není pro tuto oblast práva zdravé, a to zejména ve vztahu k zanedbané úpravě negatorních nároků. Není pak ani praktické, jelikož například většina pravidel z návrhu směrnice by se mohla bez větších úprav vztáhnout i na nárok na přiměřené zadostiučinění, k čemuž však Komise nepřistoupila.

Prvním návrhem práce k zefektivnění soukromoprávního prosazování tedy je odstranit asymetrii v jeho právní úpravě. Dále například v oblasti kolektivního prosazování soutěžního práva EU tato práce navrhla, aby místo stávajícího Komisí preferovaného principu *opt-in* bylo zvoleno *opt-out* kolektivní prosazování. Reakce českého Úřadu na ochranu hospodářské soutěže⁴⁰⁶ ukazuje, že by tato změna byla i v kontinentálním právu myslitelná.

Největší kritika současného systému soukromoprávního prosazování (a zejména návrhu směrnice o náhradě škody) pak spočívala v obavě R. Nerudy, že tak, jak je nastaven, nesplní jeden ze svých primárních úkolů, a to zaplnění *enforcement gap*⁴⁰⁷. Tuto

⁴⁰⁵ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final

⁴⁰⁶ ÚOHS. *The Position of the Office for the Protection of Competition of the Czech Republic to the White Paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules* [online]. Brno, 2008 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: www.uohs.cz/download/Ke_stazeni/White_Paper_-_Czech_Republic.doc; Srov. kapitulu 4.5.2.C. této práce.

⁴⁰⁷ NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné vymáhání soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strana 223. ISBN 978-80-904209-5-3.

výtku se práce pokusila vyřešit návrhem právní úpravy soukromoprávního prosazování spočívající v možnosti přiznat *multiple damages* v případě *stand-alone* žalob na náhradu škody.

Závěrečná úvaha této práce bude směřovat k otázce, jakým směrem se bude soukromoprávní prosazování soutěžního práva vyvíjet dále. Podle A. Foera⁴⁰⁸ je snaha o následování některého z existujících modelů soukromoprávního prosazování (které jsou rozvinuté zejména v systému *common law*) nevhodná, jelikož žádný ideální a plošně aplikovatelný systém soukromoprávního prosazování podle něj neexistuje⁴⁰⁹. Proto (a z důvodu konzervativního přístupu Komise k této problematice odrážející se například v odmítnutí *multiple damages* nebo *opt-out* kolektivního prosazování) má autor této práce za to, že soukromoprávní prosazování soutěžního práva EU se bude nadále vyvíjet postupnou (a podle jeho názoru pomalou) evolucí, kdy nebude docházet k náhlým skokovým změnám a odvážnějším krokům. Po provedení návrhu směrnice a vyhodnocení jejích dopadů na prosazování soutěžního práva EU za několik let pravděpodobně dojde k rozšíření právní úpravy soukromoprávního prosazování na úrovni EU i na další instituty, nicméně autor této práce má za to, že tyto události nastanou v horizontu přibližně deseti let. Svědčila by o tom i doba, za kterou byla Komise schopna představit návrh směrnice o náhradě škody.

I když by to autor této práce uvítal, nemyslí si, že bez citelného nátlaku členských států EU bude možné do právní úpravy soukromoprávního prosazování začlenit na úrovni EU výše zmíněné *multiple damages* nebo *opt-out* kolektivní prosazování.

Úplným závěrem této práce je poté konstatování, že i pokud vejde návrh směrnice v účinnost, bude soukromoprávní prosazování soutěžního práva v EU teprve v půli své cesty. I tak totiž bude v této oblasti v právu EU více otázek než odpovědí (některé z těchto otázek položila i tato práce) a bude nutné vyvinout ještě znatelně větší úsilí, aby se ze soukromoprávního prosazování soutěžního práva EU stal funkční a komplexní systém.

⁴⁰⁸ FOER, Albert. Ideální model soukromého vynucování soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 191-204. ISBN 978-80-904209-5-3.

⁴⁰⁹ Ibid 408, strany 191-192

Seznam zkratek

EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
SEHS	Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
ESD	Evropský soudní dvůr (dříve Soudní dvůr Evropských společenství)
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie

Seznam použité literatury

Rozsudky ESD, SDEU, jiných soudů a dokumenty související (řazeno chronologicky)

Rozsudek ESD 26-62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*

Rozsudek ESD 56 a 58-64, *Consten and Grundig v. Commission*

Rozsudek ESD 56-65, *Société Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)*

Rozsudek ESD 23-67, *SA Brasserie de Haecht v Consorts Wilkin-Janssen*

Rozsudek ESD 22-71, *Béguelin Import Co. v S.A.G.L. Import Export*

Rozsudek ESD 48-72, *SA Brasserie de Haecht v Wilkin-Janssen*

Rozsudek ESD 283/81, *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health*

Rozsudek ESD 319/82, *Société de Vente de Ciments et Bétons de l'Est SA v Kerpen & Kerpen GmbH und Co. KG.*

Rozsudek ESD C-213/89, *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and others*

Rozsudek ESD C-41/90, *Höfner and Elser v Macrotron GmbH*

Rozsudek ESD C-271/91, *M. Helen Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*

Rozsudek ESD C-46/93 a C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA v Federal Republic of Germany and The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and Others*

Rozsudek ESD C-261/95, *Rosalba Palmisani v Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)*.

Rozsudek ESD C-180/98, *Pavlov*

Rozsudek ESD C-397/98 a C-410/98, *Metallgesellschaft Ltd and others v Commissioners of Inland Revenue and HM Attorney General*

Rozsudek English Court of Appeal (Civil Division), *Passmore v. Morland Plc, Inntrepreneur Pub Company (CPC) Ltd, Inntrepreneur Beer Supply Company Ltd*, [1999] EWCA Civ 696

Rozsudek ESD C-309/99, *Wouters v Algememe Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten*

Rozsudek ESD C-453/99, *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*

Rozsudek ESD C-264/01, *AOK Bundesverband and Others v Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co.*

Stanovisko advocate general k případu ESD C-264/01, *AOK Bundesverband and Others v Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co.*

Rozsudek SDEU C-360/09, *Pfleiderer AG v Bundeskartellamt*

Rozsudek SDEU C-199/11, *Europese Gemeenschap v Otis NV and others*

Rozsudek SDEU C-536/11, *Bundeswettbewerbsbehörde v Donau Chemie AG and others*

Dokumenty EU

(řazeno chronologicky)

A) Smlouvy

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, Řím 25. 3. 1957, ve znění francouzském

Smlouva o založení Evropského společenství (původně Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství)

Smlouva o Evropské unii, Úř. věst. 2012 C 326, ve znění českém a anglickém

Smlouva o fungování Evropské unie, Úř. věst. 2012 C 326, ve znění českém, anglickém, německém, francouzském, polském, slovenském a maďarském

B) Nařízení

Nařízení Rady Evropského hospodářského společenství 17/62, První nařízení, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úř. věst. 13, 21. 2. 1962, s. 204-211

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úř. věst. L 12, 16. 1. 2001

Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, Úř. věst. L 174, 27. 6. 2001

Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1-25

Nařízení Komise (ES) č. 773/2004 o vedení řízení Komise podle článků 81 a 82 Smlouvy o ES, Úř. věst. L 123/18, 27. 4. 2004

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, Úř. věst. L 199, 31. 7. 2007

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), Úř. věst. L 199, 31. 7. 2007

Nařízení Komise č. 330/2010 o použití čl. 101 odst. 3 SFEU na kategorie vertikálních dohod a jednání ve vzájemné shodě, Úř. věst. L 102, 23. 4. 2010, strany 1–7

C) Směrnice

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví, Úř. věst. L 157, 30. 4. 2004

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, COM(2013) 404 final, v českém a anglickém znění

D) Další dokumenty

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Thirteenth report on competition policy*. Brussels: the Commission, 1984. ISBN 92-825-4231-9.

Oznámení Komise o dohodách menšího významu, které výrazně neomezují hospodářskou soutěž podle článku 81 odstavce 1 SES (de minimis), Úř. věst 2001 C 386/07, s. 13 – 15

Oznámení Komise o projednávání stížností Komisí podle čl. 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. 2004 C 101

Oznámení o spolupráci mezi Komisí a soudy členských států při aplikaci článků 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. 2004 C 101/4

Zelená kniha Žaloby o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2005) 672 v konečném znění

Commission staff working paper: Annex to the Green paper: Damages actions for breach of the EC antitrust rules, SEC(2005) 1732

Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění

Commission staff working document accompanying the White paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules, SEC(2008) 404

Commission staff working document: Accompanying document to the White paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules - Impact assessment, SEC(2008) 405 final

Oznámení Komise o postupu při narovnání s cílem přijmout rozhodnutí podle článků 7 a 23 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 v případech kartelů, Úř. věst. 2008 C 167

Pokyny Komise k vertikálním omezením, Úř. věst. 2010 C 130/01

Pokyny Komise k použitelnosti článku 101 SFEU na dohody o horizontální spolupráci, Úř. věst. 2011 C 11/01, s. 1

Memo Komise Memo/13/531, Frequently Asked Questions: Commission proposes legislation to facilitate damage claims by victims of antitrust violations, 11. června 2013

Sdělení Komise o určení výše škody v žalobách o náhradu škody při porušení článku 101 nebo 102 Smlouvy o fungování Evropské unie, Úř. věst. 2013 C 167/07

Doporučení Komise o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013

EUROPEAN COMMISSION. *Cartel Statistic 2013* [online]. 2013 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 2. února 2012 ve věci „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“ (2011/2089(INI)), Úř. věst. 2013 C 239 E/05

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 2. února 2012 o výroční zprávě o politice hospodářské soutěže EU (2011/2094(INI)), Úř. věst. 2013 C 239 E/15

Pracovní dokument útvarů Komise: Praktický průvodce určení výše škody v žalobách o náhradu škody při porušení článku 101 nebo 102 smlouvy o fungování evropské unie (prozatím ve verzi draftu a nepublikován) [cit. 2013-09-01]. Dostupné z ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_guide_cs.pdf

Bibliografie

DEBROUX, M. a E. TRICOT. *Competition - EU Competition Law Enforcement: Towards a US Style Private Antitrust Action?*. Business Law Review. 2006, strana 256.

FOER, Albert. Ideální model soukromého vynuocování soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 191-204. ISBN 978-80-904209-5-3.

JONES, Alison a Brenda SUFRIN. *EU competition law: text, cases, and materials*. 4th ed. New York: Oxford University Press, c2011, lxxxviii, 1287 p. ISBN 978-019-9572-731.

KOMNINOS, Assimakis. "Transient" and "transitional" voidness of anti-competitive agreements: a non-issue and an issue. E.C.L.R. 2007, roč. 28, č. 8, s. 445-450. Dostupné z: Westlaw.com

MACEK, J. *K právním prostředkům ochrany proti jednání nekalé soutěže*. Obchodní právo, 1993, č. 5, strana 16

MUNKOVÁ, Jindřiška, Jiří KINDL a Pavel SVOBODA. *Soutěžní právo*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxvi, 619 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4004-247.

NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné vymáhání soutěžního práva. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 216-235. ISBN 978-80-904209-5-3.

PAVLŮ, Veronika. *Aktuální otázky vymáhání kartelového práva* [online]. Brno, 2010 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: is.muni.cz/th/170353/pravf_m/Diplomova_prace.doc. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xx, 412 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-488-9.

ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. ISBN 978-807-3574-734. TELEČ, Ivo. *Glosář některých neklasických právních pojmů*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Právnické sešity, č. 93. ISBN 8021010789.

TERHECHTE, Jörg Philipp. Vymáhání evropského soutěžního práva: harmonizace soukromých a veřejných přístupů v rámci pluralitního modelu. In: TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, strany 9-17. ISBN 978-80-904209-5-3.

TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Beroun: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Rozkotová, 2009, 236 s. ISBN 978-80-904209-5-3.

ÚOHS. *Informační list: Soukromé prosazování soutěžního práva* [online]. roč. 2008, č. 4 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: www.uohs.cz/download/Informacni_listy/2008/Infolist_2008_04_Private_enforcement.pdf

ÚOHS. *The Position of the Office for the Protection of Competition of the Czech Republic to the White Paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules* [online]. Brno, 2008 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: www.uohs.cz/download/Ke_stazeni/White_Paper_-_Czech_Republic.doc

VEČERKOVÁ, Eva. *Nekalá soutěž a reklama: (vybrané kapitoly)*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2005. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 284. ISBN 8021036079.

WAELEBROECK, D., D. SLATER a G. EVEN-SHOSHAN. ASHURST. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* [online]. Brusel, 2004 [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/comparative_report_clean_en.pdf

WHISH, Richard a David BAILEY. *Competition law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, c2012, lxxi, 1015 p. ISBN 978-019-9586-554.

WILLS, P. J. W. *The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages*. World Competiton. 2009, roč. 32, č. 1, strany 5-12

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-807-2018-420.

Název práce: Soukromoprávní důsledky dohod omezujících hospodářskou soutěž v právu Evropské unie

Klíčová slova: soukromoprávní důsledky, dohody omezující hospodářskou soutěž, soukromoprávní prosazování, soutěžní právo

Title of the thesis: Private law consequences of cartel agreements in European Union law

Keywords: private law consequences, cartel agreements, private enforcement, competition law